CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

अथश्रीमद्भागवतषष्ठस्कंधप्रारंभः

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्रीगणेशायनमः पुण्यारण्येनृसिंहैकनामसिंहोविराजते यन्नादतःपलायंतेमहाकल्मषकुंजराः १ विसर्गसंभवान्
जीवान्स्वमर्यादासुसंस्थितान् विष्णुःपातिरविलैरूपैरित्येवंपंचमेस्थितम् २ अध्यायैकोनविंशत्याषष्ठेपोषणमुच्यते अनि
लंघितमर्यादभक्तरक्षणलक्षणम् ३ अजामिलोमनुष्येषुमहापापोयथाऽवितः विश्वरूपादिघातीचयथादेवेषुवासवः ४
अजामिलस्यभक्तत्वंविष्णुदूतैर्निरूपितम् संकेतभगवन्नामपुत्रस्नेहानुषंगजम् ५ इंद्रोऽपिभगवद्भक्तःसख्येनोपेंद्रसेवकः
तदधीनस्करैश्वर्यशत्रुनिर्जयजीवितः ६ तत्रादौत्रिभिरध्यायैरजामिलकथोच्यते विश्वरूपकथाषड्भिरिंद्रदोषोक्तयेनतः ७
इंद्रस्यैवतुदोषोत्तयेवृत्राख्यानंततोष्टभिः द्वाभ्यांचमरुदाख्यानमेवंप्रकरणक्रमः ८ तत्रादौप्रथमेविष्णोर्दूतैःपातकिमो

नमोभगवतेवासुदेवाय राजोवाच निवृत्तिमार्गःकथितआदौभगवतायथा क्रमयोगोपल
ब्धेनब्रह्मणायदसंसृतिः १ प्रवृत्तिलक्षणश्चैवत्रैगुण्यविषयोमुने योऽसावलीनप्रकृतेर्गुणसर्गः
पुनःपुनः २ अधर्मलक्षणानानानरकाश्चानुवर्णिताः मन्वंतरश्चव्याख्यातआद्यःस्वायंभुवोयतः
३ प्रियव्रतोत्तानपदोर्वंशस्तच्चरितानिच द्वीपवर्षसमुद्राद्रिनद्युद्यानवनस्पतीन् ४

चनम् तत्पापरव्यापनायोक्त्यामेधर्मादिलक्षणम् ९ अथषष्ठस्कंधोव्याख्यायते पूर्वोक्तानुवादपूर्वकंनि
रंतरोक्तनरकपरिहारोपायंपृच्छति निवृत्तिमार्गइतिषड्भिः आदौद्वितीयस्कंधेवैश्वानरंयातीत्यादिनाभगवतात्वयाय
थायथावत् यत्येनमार्गेणयोगोऽर्चिरादिप्राप्तिः तेनोपलब्धोब्रह्मातेनसहासंसृतिर्मोक्षोभगवति ब्रह्मणासहतेसर्वे
संप्राप्तेप्रतिसंचरे परस्यांतेकृतात्मानःप्रविशंतिपरंपदमितिवचनात् १ त्रैगुण्यंस्वर्गादिसुखंतदेवविषयःप्राप्यंय-
स्य नलीनाप्रकृतिर्यस्यपुंसःपुनःपुनर्गुणसर्गःभोगार्थदेहारंभरूपोयोमार्गःसचकथितः तृतीये दक्षिणेनप
थाऽर्यम्णःपितृलोकंव्रजंतितइत्यादिना २ अनुवर्णिताःनिरंतराध्याये व्याख्यातश्चतुर्थस्यादौ यतःयस्मिन् ३ द्वीपादी
न्भागतोलक्षणतोमानतश्च ४

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

धरामंडलस्य संस्थानं ज्योतिषां विवराणां च इदं संस्थानं विभुर्यथा ऽसृजत्तथा व्याख्यातमित्यर्थः ५ नाना उग्रा यातना यांयेषु ता-
न्नरकान् यथा येनोपायेन न इयात् न गच्छेत् तन्मे अधुना व्याख्यातुमर्हसि तत्र तावदन्वाद्युक्तं प्रायश्चित्तं विना नरकादुन्-
निर्वारा इत्याह नचेदिति द्वाभ्याम् मनउक्तिपाणिभिर्मनोवाक्कायैः कृतस्यांहसः स्तैरेव इहैवापचितिं प्रायश्चित्तं न कुर्याच्चेत्तर्हि
पुरुषः प्रेत्य मृत्वा नरकान् ध्रुवमुपैति मे मया ये भवतः कीर्तिताः तिग्मा दारुणा यातना येषु तान् ७ यस्मादेवं तस्मात्पापस्य-
प्रायश्चित्ते यतेत कदा मृत्योः पुरैव तत्रापि अविपद्यता अम्रियमाणेनात्मना देहेन यद्वा अविपत् विपत्तिरहितो यावत् यतात्म
नासंयतेन मनसा तत्रापि आशु अन्यथा अतीव चिरकाले तु द्विगुणं व्रतमर्हतीति द्वैगुण्यापत्तेः तत्र च पापस्य महत्त्वमल्पत्वं वा

धरामंडलसंस्थानं भागलक्षणमानतः ज्योतिषां विवराणां च यथेदमसृजद्विभुः ५ अधुनेह महाभाग
यथैव नरकान्नरः नानोग्रयातनान्नेयात्तन्मे व्याख्यातुमर्हसि ६ श्रीशुक उवाच नचेदिहैवाप
चितिं यथांऽहसः कृतस्य कुर्यान्मनउक्तिपाणिभिः ध्रुवं स वै प्रेत्य नरकानुपैति ये कीर्तिता मे भवतस्ति
ग्मयातनाः ७ तस्मात्पुरैवाश्विह पापनिष्कृतौ यतेत मृत्योरविपद्यतात्मना दोषस्य दृष्ट्वा गुरुलाघवं
यथा भिषक्चिकित्सेत रुजां निदानवित् ८ राजोवाच दृष्टश्रुताभ्यां यत्पापं जानन्नप्यात्मनो ऽहि
तम् करोति भूयो विवशः प्रायश्चित्तमथो कथम् ९ क्वचिन्निवर्त्तते ऽभद्रात् क्वचिच्चरति तत्पुनः प्रा
यश्चित्तमथो ऽपार्थं मन्ये कुंजरशौचवत् १०

वेक्ष्य तदनुरूपे प्रायश्चित्ते यतेत रुजां रोगाणां निदान
विद्यथा वैद्यः तदनुरूपं चिकित्सेत तद्वत् ८ अत्र चोदयति द्वाभ्याम् दृष्टं राजदंडादि श्रुतं नरकपातादि ताभ्यामात्मनः
पापमहितं जानन्नपि भूयः प्रायश्चित्तानंतरं करोति अथो अतः कारणात् द्वादशाब्दादिकं प्रायश्चित्तं तेन समूलस्य
दोषस्यानिवृत्तेः निवृत्तौ वा पुनश्च पापप्ररोहायोगादिति भावः ९ किंच क्वचित्कदाचिदभद्रात् पापात् निवर्त्तते क्व
चित्तदेव पुनराचरति यथा कुंजरः स्नातोऽपि रजोभिरात्मानं मलिनीकरोति तथा पापस्य पुनर्दुर्निवारत्वेन नरकपा १
तस्यावश्यंभावित्वात् प्रायश्चित्तं व्यर्थमिति १० ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

परिहरति कर्मणाकृच्छ्रादिप्रायश्चित्तेन कर्मणः पापस्य निर्हारो नाशः आत्यंतिकः समूलो न हीष्यते अविद्वानधिकारी यस्मिन्
तस्य भावस्तत्वं तस्मात् अतो विद्याया नाशाभावात् नष्टेपि तस्मिन्पापे तत्संस्कारेण पापांतरस्य पुनः पुनः प्ररोहो भवत्येव किंतु
र्हिमुख्यं प्रायश्चित्तं तदाह प्रायश्चित्तंतु विमर्शनम् ज्ञानम् ११ तत्तु नित्यमप्रमत्तः शनैर्लभते नान्य इति सदृष्टांतमाह नेति पथ्य
मेवान्नमश्नतः पुरुषान् यथा व्याधयो न बाधंते तथा नियमादिकर्ता क्षेमाय तत्वज्ञानाय समर्थो भवति १२ एतदेव विशदयति
द्वाभ्याम् तपसा ऐकाग्र्येण मनसश्चेंद्रियाणांच ऐकाग्र्यं परमंतप इति स्मृतेः ब्रह्मचर्येणाष्टांगेन तदुक्तं स्मरणं कीर्तनं केलिः

श्रीशुकउवाच कर्मणाकर्मनिर्हारो नह्यात्यंतिक इष्यते अविद्वदधिकारित्वात्प्रायश्चित्तं विमर्शनम्
११ नाश्नतः पथ्यमेवान्नं व्याधयोऽभिभवंतिहि एवं नियमकृद्राजन् शनैः क्षेमाय कल्पते १२ तपसा ब्र
ह्मचर्येण शमेनच दमेनच त्यागेन सत्यशौचाभ्यां यमेन नियमेनच १३ देहवाक्बुद्धिजं धीरा धर्मज्ञाः
श्रद्धयान्विताः क्षिपंत्यघं महदपि वेणुगुल्ममिवाऽनलः १४ केचित्केवलया भक्त्या वासुदेवपरायणाः
अघं धुन्वंति कार्त्स्न्येन नीहारमिव भास्करः १५ नतथाह्यघवान्राजन्पूयेत तपआदिभिः यथा कृष्णा
र्पितप्राणस्तत्पूरुषनिषेवया १६

प्रेक्षणं गुह्यभाषणम् संकल्पोध्यवसायश्च क्रियानिर्वृत्तिरेवच एतन्मैथुनमष्टांगं प्रवदंति मनीषिणः विपरीतं ब्रह्मचर्यमेतदेवाष्टल
क्षणमिति शमो मनसो नियमनम् दमो बाह्येंद्रियाणाम् त्यागो दानम् यमोऽहिंसादिः नियमो जपादिः १३ १४ अस्यातिदुष्करत्वात् मुख्य
मेवान्यत्प्रायश्चित्तमाह केचिदिति अनेनैवंभूता भक्तिप्रधाना विरला इति दर्शयति केवलया तपआदिनिरपेक्षया वासुदेवपराय
णा इति नाधिकारविशेषणमेतत् किंत्वन्येषामश्रद्धया तत्राऽप्रवृत्तेरर्थान्निषेधपर्यवसानादनुवादमात्रम् १५ एतच्च ज्ञानमार्गा
दपि श्रेष्ठमित्याह नतथा पूयेत शुद्ध्येत् तत्पुरुषनिषेवया कृष्णेऽर्पिताः प्राणा येन १६ ६२ ६२ ६२

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

तत्रहेतुःसध्रीचीनः अयंपंथाः भक्तिमार्गःयतःक्षेमःक्षेमत्वेहेतुःनकुतश्चिद्विघ्नादेर्भयंयस्मिन् तदेवाह सुशीलाःकृपालवःसाधवोनिष्कामाः यत्रधर्मनिष्ठा अतोनज्ञानमार्गेइवासहायतानिमित्तंभयंनापिकर्ममार्गवन्मत्सरादिदुष्टेभ्योभयमितिभावः भक्तेरन्यपेक्षत्वमुक्तम् १७ कृच्छ्रादीनितुभक्तिंविनानशोधयंतीत्याह प्रायश्चित्तानीति महतामप्यशोधकत्वेदृष्टांतमाह सुराकुंभमिवापगाइति १८ भक्तिःस्वल्पापिपुनात्येवेत्याह सकृदिति तस्यगुणेषुरागमात्रमस्ति नतुज्ञानंयस्यतन्मनः तावतैवचीर्णंनिष्कृतंप्राय

सध्रीचीनोह्ययंलोकेपंथाःक्षेमोकुतोभयः सुशीलाःसाधवोयत्रनारायणपरायणाः १७ प्रायश्चित्तानिचीर्णानिनारायणपराङ्मुखम् ननिःपुनंतिराजेंद्रसुराकुंभमिवापगाः १८ सकृन्मनःकृष्णपदारविंदयोर्निवेशितंतद्गुणरागियैरिह नतेयमंपाशभृतश्चतद्भटान्स्वप्नेपिपश्यंतिहिचीर्णनिष्कृताः १९ अत्रचोदाहरंतीममितिहासंपुरातनम् दूतानांविष्णुयमयोःसंवादस्तंनिबोधमे २० कान्यकुब्जेद्विजःकश्चिद्दासीपतिरजामिलः नाम्नानष्टसदाचारोदास्याःसंसर्गदूषितः २१ बंद्यक्षकैतवैश्चौर्यैर्गर्हितांवृत्तिमास्थितः बिभ्रत्कुटुंबमशुचिर्यातयामासदेहिनः २२ एवंनिवसतस्तस्यलालयानस्यतत्सुतान् कालोत्यगान्महाराजन्नष्टाशीत्यायुषःसमाः २३ तस्यप्रवयसःपुत्रादशतेषुतुयोवमः बालोनारायणोनाम्नापित्रोश्चदयितोभृशम् २४ सबद्धहृदयस्तस्मिन्नर्भकेकलभाषिणि निरीक्ष्यमाणस्तल्लीलां मुमुदेजरठोभृशम् २५

श्चित्तंयैः १९ इममर्थमिति हासेनोपपादयति अत्रचेति ममतः २० कान्यकुब्जेपुरेदास्याःपतिः नाम्नाअजामिलः २१ बंदीग्रहेणअक्षैश्च द्यूतेन कैतवैर्वंचनादिभिश्च वृत्तिंजीविकाम् बिभ्रत्पुष्णन् यातयामासपीडयामास २२ आयुषःसंबंधीमहाकालोत्यगात् सक्रियानित्यपेक्षायामाह अष्टाशीत्यासंख्यायायुक्ताः समाः संवत्सराः २३ प्रवयसोवृद्धस्य २४ बद्धंहृदयंयेनजरठोवृद्धः २५

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

२६ एतच्च तदुपलालनादिश्रीनारायणनामोपचारमाहात्म्येन भक्तिरेवाभूदिति सिद्धांतोपयोगित्वेऽनापि द्रष्टव्यम् २७ वक्राणि-
तुंडानि मुखानि येषाम् उर्ध्वानि रोमाणि येषाम् तान् २८ प्लावितेन प्लुतस्वनेनीतेन २९ हरिकीर्तनं निशम्य आपतन् यस्तद्भर्तुर्नाम ३०
३१ पुरःसरा भृत्याः ३२ अस्य नयनं निषेधथ ३३ वयं युष्मान्न जानीम इति न कोपः कार्यः यतो लौकिकाद्भुतरूपा यूयमित्याहुः सर्व इति

भुंजानः प्रपिबन्खादन् बालकस्नेहयंत्रितः भोजयन्पाययन्मूढो न वेदागतमंतकम् २६ स एवं वर्तमानोऽज्ञो
मृत्युकाल उपस्थिते मतिंचकार तनये बाले नारायणाह्वये २७ स पाशहस्तांस्त्रीन्दृष्ट्वा पुरुषान्भृशदारु-
णान् वक्रतुंडानूर्ध्वरोमान् आत्मानं नेतुमागतान् २८ दूरे क्रीडनकासक्तं पुत्रं नारायणाह्वयम् प्लावितेन स्वरे
णोच्चैराजुहावाकुलेंद्रियः २९ निशम्य म्रियमाणस्य ब्रुवतो हरिकीर्तनम् भर्तुर्नाम महाराज पार्षदाः सह
सापतन् ३० विकर्षतोंऽतर्हृदयाद्दासीपतिमजामिलम् यमप्रेष्यान्विष्णुदूता वारयामासुरोजसा ३१ ऊचु-
र्निषेधितांस्तांस्ते वैवस्वतपुरःसराः के यूयं प्रतिषेद्धारो धर्मराजस्य शासनम् ३२ कस्य वा कुत आयाताः क
स्मादस्य निषेधथ किं देवा उपदेवा वा यूयं किं सिद्धसत्तमाः ३३ सर्वे पद्मपलाशाक्षाः पीतकौशेयवाससः
किरीटिनः कुंडलिनो लसत्पुष्करमालिनः ३४ सर्वे च नूत्नवयसः सर्वे चारुचतुर्भुजाः धनुर्निषंगासिगदा
शंखचक्रांबुजश्रियः ३५ दिशो वितिमिरालोकाः कुर्वंतः स्वेन रोचिषा किमर्थं धर्मराजस्य किंकरान्नो नि
षेधथ ३६ श्रीशुक उवाच इत्युक्ते यमदूतैस्तैर्वासुदेवोक्तकारिणः तान्प्रत्यूचुः प्रहस्येदं मेघ
निर्ह्रादया गिरा ३७

साधर्म्याम् लसंत्यः पुष्करमालाः संति येषाम् २४ नूत्नं नवं वयो येषाम् निषंग इषुधिः धनुर्निषंगादिभिः श्रीः शोभा येषां ते-
३५ विगतं तिमिरम् आलोकश्चान्यस्य प्रकाशो यासु तथाभूता दिशः कुर्वंतो भवतामेतदनुचितमित्याहुः किमर्थमिति अहो दंड्या
दंड्यादिज्ञानशून्या एते चोरा एवास्मद्धिया धर्मराजस्य किंकरा इत्यनृतं वदंतीति विस्मयेन प्रहस्य तान्प्रत्यूचुः मेघस्येव निर्ह्रादो ध्वनि
र्यस्यास्तया ३७

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

नत्वंस्वरूपंलक्षणंप्रमाणम् ३८ कथंस्वित् केनप्रकारेणस्थानंविषयः कारिणः कर्मिणः नृणामितिनराएवनपश्वादयः तेष्वपिकतिचि
देवेत्यर्थः ३९ वेदेनप्रणिहितोविहितोधर्मः वेदप्रमाणकइत्यर्थः अनेनयोवेदप्रमाणः सधर्मः योधर्मः सवेदप्रमाणकइति स्वरूपंप्रमा
णंचोक्तम् यथाहजैमिनिः चोदनालक्षणोर्थोधर्मइतिव्याख्यातंचभट्टैः द्वयमेकेनसूत्रेणश्रुत्यर्थाभ्यांनिरूप्यतइति अपृष्टःस्याधर्म-
स्यस्वरूपंलक्षणंचदंडस्थानकथनायाहुः तद्विपर्ययः योवेदनिषिद्धः सोधर्मः निषेधश्चतस्मिन्प्रमाणमित्यर्थः वेदस्यप्रामाण्येहेतुःवे
दोनारायणादुद्भूतः सएवसाक्षादित्युपचारः स्वयंभूरितिच निश्वासमात्रेणस्वयमेवप्रभवतीति तथाचश्रुतिः अस्यमहतोभूतस्यनिश्वसि
तमेतद्यदृग्वेदइति ४० कोसौनारायणस्तत्राहुः येनस्वधाम्निस्वस्वरूपेअमीभावाः प्राणिनः गुणाःशांतत्वादयः नामानिब्राह्मणइत्या-

विष्णुदूताऊचुः यूयंवैधर्मराजस्ययदिनिर्देशकारिणः ब्रूतधर्मस्यनस्तत्वंयच्चधर्मस्यलक्षणम् ३८ कथं
स्विद्ध्रियतेदंडः किंवास्यस्थानमीप्सितम् दंड्याः किंकारिणः सर्वेआहोस्वित्कतिचिन्नृणाम् ३९ यमदूता
ऊचुः वेदप्रणिहितोधर्मोह्यधर्मस्तद्विपर्ययः वेदोनारायणःसाक्षात्स्वयंभूरितिशुश्रुम ४० येनस्वधा
म्न्यमीभावारजःसत्वतमोमयाः गुणनामक्रियारूपैर्विभाव्यंतेयथातथम् ४१ सूर्योग्निःखंमरुद्गावः
सोमःसंध्याहनीदिशः कंकुःकालोधर्मइतिह्येतेदैह्यस्यसाक्षिणः ४२ एतैरधर्मोविज्ञातःस्थानंदं-
डस्ययुज्यते सर्वेकर्मानुरोधेनदंडमर्हंतिकारिणः ४३ संभवंतिहिभद्राणिविपरीतानिचानघाः कारि-
णांगुणसंगोस्तिदेहवान्नह्यकर्मकृत् ४४

दीनि क्रियाश्चाध्ययनाद्याः रूपाणिवर्णाश्रमादयः तैर्विभाव्यंतेविविच्यंते यथातथंयथावत् सनारायणः ४१ तथाप्यधर्मोनेनकृतइ
तिकुतोज्ञायतेतत्राहुः सूर्यइति अहनी अहश्चरात्रिश्च कमुदकम् कुःपृथ्वी दैह्यस्यजीवस्य यथाहुः आदित्यचंद्रावनिलोनलश्च
द्यौर्भूमिरापोहृदयंयमश्च अहश्चरात्रिश्चउभेचसंध्येधर्मश्चजानातिनरस्यवृत्तमिति ४२ स्थानमाहुः एतैर्निमित्तभूतैर्विज्ञातः दं-
ड्यानाहुः सर्वइति ४३ विपरीतानि अभद्राण्यपिकर्मिणांसंभवंति यतस्तेषांगुणसंगोस्ति यदिकश्चिदकर्ता स्यात् तर्हितस्याभ
द्राणिनस्युः नत्वेदस्तीत्याहुः नहिदेहवानकर्मकृदस्तीति अतःसर्वेकर्मिणः कर्मिणांचपापस्यावश्यंभावित्वात् तेसर्वेदंड- ३
मर्हंतीत्यर्थः ४४ ६ ६ ६ ६ ६ ६ ६

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

कथंस्वित् ध्रियतेदंड इत्यस्योत्तरम् येनेति धर्मोवेति दृष्टांतः अधर्मानुसारेण दंडो धर्मानुसारेण स्वर्गवादित्यर्थः ४५ नकेवलंसूर्यादयएवज्ञा पकाः किंत्वर्थापत्तिरपीत्याहुः यथेति हेदेवप्रवराः इहजन्मनिशांतघोरमूढत्वेनवासुखदुःखमिश्रत्वेनवाधार्मिकत्वादिनात्रैविध्यंभू तेषुयथोपलभ्यते तथान्यत्रजन्मांतरेनुमीयते त्रैविध्यान्यथानुपपत्त्याकल्प्यते ४६ वर्तमानजन्मनापूर्वापरजन्मधर्माधर्मज्ञानं भवतीति सदृष्टांतमाहुः वर्तमानोवसंतादिकालः अन्ययोर्भूतभविष्ययोः वसंतयोः येगुणाः पुष्पफलादयः तेषामभिज्ञापकोयथा एवमेतज्जन्म अन्ययोर्भूतभाविजन्मनोर्धर्माधर्मौ निदर्शयतीतितथा ४७ अयंचधर्माधर्मज्ञानप्रकारोन्येषांधर्मराजस्तुमनसैवस र्वंपश्यतीत्याहुः पुरेसंयमिन्यांस्थितएवदेवोयमः देहेस्थितोंतर्यामीवाजीवस्यपूर्वरूपंधर्माधर्मादियुक्तं विशेषेणपश्यति अनु-

येनयावान्यथाधर्मोधर्मोवेहसमीहितः सएवतत्फलंभुंक्तेतथातावदमुत्रवै ४५ यथेहदेवप्रवरास्त्रैविध्य मुपलभ्यते भूतेषुगुणवैचित्र्यात्तथान्यत्रानुमीयते ४६ वर्तमानोन्ययोःकालोगुणाभिज्ञापकोयथा- एवंजन्मान्ययोरेतद्धर्माधर्मनिदर्शनम् ४७ मनसैवपुरेदेवः पूर्वरूपंविपश्यति अनुमीमांसतेपूर्वम- नसाभगवानजः ४८ यथाज्ञस्तमसायुक्तउपास्तेव्यक्तमेवहि नवेदपूर्वमपरंनष्टजन्मस्मृतिस्तथा- ४९ पंचभिःकुरुतेस्वार्थान्पंचवेदाथपंचभिः एकस्तुषोडशेनत्रीन्स्वयंसप्तदशोश्नुते ५०

भनंतरमपूर्वरूपंमीमांसते यद्यस्यानुरूपंतत् विचारयति यतोसौभगवानजः ४८ जीवस्तुईश्वरेणउपस्थापि तं वर्तमानंदेहंपश्यति नतुपूर्वमपरंचेत्याहुः यथेति अज्ञः अविद्योपाधिर्जीवस्तुव्यक्तमेवप्राचीनकर्माभिव्य- क्तम् वर्तमानमेवदेहाद्युपास्ते अहमितिमन्यते पूर्वमपरंवानवेद अत्रहेतुः नष्टाजन्मनास्मृतिर्यस्य अ त्रदृष्टांतः तमसानिद्रयायुक्तोयथास्वप्नेभिव्यक्तमेवदेहाद्युपास्ते नतुजाग्रद्देहादि पूर्वंस्वप्नादिगतंवानद्ध दित्यर्थः ४९ एवंभूतस्यजीवस्य संसारंप्रपंचयतिपंचभिः श्लोकैः पंचभिः कर्मेंद्रियैः स्वार्थान्व पादानादीन् पंचशब्दादीन्वेद पंचभिर्ज्ञानेंद्रियैः षोडशेनमनसासहसप्तदश षोडशोपाध्यंतर्गतोपिस्वयमेकए वसर्वेंद्रियविषयप्रतिसंधानात्त्रीन् ज्ञानकर्मेंद्रियमनोविषयान्प्राप्नोति ५० ७ ७ ७

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

तदेतल्लिंगशरीरंशक्तित्रयंगुणकार्यंमहदादिपुंसिजीवेअन्वनुसंसृतिंधत्ते ५१ नेच्छन् अनिच्छपिअनेनेवकर्माणिकार्यते कोशकारः कीटविशेषः मुह्यतिनिर्गमोपायंनजानाति ५२ कार्यतइत्यत्रानुभवंप्रमाणयति नहीति गुणैः गुणकार्यरागादिभिः स्वाभाविकैः पूर्वकर्मसंस्कारोद्भूतैः ५३ कर्मवशेनचतदनुरूपोदेहोभवतीत्याह लब्ध्वेति अव्यक्तमदृष्टंनिमित्तंलब्ध्वाव्यक्ताव्यक्तंतदनुरूपंस्थूलंसूक्ष्मंचशरीरंभवति यथायोनिमातृसदृशंयथाबीजंपितृसदृशंस्वभावोवासना शुक्रशोणितयोरेकत्वेऽपिकर्मवासनयामातृपितृसदृशोदेहोभवतीत्यर्थः ५४ संसारचक्रमुपसंहरंतोमुक्तिप्रकारमाहुः एषइतिईशसंगात्परमेश्वरभजनात् ५५ तदेवंसामा-

तदेतत्षोडशकलंलिंगंशक्तित्रयंमहत् धत्तेऽनुसंसृतिंपुंसिहर्षशोकभयार्तिदाम् ५१ देह्यज्ञोजितषड्वर्गोनेच्छन्कर्माणिकार्यते कोशकारइवात्मानंकर्मणाच्छाद्यमुह्यति ५२ नहिकश्चित्क्षणमपि जातुतिष्ठत्यकर्मकृत् कार्यतेह्यवशःकर्मगुणैःस्वाभाविकैर्बलात् ५३ लब्ध्वानिमित्तमव्यक्तंव्यक्ताव्यक्तंभवत्युत यथायोनियथाबीजंस्वभावेनबलीयसा ५४ एषप्रकृतिसंगेनपुरुषस्यविपर्ययः आसीत्सएवनचिरादीशसंगाद्विलीयते ५५ अयंहिश्रुतसंपन्नःशीलवृत्तगुणालयः धृतव्रतो मृदुर्दांतःसत्यवान्मंत्रवित्शुचिः ५६ गुर्वग्न्यतिथिवृद्धानांशुश्रूषुर्निरहंकृतः सर्वभूतसुहृत्साधुर्मितवागनसूयकः ५७ एकदासौवनंयातःपितृसंदेशकृद्द्विजः आदायततआवृत्तःफलपुष्पसमित्कुशान् ५८ ददर्शकामिनंकंचिच्छूद्रंसहभुजिष्यया पीत्वाचमधुमैरेयंमदाघूर्णितनेत्रया ५९

न्यतांधर्मादिनिर्णयमुक्त्वाप्रस्तुतस्याजामिलस्याऽधर्मंप्रपंचयतोदंड्यत्वमाहुः अयंहीति यावदध्यायसमाप्ति तत्रद्वाभ्याम् तत्पूर्ववृत्तांतानुवादोन्यायातिरेकप्रदर्शनार्थः शीलंसुस्वभावः वृत्तंसदाचारः गुणाःक्षमादयः तेषामालयः ५६ निरहंकृतःनिरहंकारः ५७ आवृत्तःवनात्परावृत्तः ५८ भुजिष्ययाभोगस्त्रियादास्या मैरेयंमधु पैष्टीसुरांपीत्वामदेनाघूर्णितेभ्रांतेनेत्रेयस्याः ५९ ६ ६ ६ ६ ६

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0. In Public Domain, Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

विशेषेणश्लथंतीनीवीयस्याः तयासहव्यपेतंस्वाचारात्भ्रष्टम् ६० कामेनकामोद्दीपकेनतदंगरागेणहरिद्रादिनालिप्तेन ६१सत्वं धैर्यम् श्रुतंज्ञानम् तद्बलेनस्तंभयन्नपिमदनेनकंपितंमनःसमाधातुंशक्तोनाभूत् ६२ तद्दर्शनमेवनिमित्तंयस्य स्मरव्याजग्रहस्यतेनग्रस्तः विचेतनोगतस्मृतिः ६३ गवतासमयेष ६४ लंभिताम् परिणीताम् ६५ ६६ अघरूपमायुर्यस्य मलमेव

मत्तयाविश्लथन्नीव्याव्यपेतंनिरपत्रपम् क्रीडंतमनुगायंतंहसंतमनयांतिके ६० दृष्ट्वातांकामलिप्तेनबाहुनापरिरंभिताम् जगामहृच्छयवशंसहसैवविमोहितः ६१ स्तंभयन्नात्मनात्मानंयावत्सत्वंयथाश्रुतम् नशशाकसमाधातुंमनोमदनवेपितम् ६२ तन्निमित्तस्मरव्याजग्रहग्रस्तोविचेतनः तामेवमनसाध्यायन्स्वधर्माद्विररामह ६३ तामेवतोषयामासपित्र्येणार्थेनयावता ग्राम्यैर्मनोरमैः कामैःप्रसीदेतयथातथा ६४ विप्रांस्वभार्यामप्रौढांकुलेमहतिलंभिताम् विससर्जाऽचिरात्पापः स्वैरिण्यापांगविद्धधीः ६५ यतस्ततश्चोपनिन्येन्यायतोऽन्यायतोधनम् बभारास्याःकुटुंबिन्याः कुटुंबंमंदधीरयम् ६६ यदसौशास्त्रमुल्लंघ्यस्वैरचार्यार्यगर्हितः अवर्ततचिरंकालमघायुरशुचिर्मलात् ६७ ततएनंदंडपाणेःसकाशंकृतकिल्बिषम् नेष्यामोऽकृतनिर्वेशंयत्रदंडेनशुद्ध्यति ६८ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेअजामिलोपाख्यानेप्रथमोऽध्यायः १

श्रीशुकउवाच एवंतेभगवद्दूतायमदूताभिभाषितम् उपधार्याथतान्राजन्प्रत्याहुर्नयकोविदाः १ २ २ २ २ २

तदीयमन्नादिकमत्तीतिमलात् ६७ अकृतनिर्वेशमकृतप्रायश्चित्तम् अस्येवचहितार्थेनेष्यामइत्याहुः यत्रेति ६८ इतिषष्ठस्कंधेटीकायांप्रथमोऽध्यायः १ द्वितीयेवैष्णवैर्याम्यानांममाहात्म्यमद्भुतम् श्रावयित्वाद्विजोविष्णोर्लोकंनीतइतीर्यते १ नयकोविदाःन्यायनिपुणाः १ २ २ २ २ २

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

धर्मद्दशांसभामधर्मःस्पृशति तदाहुः यत्रसभायांयैःधर्मद्दग्भिः तेषांतांसभाम् २ पितरःपितृवत्पालकाःशास्तारः अनुशिक्षकाः वै-
षम्यमदंड्यदंडनम् ३ एतत्प्रवर्तितमधर्ममन्योऽपिकरिष्यतीतिमहत्कष्टमभूदित्याहुः यद्यदिति श्रेयान्श्रेष्ठः ४ विश्वस्तघा-
तादपीत्याहुः यस्येतिद्वाभ्याम् निर्वृतोनिश्चिंतः ५ विश्वासेननितरामर्पित आत्मायेनतम् विश्रंभणीयः विश्वसनीयः संघृणश्चे

विष्णुदूताऊचुः अहोकष्टंधर्मद्दशामधर्मःस्पृशतेसभाम् यत्रादंड्येष्वपापेषुदंडोयैर्ध्रियतेवृथा
२ प्रजानांपितरोयेचशास्तारःसाधवःसमाः यदिस्यात्तेषुवैषम्यंकंयांतिशरणंप्रजाः ३ यद्यदाचर
तिश्रेयानितरस्तत्तदीहते सयत्प्रमाणंकुरुतेलोकस्तदनुवर्तते ४ यस्यांकेशिरआधायलोकःस्व-
पितिनिर्वृतः स्वयंधर्ममधर्मंवानहिवेदयथापशुः ५ सकथन्यर्पितात्मानंकृतमैत्रमचेतनम् विश्रं
भणीयोभूतानांसघृणोद्रोग्धुमर्हति ६ अयंहिकृतनिर्वेशोजन्मकोट्यंहसामपि यद्व्याजहारवि
वशोनामस्वस्त्ययनंहरेः ७

त् ६ नन्वस्यपापिनोदंडेकिमर्थमाक्रोशःक्रियते तत्राहुः अयंहीति यद्यस्माद्विवशोऽपिहरेर्नाम व्याजहारउच्चारितवा
न् नकेवलंप्रायश्चित्तमात्रंहरेर्नाम अपितुस्वस्त्ययनंमोक्षसाधनमपीति सकृदुच्चरितंयेनहरिरित्यक्षरद्वयम् बद्धःपरिक ५
रस्तेनमोक्षायगमनंप्रतिइतिस्मृतेः ७

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ननु कर्मसाद्गुण्यकरं हरेर्नामेतियुक्तम् यस्यस्मृत्याचनामोक्त्यातपोयज्ञक्रियादिषु न्यूनंसंपूर्णतांयातिसद्योवंदेतमच्युतमि त्यादिवचना
त् स्वातंत्र्येणत्वघनिवर्तकंहरेर्नामकथंस्यात्तत्राहुः एतेनैवेति अघोनःअघवतः मघवच्छब्दवत्रूपम् यत्आइतिछेदः आ-
ईषत् आभासमात्रंचतुरक्षरंयन्नामजगाद एतेनैवकेवलेनचतुरक्षरमित्यनेनाधिक्यंचदर्शितम् कथंजगाद नारायणआयआ
गच्छइत्येवंविक्रोशरूपेणपुत्राह्वानेन अयंभावः कर्मांगत्वेपिहरिनाम्नःखादिरत्वादिवत्संयोगपृथक्त्वेनसर्वप्रायश्चित्तार्थ
त्वंयुक्तमेव तथाहि अवशेनापियन्नाम्निकीर्तितेसर्वपातकैः पुमान्विमुच्यतेसद्यःसिंहत्रस्तैर्मृगैरिवेत्यादिभिः पुराणेताव
त्सहस्रशोनाम्नःस्वातंत्र्यमवगम्यते नचैतेर्थवादाइतिशंकनीयम् विधिशेषत्वाभावात् नचविध्यश्रवणादन्यशेषताकल्प-
नीया यदाग्नेयोष्टाकपालोभवतीत्यादिवत् अप्राप्तार्थत्वेनविधिकल्पनोपपत्तेः मंत्रेषुच मर्ताअमर्त्यस्यतेभूरिनाममना-
महे विप्रासोजातवेदसः आस्यजानंतोनामचिद्विवक्तनेत्यादिषुनाम्नस्तपोदानादिसर्वधर्माधिक्यमवगम्यते उपपादितं

एतेनैवह्यघोनोस्यकृतंस्यादघनिष्कृतम् यदानारायणायेतिजगादचतुरक्षरम् ८ स्तेनःसुरापोमि
त्रध्रुक्ब्रह्महागुरुतल्पगः स्त्रीराजपितृगोहंतायेचपातकिनोऽपरे ९ सर्वेषामप्यघवतामिदमेवसु
निष्कृतम् नामव्याहरणंविष्णोर्यतस्तद्विषयामतिः १० ननिष्कृतैरुदितैर्ब्रह्मवादिभिस्तथाविशुध्यत्य
घवान्व्रतादिभिः यथाहरेर्नामपदैरुदाहृतैस्तदुत्तमश्लोकगुणोपलंभकम् ११

च मंत्रार्थवादानामपिस्वार्थेप्रामाण्यम् देवताधिकरणे तस्मात्श्रीनारायणनामाभासमात्रेणैवसर्वाघनिष्कृतंकृतंस्यादिति ८
ननुकामकृतानांबहूनांमहापातकानांसहस्रशआवर्तितानांद्वादशाब्दकोटिभिरप्यनिवर्त्यानांकथमिदमेकमेवप्रायश्चित्तंस्या
त्तत्राहुः स्तेनइतिद्वाभ्याम् ९ सुनिष्कृतंश्रेष्ठंप्रायश्चित्तंस्यात्तत्राहुः स्तेनइतिद्वाभ्याम् ९ सुनिष्कृतंप्रायश्चित्तमिदमेव
तत्रहेतुः यतोनामव्याहरणात्तद्विषयानामोच्चारकपुरुषविषयामदीयोयंमयासर्वतोरक्षणीयइतिविष्णोर्मतिर्भवति १० श्रेष्ठत्वमे-
वोपपादयंति नेतिद्वाभ्याम् ब्रह्मवादिभिर्मन्वादिभिरुक्तैर्व्रतादिभिर्निष्कृतैस्तथानशुध्यति उदाहृतैरुच्चारितैर्यथानामपदैरित्यनेन
नमामीत्यादि क्रियायोगोपिनापेक्षतइतिदर्शितम् किंच तन्नामपदोच्चारणमुत्तमश्लोकस्यगुणानांचोपलंभकम्ज्ञापकंभवति ननुकृ
च्छ्रचांद्रायणादिवत्पापनिहन्तिमात्रोपक्षीणमित्यर्थः ११ ७

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

नैकांतिकम् नात्यंतशोधकं तन्निष्कृतम् यस्मिन्कृतेऽपि सत्पथे पापमार्गे मनो धावति चेत्कर्मणां पापानां निर्हारमात्यंतिकं नाशमिच्छतां हरेर्गुणानुवाद एव प्रायश्चित्तम् यतोऽसौ खलु सत्वभावनः चित्तशोधकः १२ अथ तस्मादेनं मा अपमार्गेण नयत कृतमशेषाणामघानां निष्कृतं येन यद्यस्मात्समग्रहीत् संपूर्णमुच्चारितवान् नामैकदेशेनाप्यलमिति भावः म्रियमाण इत्यनेन पुनः पापांतरासंभव उक्तः नतु तत्कालमेव विवक्षितम् इदानीं कृच्छ्रादिविधिवत् नामोच्चारणविधेरप्यसंभवात् नचविधिं विना काकतालीयनामोच्चारणं पापापहमिति प्रमाणमस्ति १३ नन्वयं पुत्रनामाग्रहीत् नतु भगवन्नाम तत्राहुः सांकेत्यं पुत्रादौ संकेतितम् पारिहास्यं परिहासेन कृतम् स्तोभं गीतालापपूरणार्थं कृतं हेलनं किं विष्णुना इति सावज्ञमपि च वैकुंठनामोच्चारणम् १४ ननु ना-

नैकांतिकं तद्धि कृतेऽपि निष्कृते मनः पुनर्धावति चेदसत्पथे तत्कर्मनिर्हारमभीप्सतां हरेर्गुणानुवादः खलु सत्वभावनः १२ अथैनं मापनयत कृताशेषाघनिष्कृतम् यदसौ भगवन्नाम म्रियमाणः समग्रहीत् १३ सांकेत्यं पारिहास्यं वा स्तोभं हेलनमेव वा वैकुंठनामग्रहणमशेषाघहरं विदुः १४ पतितः स्खलितो भग्नः संदष्टस्तप्त आहतः हरिरित्यवशेनाह पुमान्नार्हति यातनाः १५ गुरूणां च लघूनां च गुरूणि च लघूनि च प्रायश्चित्तानि पापानां ज्ञात्वोक्तानि महर्षिभिः १६

यं संकल्पपूर्वकं वैकुंठनामाग्रहीत् किंतु पुत्रस्नेहपरवशः सन् तत्राहुः पतित इति अवशेनापि यो हरिरित्याह स यातनां नार्हति पुमानित्यनेन नात्र वर्णाश्रमादिनियम इत्युक्तम् अवशत्वमेवाह पतितः प्रासादादिभ्यः स्खलितो मार्गे भग्नः भग्नगात्रः संदष्टः सर्पादिभिः तप्तो ज्वरादिना आहतो दंडादिना १५ ननु महतः पापस्य महदेव प्रायश्चित्तं युक्तम् नतु स्वल्पं नामग्रहणमात्रम् पापतारतम्येन कृच्छ्रादितारतम्यवत् तत्राहुर्द्वाभ्याम् गुरूणां पापानां गुरूणि प्रायश्चित्तानि लघूनां च लघूनि च तारतम्यं ज्ञात्वा मन्वादिभिरुक्तानि अतस्तत्र तथैव व्यवस्था हरिनाम्नस्तु नेयं व्यवस्थोक्ता विष्णोः स्मरणमात्रेण मुच्यते सर्वपातकैरिति वचनात् नच सुराबिंदुपाने महापातकत्वस्मरणवन्नाम्नस्तत्प्रायश्चित्तत्वस्मरणस्यायमतिभारः १६ ७ ७

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

किंच तैस्तपोदानादिभिस्तान्यघान्येव पूयंते नश्यंति अधर्माज्जातं मलिनं तु तस्य पापकर्तुर्हृदयम् यद्वा तेषामघानां हृदयं सूक्ष्मं रूपं संस्काराख्यं न शुध्यति तदपीशांघ्रिसेवया कीर्तनादिना शुध्यतीत्यर्थः अयं भावः महांत्यपि पापानि सकृदुच्चारितेनैव नाम्ना नश्यंति सकृत्प्रवर्तितेन दीपेन च गाढध्वांतानि तदावृत्त्या तु पापांतरस्यानुत्पत्तिः दीपधारण इव तमोंतरस्य ततश्च वासनाक्षयात् हृदयशुद्धिः एतदर्थमेव तत्राप्यावृत्तिविधानम् पापक्षयश्च भवति स्मरतां तमहर्निशमित्यादिषु तदेवाः तत्रास्युक्तं गुणानुवादः खलु सत्त्वभावनः तदपीशांघ्रिसेवयेति च अतोस्य हरिनाम्नैव सर्वपापक्षयः वासनाक्षयस्तु महापुरुषदर्शनादिभिरिति १७ तथाऽपि पापप्रायश्चित्तमिदमिति ज्ञात्वा तेनोच्चारितमिति चेत्तत्राहुः अज्ञानादिति बालकेनाऽ

तैस्तान्यघानि पूयंते तपोदानजपादिभिः नाधर्मजं तद्धृदयं तदपीशांघ्रिसेवया १७ अज्ञानादथवाज्ञानादुत्तमश्लोकनाम यत् संकीर्तितमघं पुंसो दहेदेधो यथाऽनलः १८ यथागदं वीर्यतममुपयुक्तं यदृच्छया अजानतोप्यात्मगुणं कुर्यान्मंत्रोप्युदाहृतः १९ श्रीशुक उवाच त एवं सुविनिर्णीय धर्मं भागवतं नृप तं याम्यपाशान्निर्मुच्य विप्रं मृत्योरमूमुचन् २० इति प्रत्युदिता याम्या दूता यात्वा यमांतिकं यमराज्ञे यथा सर्वमाचचक्षुररिंदम २१ द्विजः पाशाद्विनिर्मुक्तो गतभीः प्रकृतिं गतः ववंदे शिरसा विष्णोः किंकरान्दर्शनोत्सवः २२ तं विवक्षुमभिप्रेत्य महापुरुषकिंकराः सहसा पश्यतस्तस्य तत्रांतर्दधिरेऽनघ २३

ज्ञानादपि प्रक्षिप्तोग्निर्यथा काष्ठराशिं दहति तद्वत् १८ नन्विदमपि पर्षद्भिरुपदिष्टं श्रद्धाहीनं च कथं प्रायश्चित्तं स्यात्तत्राहुः यथेति अगदमौषधं वीर्यवत्तममिति वक्तव्ये वीर्यतममित्युक्तम् यदृच्छया श्रद्धादिहीनमुपयुक्तं भक्षितम् पर्षत्सु खादजानतोपि स्वगुणमारोग्यं कुर्यात् मंत्रोपि नामात्मकस्तथा स्वकार्यं कुर्यादेव न हि वस्तुशक्तिः श्रद्धादिकमपेक्षत इत्यर्थः तदुक्तं विष्णुधर्मेषु हरिर्हरति पापानि दुष्टचित्तैरपि स्मृतः अनिच्छयापि संस्पृष्टो दहत्येव हि पावकः १९ तं विप्रममूमुचन्मोचयामासुः २० प्रत्युदिताः निराकृताः संतः यात्वा गत्वा यमराजाय यथावत्कथयामासुः २१ दर्शनेनोत्सवो यस्य २२ विवक्षुं वक्तुमिच्छुं तं ज्ञात्वा २३

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

त्रैविद्यंवेदत्रयप्रतिपाद्यम् गुणाश्रयंयमदूतानांधर्मंकृष्णदूतानांचभागवतंभगवत्प्रणीतंशुद्धंनिर्गुणंधर्ममाकर्ण्यइतियोज्यम् भक्तिमानासीदित्युत्तरस्यानुषंगः २४ २५ अनुतापंप्रपंचयति अहोइतिचतुर्भिः येनआत्मनामयावृषल्यांतुल्यापुत्रतयाजायमानेनब्रह्म ब्राह्मणजातिः विप्लावितंनाशितम् २६ दुष्कृतंदोषकर्तारं कुलस्यकज्जलंकलंकम् २७ नास्त्यन्योबंधुःपुत्रादिर्ययोःतपस्विनौ संतप्तौ अधुनातत्क्षणमेव २८ २९ इदानींतस्यविमर्शपूर्वकंमोक्षक्रममाह किमिदमित्यष्टभिः साक्षात्प्रत्यक्षमिहजाग्रतेवदृ-

अजामिलोप्यथाकर्ण्यदूतानांयमकृष्णयोः धर्मंभागवतंशुद्धंत्रैविद्यंचगुणाश्रयम् २४ भक्तिमान्
भगवत्याशुमाहात्म्यश्रवणाद्धरेः अनुतापोमहानासीत्स्मरतोऽशुभमात्मनः २५ अहोमेपर
मंकष्टमभूदविजितात्मनः येनविप्लावितंब्रह्मवृषल्यांजायतात्मना २६ धिङ्मांविगर्हितंसद्भिर्दुष्
कृतंकुलकज्जलम् हित्वाबालांसतींयोऽहंसुरापामसतीमगात् २७ वृद्धावनाथौपितरौनान्यबंधू
तपस्विनौ अहोमयाऽधुनात्यक्तावकृतज्ञेननीचवत् २८ सोऽहंव्यक्तंपतिष्यामिनरकेभृशदारुणे
धर्मघ्नाःकामिनोयत्रविंदंतियमयातनाः २९ किमिदंस्वप्नआहोस्वित्साक्षाद्दृष्टमिहाद्भुतम् क्व
याताअद्यतेयेमांव्यकर्षन्पाशपाणयः ३० अथतेक्वगताःसिद्धाश्चत्वारश्चारुदर्शनाः व्यमो
चयन्नीयमानंबध्वापाशैरधोभुवः ३१ अथापिमेदुर्भगस्यविबुधोत्तमदर्शने भवितव्यं
मंगलेनयेनात्मामेप्रसीदति ३२ अन्यथाम्रियमाणस्यनाऽशुचेर्वृषलीपतेः वैकुंठनाम
ग्रहणंजिह्वावक्तुमिहार्हति ३३ क्वचाहंकितवःपापोब्रह्मघ्नोनिरपत्रपः क्वचनारायणेत्ये
तत्भगवन्नाममंगलम् ३४ सोऽहंतथायतिष्यामियतचित्तेंद्रियानिलः यथानभूयआ
त्मानमंधेतमसिमज्जये ३५

ष्टम् ३० येमांव्यमोचयन् तेचक्वगताः ३१ यद्यप्यहमस्मिन्जन्मनिदुर्भगःपापीयान् अथापिजन्मांतरेनूनंपुण्यवानित्याह विबुधोत्तमदर्शनइतिनिमित्तसप्तमी तेषांदर्शनार्थंपूर्वेणमंगलेनमहतापुण्येनभवितव्यम् येनदर्शनेन ३२ अन्यथापूर्वपुण्यंविना कथंभूतंवैकुंठनाम गृह्यतेवशीक्रियतेअनेनेतिग्रहणम् ३३ ब्रह्मघ्नःविप्रत्वनाशकः ३४ ३५ ७ ७

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

३६ ३७ अमिथ्याभूतेऽर्थेधीर्यस्यतथाभूतःसन् देहादौममाहमितिमतिंहित्वाधास्ये ३८ मुक्तंसर्वमनुबंधनंपुत्रादिस्नेहोयेनसः ३९ प्रत्याहृतइंद्रियग्रामोयेन ४० गुणेभ्योदेहेंद्रियादिभ्यः आत्मानंवियुज्यविशोध्य आत्मसमाधिनाचित्तैकाग्र्येणभगवतोधाम्निस्वरूपे ४१ तस्मिन् भगवद्धाम्नि उपरतानिश्चलाधीर्यस्यसः तस्मिन्कालेअद्राक्षीदितिवापुरःपुरतः ततश्चप्राग्उप

विमुच्यतमिमंबंधमविद्याकामकर्मजम् सर्वभूतसुहृच्छांतोमैत्रःकरुणआत्मवान् ३६ मोचयेग्रस्तमात्मानंयोषिन्मय्यात्ममायया विक्रीडितोययैवाहंक्रीडामृगइवाधमः ३७ ममाहमितिदेहादौहित्वाऽमिथ्याऽर्थधीर्मतिम् धास्येमनोभगवतिशुद्धंतत्कीर्त्तनादिभिः ३८ इतिजातसुनिर्वेदःक्षणसंगेनसाधुषु गंगाद्वारमुपेयायमुक्तसर्वानुबंधनः ३९ श्रीशुकउवाच सतस्मिन्देवसदनआसीनोयोगमाश्रितः प्रत्याहृतेंद्रियग्रामोयुयोजमनआत्मनि ४० ततोगुणेभ्यआत्मानंवियुज्यात्मसमाधिना युयुजेभगवद्धाम्निब्रह्मण्यनुभवात्मनि ४१ यर्ह्युपारतधीस्तस्मिन्नद्राक्षीत्पुरुषान्पुरः उपलभ्योपलब्धान्प्राग्ववंदेशिरसाद्विजः ४२ हित्वाकलेवरंतीर्थेगंगायांदर्शनादनु सद्यःस्वरूपंजगृहेभगवत्पार्श्ववर्त्तिनाम् ४३ साकंविहायसाविप्रोमहापुरुषकिंकरैः हैमंविमानमारुह्यययौयत्रश्रियःपतिः ४४ एवंसविप्लावितसर्वधर्मादास्याःपतिःपतितोगर्ह्यकर्मणा निपात्यमानोनिरयेहतव्रतःसद्योविमुक्तोभगवन्नामगृण्हन् ४५ नातःपरंकर्मनिबंधकृंतनंमुमुक्षतांतीर्थपदानुकीर्तनात् नयत्पुनःकर्मसुसज्जतेमनोरजस्तमोभ्यांकलिलंततोऽन्यथा ४६

लब्धानेवतानुपलभ्यप्रत्यभिज्ञायववंदे ४२ ४३ ४४ उपसंहरति एवमितिद्वाभ्याम् विप्लाविताःसर्वधर्मायेनहृतंव्रतंस्वदारनियमादिर्यस्य ४५ कर्मनिबंधस्यपापमूलस्यकृंतनम् छेदकमतः परं नास्ति कस्मात्परम् तीर्थपदस्यानुकीर्त्तनात् तत्रहेतुः यत् यतोऽनुकीर्त्तनात् ततोऽनुकीर्त्तनादन्यथाप्रायश्चित्तांतरैः रजस्तमोभ्यांकलिलंमलिनमेवतिष्ठति यत्तन्मनः कर्मसुपुनः नसज्जते ४६

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

४७ नचेक्षितोभवति ४८ म्रियमाणः अवशत्वेन श्रद्धाविहीनोऽपि ४९ इतिश्रीभागवतेषष्ठस्कंधेटीकायांद्वितीयोऽध्यायः
२ तृतीयेतुयमेनापिवैष्णवोत्कर्षवर्णनैः सांत्वयित्वास्वदूतांस्तेवैष्णवेकिंकरीकृताः १ विष्णुदूतैर्निर्णीतंशास्त्रार्थंयमसुखे
नद्रढयितुंतृतीयाध्यायारंभः तत्रयदुक्तंयमराजेनतथासर्वमाचचक्षिरेमिततः किंतत्रवृत्तमितिपृच्छति निशम्येति मुरारेर्नैदेशि
कैः किंकरैरेवंविहतान् अतएवहता आज्ञायस्ययस्यवशवर्त्तीअयंजनः सोऽपितान्प्रतिकिमाह १ अत्याश्चर्यमेतदित्याह यमस्ये

यएवंपरमंगुह्यमितिहासमघापहम् शृणुयाच्छ्रद्धयायुक्तोयश्चभक्त्याऽनुकीर्त्तयेत् ४७ नवैसनरकं
यातिनेक्षितोयमकिंकरैः यद्यप्यमंगलोमर्त्योविष्णुलोकेमहीयते ४८ म्रियमाणोहरेर्नामगृणन्पुत्रोपचा
रितम् अजामिलोऽप्यगाद्धामकिंपुनःश्रद्धयागृणन् ४९ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेअजा-
मिलोपाख्यानेद्वितीयोऽध्यायः २ राजोवाच निशम्यदेवःस्वभटोपवर्णितंप्रत्याहकिंतान्प्रतिध
र्मराजः एवंहताज्ञोविहतान्मुरारेर्नैदेशिकैर्यस्यवशेजनोऽयम् १ यमस्यदेवस्यनदंडभंगःकुतश्चनर्षेश्रु-
तपूर्वआसीत् एतन्मुनेवृश्चतिलोकसंशयंनहित्वदन्यइतिमेविनिश्चितम् २ श्रीशुकउवाच भ
गवत्पुरुषैराजन्याम्याःप्रतिहतोद्यमाः पतिंविज्ञापयामासुर्यमंसंयमनीपतिम् ३ यमदूताऊचुः क
तिसंतीहशास्तारोजीवलोकस्यवैप्रभो त्रैविध्यंकुर्वतःकर्मफलाभिव्यक्तिहेतवः ४

ति हेऋषे यमस्यदंडभंगः कुतश्चनकस्माच्चिदपिश्रुतपूर्वोनासीत् एतत् एतस्मिन्नर्थे यद्वा नश्रुतपूर्वः एतत् यमदूतनि
राकरणंचासीत् अतःसर्वस्यापिलोकस्यसंशयोवर्त्तते तंत्वत्तोऽन्योनच्छिनत्तीति मेनिश्चितम् अतः कथयेतिशेषः २ भ-
गवतःपुरुषैःप्रतिहतउद्यमोयेषांते याम्याः पुरुषाः ३ कतिसंतीत्याक्षेपोक्तिः त्रैविध्यंत्रिविधंस्वार्थेष्यञ् यद्वात्रैविध्यंयथा ८
भवतितथाकर्मकुर्वतः तदर्थंचकर्मफलस्याभिव्यक्तिहेतवः कतिसंतीति ४ छ छ छ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

संतुबहवः कोबाधस्तत्राह्ुः यदीति मृत्यर्दुःखममृतंसुखंवातेषांविप्रतिपत्तौतेउभेकस्यस्यातांनकस्यापिपरस्परविरोधेनो
भयोरपिप्रतिबंधात् एकमत्येतुकस्यवानस्यातांम् एकःसुखंकर्त्तुमिच्छतिदुःखंचान्यः एकमत्येचतयोः परस्परकार्याननुमो
दनेनोभयोरपिप्राप्तेकस्यवानेउभेअपिनस्यातामित्यर्थः ५ ननुबहूनांकर्मिणांव्यवस्थयाबहवः शास्तारोभवंतुतथासतिना
यंदोषः स्यात्तत्राह्ुः बहूनांकर्मिणांव्यवस्थयाशास्तृबहुत्वेशास्तृत्वंस्यात् घटेत किंतुतदायस्सर्वशास्तरिमुख्यंशास्तृत्वंतदेक
देशेउपचारमात्रमेवस्यात् यथाचक्रवर्तिनिएवमुख्यंशास्तृत्वंमंडलवर्त्तिनामुपचारमात्रंनिरंकुशत्वाभावात् ६ यस्मादेवंशा-

यादस्युर्बहवोलोकेशास्तारोदंडधारिणः कस्यस्यातांनवाकस्यमृत्युश्चामृतमेववा ५ किंतुशास्तृबहुत्वे
स्याद्बहूनामिहकर्मिणाम् शास्तृत्वमुपचाराद्धियथामंडलवर्त्तिनाम् ६ अतस्त्वमेकोभूतानांसेश्वराणाम
धीश्वरः शास्तादंडधरोनृणांशुभाशुभविवेचनः ७ तस्यतेविहतोदंडोनलोकेवर्त्तताधुना चतुर्भिरद्भुतैः
सिद्धैराज्ञातेविप्रलंभिता ८ नीयमानंतवादेशादस्माभिर्यातनागृहान् व्यमोचयन्पातकिनंछित्त्वापा
शान्प्रसह्यते ९ तांस्तेवेदितुमिच्छामोयदिनोमन्यसेक्षमम् नारायणेत्यभिहितेमाभैरित्याययुर्द्रुतम्
१० श्रीशुकउवाच इतिदेवःसआपृष्टःप्रजासंयमनोयमः प्रीतःस्वदूतान्प्रत्याहस्मरन्पादांबुजं
हरेः ११ यमउवाच परोमदन्योजगतस्तस्थुषश्च ओतंप्रोतंपटवद्यत्रविश्वम् यदंशतोऽस्यस्थि
तिजन्मनाशानस्योतवद्यस्यवशेचलोकः १२

स्तृबहुत्वंनघटतेअतस्त्वमेकएवशास्ताशुभाशुभेविविनक्तीतित
था ७ विप्रलंभितावंचितालंघितेत्यर्थः तदेवाह्ुः नीयमानमिति ८ ९ तेत्वत्तः यदिनोऽस्माकंक्षमंहितंमन्यसेअन्यथा अज्ञानत
स्तदवज्ञानेतवाप्यनर्थःस्यात् अतर्क्याहितेषांप्रभावः यतोनारायणायेतिकेवलमभिहितेमाभयंकुर्विति वदंतः शीघ्रमागताः
१० संयमयतीतितथा ११ मत्तोऽन्योजगतस्तस्थुषश्चपरोऽधीश्वरोऽस्ति अहंतुजंगमानामेवतत्रापिनृणामेवतत्रापिपापिना
मेवतत्किंकरः सचईश्वरः सतुसर्वेश्वरः कोऽसौयत्रयस्मिन्विश्वमोतंप्रोतंचऊर्ध्वतिर्यक्तंतुषुपटवत् यस्यत्वं शेभ्यो
विष्णुब्रह्मरुद्रेभ्योऽस्यस्थित्यादयोभवति यस्यचवशेलोकोवर्त्तते नसिनासिकायांप्रोतबलीवर्दवत् १२ ७ ७

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

एतत्प्रपंचयतिब्राह्मणादिनामभिर्वाचिनिजायांतंत्यांदामन्यांजनान्योबध्नाति दामभिर्गाः बलीवर्दानिवतद्वदिमेजीवाः नामकर्म
भिर्निबंधैर्बद्धाः यस्मैबलिंवहंतियदधीनाः कर्मकुर्वंतीत्यर्थः १३ यस्यचलीलादुर्विभाव्येत्याह अहमितिद्वाभ्याम् १४ नस्पृष्टं
रजस्तमश्चयैः ईहितमभिप्रेतंचेष्टितम् वानविदुः स्पृष्टमायाः माययास्पृष्टाः ततस्तेभ्योऽन्येनविदुरितिकिंपुनर्वक्तव्यम् १५
तन्मायाविमोहितत्वाद्भजानंतीत्युक्तमविषयत्वाच्चतस्येत्याह यमिति गोभिरिंद्रियैर्हृदाचित्तेनचविचक्षतेनपश्यंति यद्वा
चाः नचक्षुर्दितेयन्मनोनमनुतइत्यादिश्रुतेः आत्मनांजीवानामात्मानंद्रष्टारमाकृतयोरूपाणिचक्षुर्यथाकर्मभूतंनजानंति न

योनामभिर्वाचिजनान्निजायांबध्नातितंत्यामिवदामभिर्गाः यस्मैबलिंतइमेनामकर्मनिबंधबद्धाश्च
कितावहंति १३ अहंमहेंद्रोनिर्ऋतिःप्रचेताःसोमोऽग्निरीशःपवनोऽर्कोविरिंच्यः आदित्यविश्वेवस
वोथसाध्यामरुद्गणारुद्रगणाःससिद्धाः १४ अन्येचयेविश्वसृजोऽमरेशाभृग्वादयोऽस्पृष्टरजस्त
मस्काः यस्येहितंनविदुःस्पृष्टमायाःसत्वप्रधानाअपिकिंततोऽन्ये १५ यंवैनगोभिर्मनसासुभिर्वा
हृदागिरावाऽसुभृतोविचक्षते आत्मानमंतर्हृदिसंतमात्मनांचक्षुर्यथैवाऽऽकृतयस्ततःपरम् १६
तस्यात्मतंत्रस्यहरेरधीशितुःपरस्यमायाऽधिपतेर्महात्मनः प्रायेणदूताइहवैमनोहराश्चरंतितद्रूपगु
णस्वभावाः १७ भूतानिविष्णोःसुरपूजितानिदुर्दर्शलिंगानिमहाद्भुतानि रक्षंतितद्भक्तिमतःपरेभ्यो
मत्तश्चमर्त्यानथसर्वतश्च १८ धर्मंतुसाक्षाद्भगवत्प्रणीतंनवैविदुर्ऋषयोनापिदेवाः नसिद्धमुख्या
असुरामनुष्याःकुतश्चविद्याधरचारणादयः १९

तः परमाकृतीनांप्रकाशकम् नहिप्रमाताप्रमाणस्यविषयइतिभावः एवंभूतः परमेश्वरोमदन्योऽस्तीतिपूर्वेणैवसंबंधः १६
भवत्वेवंभूतोऽन्यः परमेश्वरः येपुनरस्मान्निर्भर्त्स्यपापिनंरक्षितवंतः तेके तानाह तस्येतिद्वाभ्याम् तस्यैवरूपंगुणाः प्रभा
वादयः स्वभावः भक्तवात्सल्यादिर्येषांते १७ विष्णोर्भूतानिभृत्याः दुर्दर्शानिद्रष्टुमप्यशक्यानिलिंगानिरूपाणियेषांतानि
तद्भक्तिमतः विष्णुभक्तान् परेभ्यः शत्रुभ्यः सर्वतः अग्न्यादिभ्यश्चरक्षंति १८ ननुविष्णुभक्ताश्चेत्कथमधर्मपक्षपातंकृ ९
तवंतस्तत्राह धर्ममिति ऋषयोभृग्वादयः १९ ७ ७

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ननुकेचिन्नजानंति तस्यसत्वेकिंप्रमाणंतत्राह स्वयंभूरिति कुमारः सनत्कुमारः वयमित्यात्मानमेवबहुमन्यमानोनिर्दिशति २० हेभटाः २१ तमेवधर्ममाह एतावानिति २२ नचात्रप्रमाणंवक्तव्यम् दृष्टत्वादित्याह नामोच्चारणेति येनैवकेवलेनसकृदुच्चारितेन २३ ननुनामाभासेनकथंसर्वपापक्षयस्स्यात् श्रद्धाभक्त्यादृत्यादेरपिविधानात् तथाहि सायंप्रातर्गृणन् भक्त्यादुःखग्रामाद्विमुच्यतइति अनुदिनमिदमादरेणशृण्वन्निति श्रवणंकीर्तनंध्यानंहरेरद्भुतकर्मणः जन्मकर्मगुणानांचतदर्थेऽखिलचेष्टितमित्याद्यस्मिन्नेवपुराणेतत्रतत्रपठ्यते पुराणांतरेच पापक्षयश्चभवतिस्मरतांतमहर्निशमिति अत्रैवच तस्मात्संकीर्तनंविष्णोर्जगन्मंगलमंहसाम् महतामपिकौरव्यविद्ध्यैकांतिकनिष्कृतमित्यादिनासम्यक्कीर्तनादेवमन्यते किंच तथासति किमितिमदन्यायोद्याद

स्वयंभूर्नारदःशंभुःकुमारःकपिलोमनुः प्रल्हादोजनकोभीष्मोबलिर्वैय्यासकिर्वयम् २० द्वादशैतेविजानीमोधर्मंभागवतंभटाः गुह्यंविशुद्धंदुर्बोधंयंज्ञात्वाऽमृतमश्नुते २१ एतावानेवलोकेस्मिन्पुंसांधर्मःपरःस्मृतः भक्तियोगोभगवतितन्नामग्रहणादिभिः २२ नामोच्चारणमाहात्म्यंहरेःपश्यतपुत्रकाः अजामिलोपियेनैवमृत्युपाशादमुच्यत २३ एतावतालमघनिर्हरणायपुंसांसंकीर्तनंभगवतोगुणकर्मनाम्नाम् विक्रुश्यपुत्रमघवान्यदजामिलोऽपिनारायणेतिम्रियमाणइयायमुक्तिम् २४

शाब्दादीनिस्मरेयुःतस्मादिदमनुपपन्नमिवतत्राह एतावतेति भगवतोगुणानांकर्मणांचनाम्नांचसम्यक्कीर्तनमितियत् एतावतापुंसामघनिर्हरणायपापक्षयमात्रायालमुपयोगोनास्ति अलंशब्दोत्रवारणेयथाहामरसिंहः अलंभूषणपर्याप्तिशक्तिवारणवाचकमिति उपयोगाभावमेवाह अजामिलोमहापातक्यपिनारायणेतिविक्रुश्यनतुसम्यक्कीर्तयित्वातच्चपुत्रंविक्रुश्यनतुहरिम् अघवान् अशुचिरपिम्रियमाणोस्वस्थचित्तोपिमुक्तिमवाप नत्वघनिर्हरणमात्रमतोनामाभासेनापिसर्वपापक्षयइत्येवतत्वमाहृत्तिश्रद्धादिविधयस्तुपापवासनाक्षयार्थाइत्युक्तमेवहरेर्गुणानुवादःखलुसत्वभावनइत्यत्र २४ ६५ ६

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

यत्तूक्तंव्यर्थंतर्हिद्वादशाब्दादिस्मरणमितितत्राह प्रायेणेतिमहाजनोमन्वादिः अयंभावः यथाऽमृतसंजीवननौषधीमजानंतोवै घोरोगहरणायत्रिकटुकनिंबादीनिस्मरंति तथास्वयंभुशंभुप्रमुखद्वादशव्यतिरेकेणायंमहाजनोनिगुह्यमिदंज्ञात्वाद्वादशा- ब्दादिकंस्मरतीति किंच माययादेव्याअलंविमोहितमितिरयंजनः मधुमधुरंयथाभवत्येवंपुष्पितायांपुष्पस्थानीयैरर्थवादैर्मनोह रायांत्रैय्यांजडीकृताअभिनिविष्टामतिर्यस्य अतोमहत्येवकर्मणिश्रद्धयायुज्यमानोनाल्पेप्रवर्तते दृश्यतेहिप्राकृतस्यलोकस्यम हतीमंत्रादौश्रद्धा अल्पेचाश्रद्धा तस्मादस्यग्राहकोनास्तीतितैनोक्तम् यद्वा स्वाधीनःसिंहोस्त्येतावताश्वसृगालादिनिवारणाय तंयथानप्रयुंज्यते तथापितुच्छत्वात्पापस्यतन्निरसनायपरमंमंगलंहरेर्नामस्मरंति यद्वा नाममाहात्म्यज्ञानेसर्वमुक्तिप्रसंगा

प्रायेणवेदतदिदंनमहाजनोऽयंदेव्याविमोहितमतिर्बतमाययालम् त्रय्यांजडीकृतमतिर्मधुपुष्पितायां वैतानिकेमहतिकर्मणियुज्यमानः २५ एवंविमृश्यसुधियोभगवत्यनंतेसर्वात्मनाविदधते खलुभावयोगम् तेमेनदंडमर्हंत्यथयद्यमीषांस्यात्पातकंतदपिहंत्युरुगायवादः २६ तेदेवसिद्धप रिगीतपवित्रगाथायेसाधवःसमदृशोभगवत्प्रपन्नाः तान्नोपसीदतहरेर्गदयाभिगुप्तान्नैषांवयंनच वयःप्रभवामदंडे २७ तानानयध्वमसतोविमुखान्मुकुंदपादारविंदमकरंदरसादजस्रम् निष्किंचनैःप रमहंसकुलैरसंगैर्जुष्टाद्गृहेनिरयवर्त्मनिबद्धतृष्णान् २८

दित्येषादिक् ग्रंथविस्तरभयात्तुनात्रप्रपंच्यते २५ भावयोगंभक्तियोगम् अमीषांपातकंनस्यादेव यदिस्यादुरुगायस्यवा- दः कीर्तनम् २६ तदेवंधर्मतत्वंनिर्णयिभृत्याननुशास्ति तद्वति येभगवंतंप्रपन्नाःतेदेवैःसिद्धैश्चपरिगीतपवित्रगाथाःवर्णितप वित्रकथाः अतस्तान्नोपसीदत तत्समीपमपिनगच्छतवयःकालोपिनप्रभवति २७ केतर्हिदंडार्थमानेयाइत्यत्राह तानिति द्वाभ्याम् असतःदुष्टान् तानेवाह मुकुंदपादारविंदयोर्योमकरंदरूपोरसस्तस्माद्विमुखान् कथंभूतात् निष्किंचनैरजस्रंजुष्टात्
तेषांज्ञापकमाह निरयवर्त्मनिस्वधर्मशून्येगृहेबद्धातृष्णायैस्तान् २८

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

किंच जिह्वेत्यादि यद्येषांजिह्वाइत्याद्यन्वयः नक्कतंविष्णुकृत्यंभगवद्भक्तंयैः २९ भगवंतंक्षमापयंति तदिति अयंभावःनःस्वपुरु
षैरस्मदीयत्वेन स्थितैः स्वीयैरेवपुरुषैर्यद्यस्मादसत् अन्याय्यंकृतम् ततस्मात्त्वयमेवक्षम्यतांसहताम् स्वानांस्वीयानांभक्तानां
नः अस्माकंनविदुषांअज्ञानांअहोगरीयसितस्मिन्क्षांतिर्युक्तैव महइतिपाठेस्वीयानांमाहात्म्यमविदुषानःक्षमाकरोत्वित्यर्थः ३०
तस्मादित्यादिश्रुकोक्तिः जगतोऽपिमंगलरूपम् ३१ एकांतिकत्वमेवाह श्रृण्वतामिति व्रतादिभिस्तथानशुद्ध्येत् ३२ एतदुपपा
दयति कृष्णांघ्रिपद्मयोमधुलेढि आस्वादयतीतितथा मधुलिहतीतिमधुलिट् अतितुच्छत्वेनविसृष्टायेमाया गुणाःविषयास्तेषुपु

जिह्वानवक्तिभगवद्गुणनामधेयंचेतश्चनस्मरतितच्चरणारविंदम् कृष्णायनोनमतियच्छिरएकदापि
तानानयध्वमसतोऽकृतविष्णुकृत्यान् २९ तत्क्षम्यतांसभगवान्पुरुषःपुराणोनारायणस्वपुरुषैय दसत्कृ
तंनः स्वानामहोनविदुषांरचितांजलीनांक्षांतिर्गरीयसिनमःपुरुषायभूम्ने ३० तस्मात्संकीर्तनंविष्णो
र्जगन्मंगलमंहसाम् महतामपिकौरव्यविद्ध्यैकांतिकनिष्कृतिम् ३१ श्रृण्वतांगृणतांवीर्याण्युद्दामानि
हरेर्मुहुः यथासुजातयाभक्त्याशुद्ध्येन्नात्माव्रतादिभिः ३२ कृष्णांघ्रिपद्ममधुलिड्नपुनर्विसृष्टमा
यागुणेषुरमतेवृजिनावहेषु अन्यस्तुकामहतआत्मरजःप्रमार्ष्टुमीहेतकर्मयतएवरजःपुनस्यात् ३३
इत्थंस्वभर्तृगदितंभगवन्महित्वंसंस्मृत्यविस्मितधियोयमकिंकरास्ते नैवाच्युताश्रयजनंप्रतिशंकमाना
द्रष्टुंचबिभ्यतिततःप्रभृतिस्मराजन् ३४

नर्नरमते अन्यस्तुतन्मध्वास्वादरहितः अतएवकामाभिभूतःसन्नात्मनोरजःपापंप्रमार्ष्टुमपिकर्मैवप्रायश्चित्तरूपमीहेत य-
तःकर्मणा पुनरपिरजःपापंस्यादेवकुंजरशौचवत् सत्वशोधकत्वाभावात् ३३ नैवविस्मितधियोबभूवुः किंतुसत्यमुक्तमित्येव
मेनिरे ततःप्रभृतिशंकमानाः अस्मानेवैषहन्यादितिशंकांवहंतः तंद्रष्टुमपिबिभ्यतिस्म पाठांतरेतुविस्मितधियोजाताःतेचततः
प्रभृतिबिभ्यतिस्मेत्यर्थः ३४

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

कुंभसंभवोगस्त्योमलयेपर्वतेआसीनोव्यग्रोहरिमर्चयन् पुनःपुनर्विश्वासार्थंहरेःपादौस्पृशन्नित्यर्थः ३५ इतिषष्ठेटीकायां
तृतीयोध्यायः ३ चतुर्थादिविभिर्विश्वरूपजन्मविवक्षया प्रचेतस्सुतदक्षस्यवंशस्तावत्प्रतन्यते १ चतुर्थेतुप्रजासृष्ट्यैदक्षेणा
राधनंहरेः तपसाहंसगुह्याख्यस्तोत्रेणचनिरूप्यते २ प्रसक्तानुप्रसक्तेनस्वायंभुवसुतान्वये नामप्रभावमाकर्ण्यवंशव्यासं
बुभुत्सते ३ देवासुरनृणां सर्गो नागानांमृगपक्षिणाम् सामासिकःसंक्षिप्तोयःप्रोक्तस्तृतीयस्कंधे १ व्यासंविस्तारम् तेत्वत्तःयथाशक्त्यायथाससर्ज-

इतिहासमिमंगुह्यंभगवान्कुंभसंभवः कथयामासमलयआसीनोहरिमर्चयन् ३६ इतिश्रीभा
गवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेतृतीयोऽध्यायः३ राजोवाच देवासुरनृणांसर्गोनागानांमृगपक्षिणाम्
सामासिकस्त्वयाप्रोक्तोयस्तुस्वायंभुवेंतरे १ तस्यैवव्यासमिच्छामिज्ञातुंतेभगवन्यथा अनुसर्गंय
थाशक्त्याससर्जभगवान्परः २ सूतउवाच इतिसंप्रश्नमाकर्ण्यराजर्षेर्बादरायणिः प्रतिनंद्यमहायो
गीजगादमुनिसत्तमः ३ श्रीशुकउवाच यदाप्रचेतसःपुत्रादशप्राचीनबर्हिषः अंतःसमुद्रादुन्म
ग्नादहशुर्गांद्रुमैर्वृताम् ४ द्रुमेभ्यःक्रुध्यमानास्तेतपोदीपितमन्यवः मुखतोवायुमग्निंचससृजुस्त
द्दिधक्षया ५ ताभ्यांनिर्दह्यमानांस्तानुपलभ्यकुरूद्वह राजोवाचमहान्सोमोमन्युंप्रशमयन्निव ६
माद्रुमेभ्योमहाभागादीनेभ्योद्रोग्धुमर्हथ विवर्द्धयिषवोयूयंप्रजानांपतयःस्मृताः ७

तांशक्तिंतत्प्रकारंचज्ञातुमिच्छामि अनुसर्गमनुप्रवृत्तंसर्गं २ ३ दक्षादिरूपेणससर्जेतिवक्तुंदक्षजन्मप्रकारमाह यदेति
प्राचीनबर्हिषःपुत्रायदासमुद्रमध्यादुन्मग्नानिर्गताः तदागांपृथिवींद्रुमैर्वृतांददृशुः ४ नारदोपदेशतःप्राचीनबर्हिषोनिवृत्त्याऽ
राजकेसतिकृष्याद्यभावात् तपसादीपितोमन्युर्येषांतेतेषांद्रुमाणांदग्धुमिच्छया ५ ताभ्यांवाय्वग्निभ्यांदह्यमानांस्तान्द्रु
मान्वनस्पतीनांराजासोमउवाच ६ माद्रुमेभ्यइतिनवभिःहेमहाभागाःविवर्धयिषवःविशेषेणवर्द्धयितुमिच्छवः ७

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

प्रजापतीनांस्रष्टुर्भोज्यदाहोनुचितइत्याह अहोइतित्रिभिः ऊर्जंभक्ष्यमिषमन्नम् ८ अचराःफलाद्याःअपदःतृणाद्याः अहस्ताः
पश्वाद्याः चतुष्पदोमेषाद्याः ९ १० अतःआतिष्ठत आश्रयत सतांमार्गमुपशमंपित्रादिभिर्जुष्टम् ११ प्रजानांप्रजापतिरेवबं
धुरतस्तज्जीविकानाशोनकर्तव्यइति दृष्टांतपंचकेनाह तोकानांबालानांमातापितरौ अज्ञानांज्ञानदोबुधएव सुहृत् १२ ई-

अहोप्रजापतिपतिर्भगवान्हरिरव्ययः वनस्पतीनोषधींश्चससर्जोर्जमिषंविभुः ८ अन्नंचराणा
मचराह्यपदःपादचारिणाम् अहस्ताहस्तयुक्तानांद्विपदांचचतुष्पदः ९ यूयंचपित्रान्वादिष्टादे
वदेवेनचानघाः प्रजासर्गायहिकथंवृक्षान्निर्दग्धुमर्हथ १० आतिष्ठतसतांमार्गंकोपंयच्छतदी
पितम् पित्रापितामहेनापिजुष्टंवःप्रपितामहैः ११ तोकानांपितरौबंधूदृशःपक्ष्मस्त्रियाःपतिः
पतिःप्रजानांभिक्षूणांगृह्यज्ञानांबुधःसुहृत् १२ अंतर्देहेषुभूतानामात्मास्तेहरिरीश्वरः सर्वं
तद्धिष्ण्यमीक्षध्वमेवंवस्तोषितोह्यसौ १३ यःसमुत्पतितंदेहआकाशान्मन्युमुल्बणम् आत्मजिज्ञा
सयायच्छेत्सगुणानतिवर्तते १४ अलंदग्धैर्द्रुमैर्दीनैःखिलानांशिवमस्तुवः वार्क्षीह्येषावराकन्या
पत्नीत्वेप्रतिगृह्यताम् १५ इत्यामंत्र्यवरारोहांकन्यामाप्सरसींनृप सोमोराजाययौदत्त्वातेधर्मेणो
पयेमिरे १६ तेभ्यस्तस्यांसमभवद्दक्षःप्राचेतसःकिल यस्यप्रजाविसर्गेणलोकाआपूरितास्त्र
यः १७ यथाससर्जभूतानिदक्षोदुहितृवत्सलः रेतसामनसाचैवतन्ममावहितःशृणु १८

श्वराधिष्ठानत्वाच्चभूतद्रोहोनयुक्तइत्याह अंतर्देहेष्विति वोयुष्माभिः १३ आकाशाद्देहेसमुत्पतितमाकस्मिकमित्यर्थः आत्मविचारेण
नियच्छेत् १४ खिलानांशेषाणांवोयुष्माकंचशिवमस्तु वृक्षरक्षणार्थंतदीयांकन्यांददाति वार्क्षीवृक्षैःपालिता १५ आमंत्र्यसांत्वयित्वा
आप्सरसींअप्सरसःप्रम्लोचायाःसुताम् १६ १७ दुहितृवत्सलइति तस्यकन्यावंशएवेत्युक्तम् ममम्मत्तः १८ ७ ७

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

प्रजापतिर्दक्षः १९ अघर्षितमसंस्तुतम् विंध्यस्यपादान्सन्निहितपर्वतान् २० २१ हंसगुह्याख्येनस्तोत्रेणकथ्यदक्षस्य २२ परायसर्वो
त्तमायनमोदधेनमनंकरोमि परत्वेहेतुः अवितथा अनुभूतिश्चिच्छक्तिर्यस्य अतोगुणत्रयाभासोजीवोनिमित्तंमायाचतयोर्बं
धवेनियंत्रे एवमपिगुणेषुतत्वबुद्धिर्येषांतेर्जीवै रदृष्टंधामस्वरूपंयस्य तत्रहेतुः निवर्त्तमानंयस्मात् पाठांतरेनिरस्तमान
मवधिश्चयस्मात् तर्हिकथंतस्यसिद्धिरतआह स्वयंभुवेस्वप्रकाशाय २३ अदृष्टधामत्वंदर्शयन्नाह नेति पुरुषःसखाजी
वः अस्मिन्पुरेदेहेवसन्नपि अत्रैवसंवसतः सख्युर्यस्य सख्यंकरणप्रवर्त्तकादिकंनावेति नजानाति तस्मै कुतः व्यक्तसृष्टेः

मनसैवासृजत्पूर्वंप्रजापतिरिमाःप्रजाः देवासुरमनुष्यादीन्नभस्थलजलौकसः १९ तमबृंहितमालो
क्यप्रजासर्गंप्रजापतिः विंध्यपादानुपव्रज्यसोऽचरद्दुष्करंतपः २० तत्राघमर्षणंनामतीर्थंपापहरं
परम् उपस्पृश्यानुसवनंतपसातोषयद्धरिम् २१ अस्तौषीद्धंसगुह्येनभगवंतमधोक्षजम् तुभ्यंत
दभिधास्यामिकस्यातुष्यद्यतोहरिः २२ प्रजापतिरुवाच नमःपरायावितथानुभूतयेगुण
त्रयाभासनिमित्तबंधवे अदृष्टधाम्नेगुणतत्वबुद्धिभिर्निवृत्तमानायदधेस्वयंभुवे २३ नयस्यस
ख्यंपुरुषोवेतिसख्युःसखावसन्संवसतःपुरेस्मिन् गुणोयथागुणिनोव्यक्तदृष्टेस्तस्मैमहेशायनम
स्करोमि २४ देहोऽसवोक्षामनवोभूतमात्रानात्मानमन्यंचविदुःपरंयत् सर्वंपुमान्वेदगुणां
श्चतज्ज्ञोनवेदसर्वज्ञमनंतमीडे २५

प्रपंचद्रष्टुः नहिद्रष्टादृश्योभवतीति प्रथमांतपाठे व्यक्तेप्रपंच एवदृष्टिर्यस्यसः गुणोविषयोगुणिनोविषयिणइंद्रिया
देः सख्यंप्रकाशकत्वंयथानवेत्तितद्वत् २४ ननुगुणोजडत्वान्नजानाति जीवस्तुचेतनः किमितिनजानाति अतआह दे
हइति देहश्चासवश्चप्राणाअक्षाणींद्रियाणिमनवश्चअंतःकरणानिभूतानिचमात्राश्चतन्मात्राणि आत्मानंस्वस्वरू
पंदृश्यमन्यमिंद्रियवर्गंतयोःपरंदेवतावर्गंचनविदुःपुमान् जीवस्तुसर्वमेतत्रयंवेद गुणांश्चतन्मूलभूतान्वेद तज्ज्ञो
पिसन् यंसर्वज्ञंनवेदतमनंतमीडेस्तौमि २५

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

अथ धान्त्वमुक्त्वा स्वप्रकाशकत्वमाह यदा मनस उपरामः समाधिः न तु सुषुप्त्यादिलयः न च जागरस्वप्नयोरिव विक्षेपः तदाह नामरूपे·
रूप्येते येन तत्तथा तस्य उपरामे हेतुः दृष्टं दर्शनं स्मृतिश्च तयोः संप्रमोषात् नाशात् य एषः केवलेन स्वरूपज्ञानेन प्रतीयते तस्मै हंसाय शुद्धाय
शुचिर्विशुद्धं सद्म प्रतीतिस्थानम् यस्य तस्मै नमः २६ एवंभूतः केषां प्रतीयत इत्यपेक्षायामाह मनीषिण इति द्वाभ्याम् विवेकिनो·
यं निष्कर्षन्ति विविच्य ध्यायन्ति स निर्वाणसुखानुभूतिर्मम प्रसीदतामिति द्वयोरन्वयः एवं निष्कर्षतां प्रतीयत इति भावः किमिति निष्क·
र्षन्ति स्वशक्तिभिर्गूढमप्रकाशमानं काभिर्नवभिः पुनश्च त्रिवृद्भिः त्रिगुणाभिः सप्तविंशत्युपाधिभिर्गूढमप्यविशेषेण निष्कर्षन्तीत्यर्थः॥
प्रज्ञा नवभिः प्रकृतिपुरुषमहदहंकारपंचतन्मात्ररूपाभिः त्रिवृद्भिः त्रिगुणात्मिकाभिः चकारात् षोडशविकाररूपाभिश्च कथंभूतं·
निष्कर्षन्ति मनीषया अन्तर्हृदि सन्निवेशितं निश्चलीकृतम् पांचदश्यं पंचदशसामिधेनीमन्त्रैः प्रकाश्यम् अलौकिकं वह्निमिवाहंका·

यन्नोपरामो मनसो नामरूपरूपस्य दृष्टस्मृतिसंप्रमोषात् य ईयते केवलया स्वसंस्थया हंसाय तस्मै शुचि
सद्मने नमः २६ मनीषिणोन्तर्हृदि सन्निवेशितं स्वशक्तिभिर्नवभिश्च त्रिवृद्भिः वह्निं यथा दारुणि पांच·
दश्यं मनीषया निष्कर्षन्ति गूढम् २७ स वै ममाशेषविशेषमायानिषेधनिर्वाणसुखानुभूतिः स सर्वना·
मा स च विश्वरूपः प्रसीदतामनिरुक्तात्मशक्तिः २८ यद्यन्निरुक्तं वचसा निरूपितं धियाक्षभिर्वा मनसा
वोत यस्य माभूत्स्वरूपं गुणरूपं हि तत्स वै गुणापायविसर्गलक्षणः २९

राख्यदारात्मनोन्यं परमात्मानं निष्कर्षन्तीत्य·
र्थः २७ अशेषा विशेषा यस्यास्तस्या मायायाः निषेधेन निर्वाणसुखे अनुभूतिर्यस्य अप्रसक्तनिषेधासंभवात् प्रसक्तिमाह स एव
सर्वनामा स एव विश्वरूप इति तद्रूपत्वेपि वास्तवत्वाभावान्निषेधः संभवतीत्याह अनिरुक्ता आत्मनि शक्तिर्माया यस्य सः २८ न
नु यदि केवलया स्वसंस्थया प्रतीयते तर्हि सर्वनामत्वं विश्वरूपत्वं चानुपपन्नं वागाद्यगोचरत्वादित्याशंक्य सर्वैर्नामभिर्वाच्यं प्रत्य
क्षादिदृश्यं च तस्य स्वरूपं वस्तुतो माभूत् तथापि मायया घटत इति श्लोकत्रयेणोपपादयन्नमस्करोति यद्यदिति यद्यद्वचसा
निरुक्तमभिहितं धिया निरूपितं व्यवसितं अक्षभिर्वा इंद्रियैर्निरूपितं गृहीतम् उत अपि मनसापि निरूपितं संकल्पितं यस्य स्वप्रका
शत्वं तस्य तत्स्वरूपं माभूत् स्वरूपत्वाभावे हेतुः हि यस्मात्तद्गुणानामेव रूपम् पाठांतरे गुणैः वा धृतं स तु गुणव्यतिरिक्तः यतो·
गुणानामपायविसर्गाभ्यां प्रलयोत्पत्तिभ्यां लक्ष्यत इति तथा चेतनाधिष्ठानं विना तयोरसंभवात् यद्वा यस्य स्वरूपं माभून्न भवति
तस्मै नम इति तृतीयेनान्वयः २९

तदेववस्तुतोगुणस्वरूपत्वाभावमंगीकृत्यअनिरुक्तात्मशक्तिरित्यनेनद्योतितंमाययासर्ववाच्यत्वेनविश्वरूपत्वमाह यस्मिन्नधिकरणेय
तोपादानात् येनकरणेनयस्यसंबंधियस्मैसंप्रदानाययदीप्सिततमंयः कर्ताकुरुतेस्वतंत्रः कार्यतेचान्येनप्रयोज्यकर्तातद्ब्रह्मेतिमत्येकंसं
बंधः अत्रचसप्तभिर्यच्छब्दैःसप्तविभक्त्यर्थादर्शिताः यथेतिचक्रियाकारकसंबंधप्रकारवाचिनामव्ययानामर्थाः कुरुतेकार्यतेचेति
स्वार्थपरार्थक्रियान्वयश्चसर्वेषांदर्शितः चशब्देनभावकर्मादिविहितप्रत्ययार्थाःसंगृहीताः तद्ब्रह्मैवेतिकुतस्तत्राह तद्धेतुस्तेषांकार
णम् तत्कुतः सर्वेभ्यःप्राक्प्रसिद्धं ननुब्रह्मादयस्तद्धेतवःश्रूयंते अवरेचदृश्यंतेतत्रकथंब्रह्मैवतद्धेतुस्तत्राह परेषामवरेषांचहेतूनांप
रमंकारणम् ननुसर्वकारणत्वेतस्यकिन्नामसहकारिभवेत् तदानीमन्यस्याभावात् तत्सनिरपेक्षमेवतत्कारणमित्याह अनन्यत्
विजातीयशून्यम् एकंसजातीयशून्यंचतस्मैनमइत्युत्तरेणान्वयः ३० नन्वेवंचेद्विश्वस्यहेतुस्तर्हिनकदाचिदनीदृशंजगदि
तिवदंतोमीमांसकाःकुतोत्रविवदंतेतेश्चान्येस्वभाववादिनःसंवदंतेतेचतेचतत्वविद्भिर्बोधिताअपिकुतः पुनःपुनर्मुह्यंतितत्रा

यस्मिन्यतोयेनचयस्ययस्मैयद्योयथाकुरुतेकार्यतेच परावरेषांपरमंप्राक्प्रसिद्धंतद्ब्रह्मतद्धेतुरनन्य
देकम् ३० यच्छक्तयोवदतांवादिनांवैविवादसंवादभुवोभवंति कुर्वंतिचैषांमुहुरात्ममोहंतस्मैनमोन
न्तगुणायभूम्ने ३१ अस्तीतिनास्तीतिचवस्तुनिष्ठयोरेकस्थयोर्भिन्नविरुद्धधर्मयोः अवेक्षितंकिं
चनयोगसांख्ययोः समंपरंह्यनुकूलंबृहत्तत् ३२

ह यस्यमायाविद्याद्याः शक्तयोविवादस्यक्वचित्संवा
दस्यभुवःस्थानानिभवंतितस्मैनमः ३१ ननुकिंतद्ब्रह्मयस्यशक्तयोविवादादिभुवोभवंतितत्राह अस्तीति योगउपास
नाशास्त्रंतत्रहिविराड्रूपेणोपासनायांपातालपादादिकमस्तीत्युपास्यत्वेनविधीयते नास्तीति सांख्यंज्ञानशास्त्रम् तत्रत्वपा
णिपादःअचक्षुरश्रोत्रमितिचपादादिनास्तीतिनिषिध्यते तयोर्योगसांख्ययोर्यत्किंचित्समममनुवर्तमानमवेक्षितंप्रतीतंतदिह
ब्रह्मविदास्पदंब्रह्मेत्यर्थः विवादंस्फुटयति भिन्नोअस्तिनास्तीत्येवंभूतौविरुद्धौधर्मौययोस्तयोर्भिन्नविषयत्वेपिविरोधोन
स्यादित्येकस्थयोरित्युक्तमेकविषययोः कुतः वस्तुनिष्ठयोः पादादिविधिप्रतिषेधयोरेकवस्तुनिष्ठत्वात् समत्वेहेतुः परम्हि
यतःविधिप्रतिषेधयोरविषयस्तयोःपादादिविषयत्वात् तथातर्हिअविषयस्यसद्भावेकिंप्रमाणंतत्राह अनुकूलमधिष्ठानंविना १३
पादादिकल्पनायोगात्अवधिंविनातन्निषेधायोगाच्च तयोरुपपादकत्वेनसिद्धमित्यर्थः तस्मैनमइतिपूर्वस्यानुषंगः ३२ ७

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ननूदासीनस्य सम्यक्नमस्कारे कोलाभस्तत्राह यइति पादमूलं भजतामनुग्रहार्थं प्राकृतनामरूपरहितोऽपि जन्मभिरवतारैर्विशुद्धोर्जितसत्वानि रूपाणि कर्मभिर्नामानि च योभेजे तद्गुणः भगवानचिंत्यैश्वर्यः समस्त्वं प्रसीदतु ३३ ननु त्वादृशाः सकामा गणेशादीन्प्रार्थयंते त्वं तु नाथ विहाय किमिति भगवंतमेव प्रार्थयसे तत्राह प्राकृतैरर्वाचीनैर्ज्ञानपथैरुपासनादिमार्गैर्यथाशयं तत्तद्वासनानुसारेण यो देहगतोंतर्यामी तत्तद्देवतारूपेण विविधो भाति यथा वायुः पार्थिवं चंपकादिगंधभेदमाश्रित्य नानागंधवान्विभाति रेणुगुणधूसरत्वादिकमाश्रित्य नानारूपवान्प्रतीयते तद्वत्तस्यैव तत्तद्देवतारूपेण फलदातृत्वात् सईश्वर एव मम मनोरथं सत्यं करोतु किमंतर्गतबहुभिर्देवतांतरैरित्यर्थः तदुक्तं गीतासु योयोयांयांतनुंभक्तः श्रद्धयार्चितुमिच्छति तस्यतस्याचलां श्रद्धां तामेव विदधाम्य

योऽनुग्रहार्थं भजतां पादमूलमनामरूपो भगवाननंतः नामानि रूपाणि च जन्मकर्मभिर्भेजे स मह्यं परमः प्रसीदतु ३३ यः प्राकृतैर्ज्ञानपथैर्जनानां यथाशयं देहगतो विभाति यथानिलः पार्थिवमाश्रितो गुणं स ईश्वरो मे कुरुतान्मनोरथं ३४ श्रीशुक उवाच इति स्तुतः संस्तुवतः सतस्मिन्नघमर्षणे आविरासीत्कुरुश्रेष्ठ भगवान्भक्तवत्सलः ३५ कृतपादः सुपर्णांसे प्रलंबाष्टमहाभुजः चक्रशंखासिचर्मेषुधनुःपाशगदाधरः ३६ पीतवासा घनश्यामः प्रसन्नवदनेक्षणः वनमालानिवीतांगो लसच्छ्रीवत्सकौस्तुभः ३७ महाकिरीटकटकः स्फुरन्मकरकुंडलः कांच्यंगुलीयवलयनूपुरांगदभूषितः ३८

हम् सतया श्रद्धया युक्तस्तस्याराधनमीहते लभते च ततः कामान्मयैव विहितान्हितानिति येयथामां प्रपद्यंते तांस्तथैव भजाम्यहमिति चेति ३४ संस्तुवतो दक्षस्य स भगवान्प्रसन्नोऽभूत् ३५ तं वर्णयति सार्धैश्चतुर्भिः सुपर्णस्यांसे स्कंधे कृतौ पादौ येन प्रलंबा अष्टौ महांतो भुजा यस्य चक्राद्यष्टायुधधरः ३६ प्रसन्नं वदनमीक्षणे यस्य वनमालया निवीतं कंठादिपादांतं व्याप्तमंगं यस्य लसंतौ श्रीवत्सकौस्तुभौ यस्य ३७ महांति किरीटकटकानि यस्य स्फुरंती मकरकुंडले यस्य कांच्यादिभिर्विभूषितः वलयमत्र पादभूषणं द्रष्टव्यम् कटकस्योक्तत्वात् ३८

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

त्रैलोक्यमोहनंश्रीपुरुषोत्तमाख्यम् स्तुरयूथपैर्लोकपालैः ३९ ४० ४१ आपूरितानिमनोद्वाराणींद्रियाणितैर्यथाऽद्रिर्न्योन-
घोनिर्झरैरापूर्यते तथामहानंदपूर्णत्वेनातृप्तिकत्वाद्वागादीनांनकिंचिद्रुक्तुंशक्तोऽभूदित्यर्थः यद्यसौनावोचत् तथाऽपिचि
त्तज्ञइदंवक्ष्यमाणमाह ४२ भावंभक्तिंगतःप्राप्तः ४३ यत्त्वयातप्तंतेतपःअस्यविश्वस्यउद्बृंहणंवृद्धिकरमतस्तेऽहंप्रीतः मत्तप
सोलोकसमृद्ध्यर्थत्वेत्वत्प्रीतेःकिंकारणंतत्राह ममेति भूतानांविभूतयःसमृद्धयोभूयासुरितियत्एषएवममकामःअतो
मत्कामपूरणादेवाहंप्रीतोऽस्मीत्यर्थः ४४ भूतविस्तारप्रयत्नश्चतवोचितएवेत्याह ब्रह्मेति भवंतःप्रजापतयःभूतेरुद्भव

त्रैलोक्यमोहनंरूपंबिभ्रत्त्रिभुवनेश्वरः वृतोनारदनंदाद्यैःपार्षदैःसुरयूथपैः ३९ स्तूयमानोऽ
नुगायद्भिःसिद्धगंधर्वचारणैः रूपंतन्महदाश्चर्यंविचक्ष्यागतसाध्वसः ४० ननामदंडवद्भूमौप्र
हृष्टात्माप्रजापतिः नकिंचनोच्चारयितुमशकत्तीव्रयामुदा ४१ आपूरितमनोद्वारैर्ह्रदिन्यइव
निर्झरैः तंतथावनतंभक्तंप्रजाकामंप्रजापतिम् ४२ चित्तज्ञःसर्वभूतानामिदमाहजनार्दनः
४२ श्रीभगवानुवाच प्राचेतसमहाभागसंसिद्धस्तपसाभवान् यच्छ्रद्धयामत्परयामयि-
भावंपरंगतः ४३ प्रीतोऽहंतेप्रजानाथयत्तेस्योद्बृंहणंतपः ममैषकामोभूतानांयद्भूयासुर्विभूत
यः ४४ ब्रह्माभवोभवंतश्चमनवोविबुधेश्वराः विभूतयोममह्येताभूतानांभूतिहेतवः ४५
तपोमेहृदयंब्रह्मन्तनुर्विद्याक्रियाकृतिः अंगानिक्रतवोजाताधर्मआत्मासवःसुराः ४६

स्यहेतवः ४५ विश्वसृष्ट्यर्थेनत्वत्तपसाऽहंप्रीतइत्युक्तम् तदेवतपःस्तुवन् प्रसंगादन्यान्यपिलोकवृद्धिकराणिविद्यादीनि
स्तौति तपोयमनियमादिसहितंध्यानंमेहृदयम् विद्यासांगमंत्रजपःसाध्यानंतनोतीतितनुर्देहः क्रियाध्यानादिविषयः
पुंव्यापारोभावनाशब्दवाच्यस्तेनहिध्यानादिकमाक्रियतइत्याकृतिःजाताःसुनिष्पन्नाःक्रतवोऽगानिशिरोवाएतद्यत्सव-
र्यः ग्रीवाउपसदश्चक्षुषीआज्यभागावित्यादिश्रुतेः धर्मःक्रत्वाद्यपूर्वःआत्मामनःहृदयाश्रयत्वात् सुरायज्ञभुजःतएवअ
सवःप्राणाःसंतर्पणीयत्वात् ४६ ७ ७ ७ ७ ७ ७ ७ ७ १४

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

तपसः संतानवृद्धिहेतुत्वं दर्शयितुं द्वितीयतृतीयोक्तमितिहासमाह चतुर्भिः अहमेवेति वस्त्वंतरव्यावृत्तिः आसमेवेति क्रियांऽ
तरव्यावृत्तिः आंतरं ग्राहकं बहिर्ग्राह्यम् संज्ञानमात्रं चैतन्यमात्रम् अव्यक्तमिंद्रियवृत्तिभिरनभिव्यक्तम् अतएव प्रसुप्तमिव
विश्वतः सर्वत्र ४७ गुणतो मायातः गुणमयो विग्रहो ब्रह्मांडम् ततस्तदेव अजः अयोनिजः ४८ खिलमसमर्थमिव ४९ मे मा
यातपतपेत्यभिहितः सन् येन तपसा ५० संततिवृद्ध्युपायमाह एषेति अंग हे दक्ष पंचजनाख्यस्य प्रजापतेः ५१ मिथुनस्य यो

अहमेवासमेवाग्रे नान्यत्किंचांतरं बहिः संज्ञानमात्रमव्यक्तं प्रसुप्तमिव विश्वतः ४७ मय्यनंतगुणेऽनं
तेगुणतो गुणविग्रहः यदासीत्तत एवाद्यः स्वयंभूः समभूदजः ४८ स वै यदा महादेवो मम वीर्योपबृंहि
तः मेने खिलमिवात्मानमुद्यतः सर्गकर्मणि ४९ अथ मेऽभिहितो देवस्तपोऽतप्यत दारुणम् नव विश्वसृ
जो युष्मान्येनादावसृजद्विभुः ५० एषा पंचजनस्यांग दुहिता वै प्रजापतेः असिक्नी नाम पत्नीत्वे प्रजेश प्र
तिगृह्यताम् ५१ मिथुनव्यवायधर्मस्त्वं प्रजासर्गमिमं पुनः मिथुनव्यवायधर्मिण्यां भूरिशो भावयिष्य
सि ५२ त्वत्तोऽधस्तात्प्रजाः सर्वा मिथुनीभूय मायया मदीयया भविष्यंति हरिष्यंति च मे बलिम् ५३ श्री
शुक उवाच इत्युक्त्वा मिषतस्तस्य भगवान्विश्वभावनः स्वप्नोपलब्धार्थ इव तत्रैवांतर्दधे हरिः ५४
इति श्रीभागवते महापुराणे षष्ठस्कंधे चतुर्थोऽध्यायः ४ श्रीशुक उवाच तस्यां स पांचजन्यां वै वि
ष्णुमायोपबृंहितः हर्यश्वसंज्ञानयुतं पुत्रानजनयद्विभुः १ अपृथग्धर्मशीलास्ते सर्वे दाक्षायणा नृप
पित्रा प्रोक्ताः प्रजासर्गे प्रतीचीं प्रययुर्दिशम् २

ऽव्यवायो रतिः स एव धर्मो यस्य तत्त्वम् तथाभूतायां तस्याम्
५२ मायया निमित्तभूतया स्त्रिया सह मिथुनीभूय भविष्यंति पुत्रादिरूपेणोत्पत्स्यंते ५३ ५४ इति षष्ठस्कंधे टीका
यां चतुर्थोऽध्यायः ४ पंचमे नारदेनाथ वाचः कूटैस्तु नाशितान् सुतानाकर्ण्य दक्षोऽमुं शशापेति निरूप्यते १ १ अपृ
थग्धर्मशीला एकाचारस्वभावाः २

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

तत्रप्रतीच्यांदिशिसिंधोर्नद्याः समुद्रस्यच यत्रसंगमः तत्रस्थंनारायणसरोनामतीर्थंप्रययुरित्यन्वयः स्फमहत् अतिविस्तीर्णम् ३ वि
निर्धूतोमलोरागादिर्यस्मात्सआशयोयेषाम् ४ तान्शुद्धसत्वानपिपित्रादेशजाड्येनप्रजाविवृद्धयेयत्ताञ्चुधकानृद दर्श ५ अहो·
मोक्षमार्गाधिकारिणः संत्येतेप्रवृत्तिनिष्ठैः कर्मभिर्नश्येरन्नितिकृपयातान्निगूढार्थैर्वाक्यैरुपदिशनिस्म तदाह उवाचेतिचतुर्भिः
पालकाः संतोपिबालिशाः प्रज्ञाः यूयंकथंप्रजाःस्रक्ष्यथ बालकाइतिपाठेबालिशत्वेहेतुः ६ एकएवपुरुषोयस्मिन् तद्राष्ट्रमदृष्टे
त्यनुषंगबिलंचेत्यादिद्वितीयांतानामविज्ञायकथंसर्गंकरिष्यथेतितृतीयेनान्वयः ७ पंचपंचानांपंचविंशतेरद्भुतम् गृहम् क्षौर·
पव्यंक्षुरैः पविभिः वज्रैश्चनिर्मितमिवातितीक्ष्णंदृढंचेत्यर्थः स्वयंस्वतंत्रं भ्रमिभ्रमणस्वभावम् ८ विपश्चितः सर्वज्ञस्य-

तत्रनारायणसरस्तीर्थंसिंधुसमुद्रयोः संगमोयत्रस्फमहन्मुनिसिद्धनिषेवितम् ३ तदुपस्पर्शनादेव
विनिर्धूतमलाशयाः धर्मेपारमहंस्येचप्रोत्पन्नमतयोऽप्युत ४ तेपिरेतपएवोग्रंपित्रादेशेनयंत्रि·
ताः प्रजाविवृद्धयेयत्तान्देवर्षिस्तान्ददर्शह ५ उवाचचाथहर्यश्वाः कथंस्रक्ष्यथवैप्रजाः अदृ·
ष्ट्वांतंभुवोयूयंबालिशाबतपालकाः ६ तथैकपुरुषंराष्ट्रंबिलंचादृष्टनिर्गमम् बहुरूपांस्त्रियंचा
पिपुमांसंपुंश्चलीपतिम् ७ नदीमुभयतोवाहांपंचपंचाद्भुतंगृहम् क्वचिद्धंसंचित्रकथंक्षौरपव्यं·
स्वयंभ्रमि ८ कथंस्वपितुरादेशमविद्वांसोविपश्चितः अनुरूपमविज्ञायअहोसर्गंकरिष्यथ
९ श्रीशुकउवाच तन्निशम्याथहर्यश्वाऔत्पत्तिकमनीषया वाचःकूटंतुदेवर्षेःस्वयंविममृ·
शुर्धिया १० भूःक्षेत्रंजीवसंज्ञंयदनादिनिजबंधनम् अदृष्ट्वातस्यनिर्वाणंकिमसत्कर्मभिर्भवेत् ११

स्वपितुरादेशमात्मनोऽनुरूपमविद्वांसोऽजानंतः पूर्वोक्तंचैकपुरुषंराष्ट्रमित्याद्यविज्ञायअहोकथंसर्गंकरिष्यथेत्यन्वयः ९ वा·
चः कूटंपरोक्षवादेनार्थांतरमिवप्रतीयमानंवचनम् औत्पत्तिकीसहजामनीषाविचारशक्तिर्यस्यास्तयाधियास्वयमेवविम
मृशुः विचारितवंतः १० नारदोक्तदशवाक्यानांतेविमृश्यनिर्णीतानर्थानाहदशभिः अदृष्ट्वांतंभुवइत्यत्रभूशब्दा
र्थमाह भूरिति क्षेत्रंतच्चात्रजीवसंज्ञंलिंगशरीरंयत् निजबंधनमात्मनोबंधकारणंजन्महेतुः अंतःशब्दार्थमाह तस्य १५
जीवसंज्ञितस्यलिंगशरीरस्यनिर्वाणंनाशकमदृष्ट्वाऽसद्भिःमोक्षानुपयोगिभिःकर्मभिः किंभवेत् नकिमपि ११ छ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Váranasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

एकं पुरुषमित्यस्यार्थमाह एक एवेति तुर्यः सर्वसाक्षी स्वाश्रयः स्वाधारः अभवं नित्यमुक्तम् असद्भिरीश्वरासमर्पितैः कर्मभिः १२ बिलं चादृष्टनिर्गममित्यस्यार्थमाह पुमान्यद्गत्वा प्राप्य बिलस्वर्गपातालं गत इव नैवेति नावर्तते तत्प्रत्यक्धामज्योति रूपं ब्रह्म अविदः अविदुषः असद्भिर्नश्वरस्वर्गादिसाधनैः कर्मभिः १३ बहुरूपां स्त्रियमित्यस्यार्थमाह नानारूपेति - स्वैरिणी पुंश्चलीव विमोहकैः रजआदिगुणैरन्विता तन्निष्ठां तस्या अवसानं विवेकमगतस्य अप्राप्तस्य असद्भिरशांतैः १४ पुमांसं पुंश्चलीपतिमित्यस्यार्थमाह तस्याः संगेन भ्रंशितमैश्वर्यं स्वातंत्र्यं यस्य कुत्सिता भार्या यस्य तद्वत्तस्या गतीः सुखदुःखलक्षणाः संसरंतं गच्छंतं जीवमबुधस्य अजानतः असद्भिर्बुद्ध्यविवेकप्राप्तैः १५ नदीमुभयतो वाहामित्यस्यार्थमाह सृष्ट्यप्य

एक एवेश्वरस्तुर्यो भगवान्स्वाश्रयः परः तमदृष्ट्वाभवं पुंसः किमसत्कर्मभिर्भवेत् १२ पुमान्नैवैति यद्गत्वा बिलः स्वर्गं गतो यथा प्रत्यग्धामाविद इह किमसत्कर्मभिर्भवेत् १३ नानारूपात्मनो बुद्धिः स्वैरिणीव गुणान्विता तन्निष्ठामगतस्येह किमसत्कर्मभिर्भवेत् १४ तत्संगभ्रंशितैश्वर्यं संसरंतं कुभार्यवत् तद्गतीरबुधस्येह किमसत्कर्मभिर्भवेत् १५ सृष्ट्यप्ययकरीं मायां वेलाकूलांतवेगिताम् मत्तस्य तामविज्ञाय किमसत्कर्मभिर्भवेत् १६ पंचविंशतितत्त्वानां पुरुषोऽद्भुतदर्पणम् अध्यात्ममबुधस्येह किमसत्कर्मभिर्भवेत् १७

यौ करोतीत्युभयतः प्रवाहोदर्शितः वेलाकूलं प्रवाहपतितानां निर्गमस्थानम् तपोविद्यादि तस्यांते समीपे वेगितां निर्गमप्रतिबंधाय क्रोधाहंकारादिभिः कृतवेगाम् मत्तस्य तद्वेगेन विवशस्य अत एव तां तथाभूतामविज्ञस्य अविचारयत असद्भिर्मायिकैः यद्वा वेलाकूलं समुद्रस्य व्यवहारस्थानं तस्य समीपे समुद्रदृष्टिझासाभ्यां यथोभयतोऽन्तर्बहिः कृतवेगा नदी भवति एवं समुद्रतुल्यस्य आत्मनो व्यवहारस्थाने देहे जन्ममरणादिभिः कृतवेगामित्यर्थः वेगिनीमिति पाठे वेगवतीम् १६ पंचपंचेत्यस्यार्थमाह पंचविंशतितत्त्वानां पुरुषोऽन्तर्यामी अद्भुतदर्पणमाश्चर्यरूप आश्रयः अध्यात्मं कार्यकारणसंघाताधिष्ठातारम् तमबुधस्य असद्भिः मिथ्यास्वातंत्र्यकृतैः १७

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

क्वचिद्धंसमित्यस्यार्थमाह ऐश्वरमीश्वरप्रतिपादकम् विविक्तंपदंचिज्जडरूपंवस्तु येनेतिहंसपदव्याख्यानम् बंधमोक्षाव नुदर्शयतीतियथा अनेनचित्राःकथायस्येतिव्याख्यातम् तदुत्सृज्यअनभ्यस्य अज्ञायअविदुषःअसद्भिर्बहिर्मुखैः १८ क्षौरपव्य मित्यस्यार्थमाह कालचक्रमिति भ्रमिर्भ्रमणात्मकम् तीक्ष्णमितिनिकर्षयदितिचक्षौरपव्यपदंव्याख्यातम् तदबुधस्यअत एव फलस्यनित्यबुध्याकाम्यकर्मानुष्ठानेवैगुण्यबाहुल्यादसद्भिः १९ स्वपितुरादेशमित्यस्यार्थमाह शास्त्रस्यस्वपितुर्द्वितीयजन्महे- तोः तदनुरूपायनिवृत्त्यनुरूपायनिवर्त्तकमादेशंयोनवेदसकथंगुणविश्रंभीगुणमयंप्रवृत्तिमार्गंविश्वासवान्सन् उपक्रमेत्

ऐश्वरंशास्त्रमुत्सृज्यबंधमोक्षानुदर्शनम् विविक्तपदमज्ञायकिमसत्कर्मभिर्भवेत् १८ कालचक्रं भ्रमिस्तीक्ष्णंसर्वंनिष्कर्षयज्जगत् स्वतंत्रमबुधस्येहकिमसत्कर्मभिर्भवेत् १९ शास्त्रस्यपितु रादेशंयोनवेदनिवर्त्तकम् कथंतदनुरूपायगुणविश्रंभ्युपक्रमेत् २० इतिव्यवसिताराजन्हर्य श्वाएकचेतसः प्रययुस्तंपरिक्रम्यपंथानमनिवर्त्तनम् २१ स्वरब्रह्मणिनिर्भातहृषीकेश पदांबुजे अखंडचित्तमावेश्यलोकाननुचरन्मुनिः २२ नाशंनिशम्यपुत्राणांनारदाच्छीलशा लिनाम् अन्वतप्यतकःशोचन्सुप्रजस्त्वंशुचांपदम् २३ सभूयःपांचजन्यायामजेनपरिसां त्वितः पुत्रानजनयद्दक्षःसबलाश्वान्सहस्रशः २४ तेऽपिपित्रासमादिष्टाःप्रजासर्गेधृतव्रताः नारायणसरोजग्मुर्यत्रसिद्धाःस्वपूर्वजाः २५

सृष्ट्यादौप्रवर्तेन मोक्षेशब्रह्मबुद्धीनांजीवमायांऽन्तरात्मनाम् शास्त्रकालोपदेशानामज्ञानेकिंसुकर्मभिः इतिवाचःकू टसंग्रहःश्लोकः २० इतिव्यवसिताः एवन्निश्चितवंतः एकचेतसः ऐकमत्ययुक्ताः तंनारदंप्रदक्षिणीकृत्य अपुनरावृ- त्तिमार्गंप्रययुः २१ निर्भातःसाक्षात्कृतोयोहृषीकेशस्तस्यपदांबुजेअनुचरत् अन्वचरदित्यर्थः २२ नाशमदर्शनंस्व धर्मभ्रंशंवा शीलेनशालंतेशोभंतइतितथातेषाम् कोदक्षः सुप्रजस्त्वंसत्पुत्रवत्त्वम् शुचांशोकानांस्थानम् २३ अजेन ब्रह्मणा सहस्रशः सहस्रसंख्यान् २४ २५ छ छ छ छ छ छ छ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

परमंब्रह्मग्रणवंवक्ष्यमाणमंत्रंवा २६ इडस्पतिंवाचांमंत्राणांपतिंविष्णुमाराधयामासुः २७ विशुद्धसत्वाश्रयायपरमहंसाय नमोधीमहि २८ प्रतिसर्गेधीर्येषांतान् वाचःकूटानिअदृष्टांतंक्ष्मवइत्यादीनिपूर्वोक्तानिप्राह २९ हेदाक्षायणाःसंशृणुतेत्यादिपुनरन्यदपिप्राह निगमस्तुपदेशम् अन्विच्छत अवलोकयत ३० प्रायणंप्रकृष्टंगमनम् पुण्यमेवबंधुर्यस्य मरुद्भिर्भ्रातृवत्सलैर्देवैः ३१ अमोघंदर्शनंयस्य हेमारिषआर्य ३२ सध्रीचीनंसमीचीनंप्रतीचीनंप्रत्यक्वृत्तिलक्षणम् अनुपथंअनुगुण-

तदुपस्पर्शनादेवविनिर्धूतमलाशयाः जपंतोब्रह्मपरमंतेपुस्तत्रमहत्तपः २६ अब्भक्षाः कतिचिन्मासान् कतिचिद्वायुभोजनाः आराधयन्मंत्रमिममभ्यस्यंतइडस्पतिम् २७ ओंनमोनारायणायपुरुषायमहात्मने विशुद्धसत्वधिष्ण्यायमहाहंसायधीमहि २८ इतितानपिराजेंद्रप्रतिसर्गधियोमुनिः उपेत्यनारदःप्राहवाचःकूटानिपूर्ववत् २९ दाक्षायणाःसंशृणुतगदतोनिगमंमम अन्विच्छतानुपदवींभ्रातृणांभ्रातृवत्सलाः ३० भ्रातृणांप्रायणंभ्राताऽनुतिष्ठतिधर्मवित् सपुण्यबंधुःपुरुषोमरुद्भिःसहमोदते ३१ एतावदुक्त्वाप्रययौनारदोमोघदर्शनः तेपितन्वगमन्मार्गंभ्रातृणामेवमारिष ३२ सध्रीचीनंप्रतीचीनंपरस्यानुपथंगताः नाद्यापितेनिवर्तंतेपश्चिमायामिनीरिव ३३ एतस्मिन्कालउत्पातान्बहून्पश्यन्प्रजापतिः पूर्ववन्नारदकृतंपुत्रनाशमुपाशृणोत् ३४ चुक्रोधनारदायासौपुत्रशोकविमूर्छितः देवर्षिमुपलभ्याहरोषाद्विस्फुरिताधरः ३५ दक्षउवाच अहोअसाधोसाधूनांसाधुलिंगेननस्त्वया असाध्वकार्यर्भकाणांभिक्षोर्मार्गःप्रदर्शितः ३६

पंथानम् पश्चिमायामिनीर्गतरात्रयइव ३३ ३४ पुत्राणांपारमहंस्यनिष्ठामुपश्रुत्यदक्षोऽपिप्रायशोविरक्तःस्यादितितदनुग्रहार्थंदेवर्षिस्तत्पार्श्वंगतस्तदातमुपलभ्यदक्षआह ३५ साधोरिवलिंगंवेषोयस्यतेनत्वयानोऽस्मदीयानामर्भकाणामसाधुअकारिकृतम् तदेवाह साधूनांस्वधर्मेप्रवृत्तानां भिक्षोर्योमार्गः प्रदर्शितः ३६ श्रीशुकाययोगींद्राय परीक्षितायनमः

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ननुसन्यासिनोमार्गः साधुरेवमोक्षहेतुत्वात्सत्यंऋणत्रयापाकरणं विनातुमहाननर्थएवेत्याह ऋणैरिति जायमानोवैब्राह्मणस्त्रिभिर्ऋणैर्ऋणवान् जायतेब्रह्मचर्येणऋषिभ्योयज्ञेनदेवेभ्यः प्रजयापितृभ्यः एषवाअनृणोयः पुत्रीयज्वाब्रह्मचारीवासीदितिश्रुतेः ऋणैरमुक्तानांनमीमांसितानिविचारितानिकर्माणियैः तेषांतावदृणाविमोकोनास्तितदुत्तरकालभावित्वात्त्वपुत्रोत्पादनयज्ञानुष्ठानयोरभावेनपितृदेवर्षिऋणात्विमुक्तिश्चनास्ति अतः हेपापविषयभोगत्यागात् इहलोकेश्रेयसोविघातः कृतः मोक्षानधिकारित्वाच्चपरलोकेऽपिश्रेयसोविघातः कृतइत्यर्थः तथाचमनुः ऋणानित्रीण्यपाकृत्यमनोमोक्षेनिवेशयेत् अनपाकृत्यमोक्षंतुसेवमानोव्रजत्यधइति ३७ बालानांमतिंपुत्रादिविषयांभिनत्तीतितथा एवंनिरनुक्रोशोनिर्घृणः हरेर्यशो

ऋणैस्त्रिभिरमुक्तानाममीमांसितकर्मणाम् विघातःश्रेयसःपापलोकयोरुभयोःकृतः ३७ एवंत्वं-
निरनुक्रोशोबालानांमतिभिद्धरेः पार्षदमध्येचरसियशोहानिरपत्रपः ३८ ननुभागवतानित्यंभू
तानुग्रहकातराः ऋतेत्वांसौहृदघ्नंवैवैरंकरमवैरिणाम् ३९ नेत्थंपुंसांविरागस्यात्त्वयाकेवलिना
मृषा मन्यसेयद्युपशमंस्नेहपाशनिकृन्तनम् ४० नानुभूयनजानातिपुमान्विषयतीक्ष्णता
म् निर्विद्येतस्वयंतस्मान्नतथाभिन्नधीः परैः ४१

नाशकः सन् तत्पार्षदानांमध्येकथंचरसि ३८ निर्लज्जत्वमेवाह नन्विति त्वामृतेभागवताः सर्वेभूतानुग्रहपरवशाः त्वंतुभूतविप्रियंकुर्वन् कथंनलज्जसइतिभावः ३९ ननुवैराग्यादुपशमः उपशमाच्चभूतस्नेहपाशच्छेदनंभवति नचविरक्तस्यऋणत्रयापाकरणमावश्यकम् यदहरेवविरजेत्तदहरेवप्रव्रजेत् यदिवेतरथाब्रह्मचर्यादेवप्रव्रजेदित्यादिश्रुतेः अतोवैराग्योपदेशेनतेषांमयानुग्रहएवकृतइतिचेत्तत्राह नेति यद्यपित्वमेवंमन्यसेतथाऽपिमृषाकेवलिनाज्ञानंविनावधूतवेषेणत्वयाइत्थंमतिचालनेकृतेऽपिपुंसांविरागोनैवस्यात् नचविरागंविनोपशमः नचतेनविनास्नेहपाशनिकृन्तनमित्यर्थः ४० इत्थंविरागोनस्यादित्यत्रहेतुमाह नानुभूयअननुभूयविषयाणांतीक्ष्णतांदुःखहेतुत्वंनजानाति तस्माद्विषयानुभवेनतीक्ष्णत्वज्ञानात् ४१ १७

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

अतस्त्वयाऽस्माकमप्रियमेव कृतं तथाऽपि वयं न कुर्म इत्याह यदिति कर्मसंधानां कर्ममर्यादानाम् कर्तुमंधानामितिपाठे
विप्रियं कर्तुमजानतामित्यर्थः दुःसहं यत्त्वं कृतवानसि तन्मर्षितं सोढम् ४३ तथाऽपि न वाभद्रं भविष्यत्येवेत्याह तंतु कृंत
न संतानच्छेदक यद्यस्मादभद्रं पुत्राणां स्थाननाशम् अचरः ततस्मात्तव लोकेषु भ्रमतः पदं स्थानं न भवेदिति मृदु
च्छलेन शापः ४३ बाढं तथेति स्वीकृतवान् ईश्वरोऽपि प्रतिशप्तुं समर्थोऽपि तितिक्षेत सहेतेति यत् एतावानेव ४४ इ
ति षष्ठे टीकायां पंचमोऽध्यायः ५ षष्ठे दक्षेण सृष्टायां कन्या षष्ट्यां प्रकीर्तिताः पृथग्वंशा यतो जातो विश्वरूपो दितेःस्त

यन्नस्त्वं कर्मसंधानां साधूनां गृहमेधिनाम् कृतवानसि दुर्मर्षं विप्रियं तव मर्षितम् ४२ तंतु कृंतन
यन्नस्त्वमभद्रमचरः पुनः तस्माल्लोकेषु ते मूढ न भवेद्भ्रमतः पदम् ४३ श्रीशुक उवाच प्र
तिजग्राह तद्बाढं नारदः साधुसंमतः एतावान्साधुवादो हि तितिक्षेतेश्वरः स्वयम् ४४ इति
श्रीभागवते महापुराणे षष्ठस्कंधे दक्षनारदशापः पंचमोऽध्यायः ५ श्रीशुक उवाच ततः
प्राचेतसोऽसिक्न्यामनुनीतः स्वयंभुवा षष्टिं संजनयामास दुहितॄः पितृवत्सलाः १ दश धर्माय
कायेंदोर्द्विषट्त्रिणव दत्तवान् भूतांगिरःकृशाश्वेभ्यो द्वे द्वे तार्क्ष्याय चापराः २ नामधेयान्यमूषां
त्वं सापत्यानां च मे शृणु यासां प्रसूतिप्रसवैर्लोका आपूरितास्त्रयः ३ भानुर्लंबा ककुब्जामिर्वि-
श्वा साध्या मरुत्वती वसुर्मुहूर्ता संकल्पा धर्मपत्न्यः सुतांश्च शृणु ४ भानोस्तु देवऋषभ इंद्रसेन
स्ततो नृप विद्योत आसील्लंबायास्ततश्च स्तनयित्नवः ५ ककुभः संकटस्तस्य कीकटस्तनयो
यतः भुवो दुर्गाणि जामेयः स्वर्गो नंदिस्ततोऽभवत् ६ तात् १ नारदात्पुत्राणां नाशमाशंक-

मानो दुहितॄर्जनयामास १ कायकश्यपाय द्विषट् द्विगुणाः षट् द्वादश या स्मृताः त्रयोदशेत्यर्थः इंदोः सोमाय त्रिणव
सप्तविंशतिम् तार्क्ष्यायनामांतरं प्रासाय कश्यपायैव अपराः अवशिष्टाः चतस्रः २ सापत्यानामपत्यसहितानाम्
मे मत्तः शृणु प्रसूतिप्रसवैः पुत्रपौत्रादिभिः ३ ४ ततो देवऋषभात् ५ यतः कीकटात् भुवो दुर्गाणि दुर्गाभिमानिनो
देवाः जामेयः जाम्याः पुत्रः स्वर्गः ततः स्वर्गात् नंदिः पुत्रोऽभवदिति ६

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

तत्सुतः साध्यानांसुतः ७ ८ ९ वसोर्वंशस्यभूयस्त्वादंतेनिर्देशः ऽमेमत्तः १० अभिमतिर्नामपत्नी तस्याहर्षादयःपुत्राः ११ सहश्चआयुश्चपुरोजवश्चपुत्राः पुरःपुराणि १२ स्कंदश्चकृत्तिकासुतोऽग्नेःपुत्रः षाण्मातुरइति अग्निभूरितिचप्रसिद्धेः ततःस्कंदात् १३ १४ आकृतीपतिः शिल्पाचार्यः ततोविश्वकर्मणः चाक्षुषोमनुरासीत् १५ विभावसोःउषानामभार्याअथआतपात्

विश्वेदेवास्तुविश्वायाअप्रजांस्तान्प्रचक्षते साध्योगणस्तुसाध्यायाअर्थसिद्धिस्तुतत्सुतः ७ मरुत्वांश्चजयतश्चमरुत्वत्यांबभूवतुः जयंतोवासुदेवांशउपेंद्रइतियंविदुः ८ मौहूर्तिकादेवगणासुहूर्तायाश्चजज्ञिरे येवैफलंप्रयच्छंतिभूतानांस्वस्वकालजम् ९ संकल्पायाश्चसंकल्पः कामःसंकल्पजःस्मृतः वसवोऽष्टौवसोःपुत्रास्तेषांनामानिमेशृणु १० द्रोणःप्राणोध्रुवोऽर्कोऽग्निर्दोषोवस्तुर्विभावसुः द्रोणस्याभिमतेःपत्न्याहर्षशोकभयादयः ११ प्राणस्योर्जस्वतीभार्यासहआयुःपुरोजवः ध्रुवस्यभार्याधरणिरसूतविविधाःपुरः १२ अर्कस्यवासनाभार्यापुत्रास्तर्षादयःस्मृताः अग्नेर्भार्यावसोर्धारापुत्राद्रविणकादयः १३ स्कंदश्चकृत्तिकापुत्रोयेविशाखादयस्ततः दोषस्यशर्वरीपुत्रः शिशुमारोहरेःकला १४ वस्तोरांगिरसीपुत्रोविश्वकर्माकृतीपतिः ततोमनुश्चाक्षुषोऽभूत्विश्वेसाध्यामनोःसुताः १५ विभावसोरसूतोषाव्युष्टंरोचिषमातपम् पंचयामोऽथभूतानियेनजाग्रतिकर्मसु १६ सरूपासूतभूतस्यभार्यारुद्रांश्चकोटिशः रैवतोऽजोभवोभीमोवामउग्रोवृषाकपिः १७ अजैकपादहिर्बुध्न्योबहुरूपोमहानिति रुद्रश्चपार्षदाश्चान्येप्रेतभूतविनायकाः १८

पंचयामोदिवसोजातः अतएवरात्रिस्त्रियामा प्रदोषप्रत्यूषयोर्दिवसस्यावयवत्वात् १६ भूतस्यद्वेभार्येतयोर्वंशमाह सरूपेति १७ महानित्येवमेकादशरूपस्यरुद्रस्यपार्षदाःप्रेतादयः अन्येअन्यस्यांजाताः १८ श्रीशुकाययोगींद्रायनमस्करोति

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

अंगिरसः स्वधासतीचेति द्वे भार्ये तयोर्वंशमाह प्रजापतेरिति स्वधानामपत्नीपितॄन्पुत्रत्वेऽकरोत् अथसतीच अथर्वांगिरसं
नामवेदम् १९ कृशाश्वस्य अर्चिर्धिषणेति द्वे भार्ये तयोर्वंशमाह कृशाश्वइति २० २१ सुपर्णाविनता अनूरुमरुणम् २२ रोहि
ण्यामेवप्रेमातिशयेनान्यासामुपेक्षणात् कुपितस्य दक्षस्यशापात् यक्ष्मग्रहार्दितः क्षयरोगपीडितः सन्तास्वनपत्योऽभूत्

प्रजापतेरंगिरसः स्वधापत्नीपितॄनथ अथर्वांगिरसंवेदंपुत्रत्वेचाकरोत्सती १९ कृशाश्वोऽर्चिषिभा
र्यायांधूम्रकेशमजीजनत् धिषणायांवेदशिरोदेवलंवयुनंमनुम् २० तार्क्ष्यस्यविनताकद्रूः पतंगीया
मिनीइति पतंग्यसूत पतगान्यामिनीशलभानथ २१ सुपर्णासूत गरुडंसाक्षाद्यज्ञेशवाहनं सू
र्यसूतमनूरुंच कद्रूर्नागाननेकशः २२ कृत्तिकादीनिनक्षत्राणींदोः पत्न्यस्तुभारत दक्षशापात्सोऽन
पत्यस्तासुयक्ष्मग्रहार्दितः २३ पुनः प्रसाद्यतंसोमः कलालेभेक्षयेदिताः २३ शृणुनामानिलोकानां
मातॄणांशंकराणिच अथकश्यपपत्नीनांयत्प्रसूतमिदंजगत् २४ अदितिर्दितिर्दनुः काष्ठाअरिष्टा
सुरसाइला मुनिः क्रोधवशाताम्रासुरभिः सरमातिमिः २५ तिमेर्यादोगणाआसन्श्वापदः सर
मासुताः सुरभेर्महिषागावोयेचान्येद्विशफानृप २६ ताम्रायाः श्येनगृध्राद्यामुनेरप्सरसांगणाः
दंदशूकादयः सर्पाराजन्क्रोधवशात्मजाः २७ इलायाभूरुहाः सर्वेयातुधानाश्चसौरसाः अरिष्टा
याश्चगंधर्वाः काष्ठायाद्विशफेतराः २८ सुतादनोरेकषष्टिस्तेषांप्राधानिकान्शृणु द्विमूर्द्धाशंबरो
रिष्टोहयग्रीवोविभावसुः २९ अयोमुखः शंकुशिराः स्वर्भानुः कपिलोऽरुणः पुलोमावृषपर्वा-
चएकचक्रोऽनुतापनः ३०

तंदक्षंप्रसाद्यकेवलंकलाएवलेभे नत्वपत्यानि कथंभूताः यक्षेकृष्णपक्षेदिताः
खंडिताः सतीः पाठांतरेक्षयेसतिपुनरेधितास्तेनैववर्द्धिताः सतीः २३ २४ २५ अस्मत्तेनसुगमत्वाद्यथायथंव्युत्क्रमेण
तासांवंशानाहतिमेरित्यादिना २६ २७ सौरसाः सुरसायाः पुत्राः २८ प्राधानिकान्मुख्यानष्टादशशृणु २९ ३० ७

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

३१ वैश्वानरः दनोः पुत्रः तस्य सुताः ३२ कः प्रजापतिः कश्यप उपयेमे दानवी परिणयने हेतुः ब्रह्मणा चोदित इति ३३ तयोः षष्टिसहस्राणि निवातकवचाः पुत्रा जाताः तांश्च स्वर्गतः सन् ते पितामहोऽर्जुनो जघान ३४ राहुर्ज्येष्ठो यस्य ३५ ३६ ३७ असू-

धूमकेशो विरूपाक्षो विप्रचित्तिश्च दुर्जयः स्वर्भानोः सुप्रभां कन्यामुवाह नमुचिः किल वृषपर्वण-स्तु शर्मिष्ठां ययातिर्नाहुषो बली ३१ वैश्वानरसुता याश्च चतस्रश्चारुदर्शनाः उपदानवी हयशिरा पुलोमा कालका तथा ३२ उपदानवीं हिरण्याक्षः क्रतुर्हयशिरां नृप पुलोमां कालकां च द्वे वैश्वानरसुते तु कः उपयेमेऽथ भगवान् कश्यपो ब्रह्मचोदितः ३३ पौलोमाः कालकेयाश्च दानवा युद्धशालिनः तयोः षष्टिसहस्राणि यज्ञघ्नांस्ते पितुः पिता ३४ जघान स्वर्गतो राजन्नेक इन्द्रप्रियंकरः ३४ विप्रचित्तिः सिंहिकायां शतं चैकमजीजनत् राहुज्येष्ठं केतुशतं ग्रहत्वं य उपागतः ३५ अथातः श्रूयतां वंशो योऽदितेरनुपूर्वशः यत्र नारायणो देवः स्वांशेनावतरद्विभुः ३६ विवस्वानर्यमा पूषा त्वष्टाऽथ सविता भगः धाता विधाता वरुणो मित्रः शक्र उरुक्रमः ३७ विवस्वतः श्राद्धदेवं संज्ञाऽसूयत वै मनुम् मिथुनं च महाभागा यमं देवं यमीं तथा सावै भूत्वाथ वडवा नासत्यौ सुषुवे भुवि ३८ छाया शनैश्चरं लेभे सावर्णिं च मनुं ततः कन्यां च तपतीं या वै वव्रे संवरणं पतिम् ३९ अर्यम्णो मातृका पत्नी तयोश्चर्षणयः सुताः यत्र वै मानुषी जातिर्ब्रह्मणा चोपकल्पिता ४० पूषानपत्यः पिष्टादो भग्नदन्तोऽभवत्पुरा योऽसौ दक्षाय कुपितं जहास विवृतद्विजः ४१ त्वष्टुर्दैत्यात्मजा भार्या रचना नाम कन्यका सन्निवेशस्तयोर्जज्ञे विश्वरूपश्च वीर्यवान् ४२

यत अजनयत् भुवि वर्तमाना ३८ ततो विवस्वतः ३९ चर्षणयः कृताकृतज्ञानवन्तः पश्यन्ति कर्म तेन निघंटावुक्तेः यत्र येषु आत्मानुध्यानविशेषेण मानुषी जातिश्चोपकल्पिता तथा च श्रुतिः पुरुषत्वे चाविस्तरामात्मा इति ४० कुपितं हरमिति शेषः विवृतद्विजः प्रकटितदन्तः सन् ४१ ४२ ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ १९

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

यद्यदाविमतेनअवज्ञातेनबृहस्पतिनापरित्यक्ताः तदाद्विषतांशत्रूणांभागिनेयमपिविश्वरूपंपौरहित्येवृतवंतः ४३ इतिष
ष्ठस्कंधेटीकायांषष्ठोऽध्यायः ६ सप्तमेविश्वरूपोसोपौरोहित्येवृतःसुरैः गुरुणासंपरित्यक्तैःपौरोहित्यमथाकरोत् १ कस्य
हेतोःकस्माद्धेतोःआत्मनःशिष्याःसुराःपरित्यक्ताःअत्रममपराधम् १ सइंद्रोयदासंप्राप्तंवाचस्पतिंनाभ्यनंदत नादृतवान्
तदासआंगिरसस्ततोनिर्गत्यतूष्णींस्वगृहमाययावित्यष्टानामन्वयः अनादरेहेतुंमदंदर्शयितुंतंविशिनष्टित्रिभुवनैश्वर्यमदे-

तंवव्रिरेसुरगणादौहित्रंद्विषतामपि विमतेनपरित्यक्तागुरुणांगिरसेनयत् ४३ इतिश्रीभाग
वतेमुहापु० षष्ठस्कंधेषष्ठोऽध्यायः६ राजोवाच कस्यहेतोःपरित्यक्ताआचार्येणात्मनः
सुराः एतदाचक्ष्वभगवन्शिष्याणामक्रमंगुरो १ श्रीशुकउवाच इंद्रस्त्रिभुवनैश्व-
र्यमदोल्लंघितसत्पथः मरुद्भिर्वसुभीरुद्रैरादित्यैर्ऋभुभिर्नृप २ विश्वेदेवैश्चसाध्यैश्चनासत्या
भ्यांपरिश्रितः सिद्धचारणगंधर्वैर्मुनिभिर्ब्रह्मवादिभिः ३ विद्याधराप्सरोभिश्चकिन्नरैःपतगो
रगैः निषेव्यमाणोमघवांस्तूयमानश्चभारत ४ उपगीयमानोललितमास्थानाध्यासनाश्रितः
पांडुरेणातपत्रेणचंद्रमंडलचारुणा ५ युक्तश्चान्यैःपारमेष्ठ्यैश्चामरव्यजनादिभिः विराजमा
नःपौलोम्यासहार्द्धासनयाभृशम् ६ सयदापरमाचार्यंदेवानामात्मनश्चह नाभ्यनंदतसं
प्राप्तंप्रत्युत्थानासनादिभिः ७ वाचस्पतिंमुनिवरंसुरासुरनमस्कृतम् नोच्चचालासनादिं
द्रःपश्यन्नपिसभागतं ८ ततोनिर्गत्यसहसाकविरांगिरसःप्रभुः आययौस्वगृहंतूष्णींवि-
द्वान्श्रीमदविक्रियाम् ९ तर्ह्येवप्रतिबुध्येंद्रोगुरुहेलनमात्मनः गर्हयामाससदसिस्वयमा
त्मानमात्मना १०

नोल्लंघितःसतांपंथायेनसः २ परिश्रितःपरिवृतः ३ ४ आस्थानंसभातस्मिन्नध्यासनंसिंहासनंतदाश्रितः ५ पारमेष्ठ्यै-
र्महाराजचिन्हैःआसनस्यार्द्धस्थितयापौलोम्यासहविराजमानःसन् ६ उत्थानादिनानाभ्यनंदत् ७ नचोच्चचालआ
सनएवस्थितोऽपिकिंचिन्नचलितवान् ८ श्रीमदेन याविक्रियातांविद्वान् जानन् ९ प्रतिबुध्यअनुस्मृत्य १० ६२

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

मयाकृतंकर्मअहोअसाधु यद्यस्मादृक्मबुद्धिनाअल्पमतिनामयाकात्स्न्र्यनःतिरस्कृतः ११ विबुधानांसात्विकानांदेवानामीश्वरोऽप्य
हम् १२ ननुसिंहासनस्थोराजाऽभ्युत्थानंनकुर्यादितिवृद्धाःवदंतितत्राह यइतिद्वाभ्याम् धिषणमासनम् १३ कुपथंदर्शंतिउपदि
शंतीति कुपथदेष्टारस्तेषांवचः अश्ममयःप्लवोयेषांतेयथामज्जंतंप्लवमनुमज्जंतितद्वत् १४ अगाधागंभीराधिषणायस्य-
तम् निशठःशाठ्यहीनःसन् १५ अधिकयाआत्ममायया १६ गुरोःसंज्ञांज्ञानोपायंपरीक्षमाणोऽपिनाधिगतःअप्राप्तःसन्

अहोबतममासाधुकृतंवेदभ्रबुद्धिना यन्मयैश्वर्यमत्तेनगुरुःसदसिकात्कृतः ११ कोगृध्येत्पंडितोलक्ष्मीं
त्रिविष्टपपतेरपि ययाऽहमासुरंभावंनीतोऽद्यविबुधेश्वरः १२ येपारमेष्ठ्यंधिषणमधितिष्ठन्नकं-
चन प्रत्युत्तिष्ठेदितिब्रूयुर्धर्मंतेनपरंविदुः १३ तेषांकुपथदेष्टृणांपततांतमसिह्यधः येश्रद्दध्यु
र्वचस्तेवैमज्जंत्यश्मप्लवाइव १४ अथाहममराचार्यमगाधधिषणंद्विजम् प्रसादयिष्येनिशठः
शीर्ष्णातच्चरणंस्पृशन् १५ एवंचिंतयतस्तस्यमघोनोभगवान्गृहात् बृहस्पतिर्गतोऽदृष्टांगतिमध्या
त्ममायया १६ गुरोर्नाधिगतःसंज्ञांपरीक्षन्भगवान्स्वराट् ध्यायन्धियासुरैर्युक्तःशर्मनालभ
तात्मनः १७ तच्छ्रुत्वैवासुराःसर्वआश्रित्यौशनसंमतम् देवान्प्रत्युद्यमंचक्रुर्दुर्मदाआततायि-
नः १८ तैर्विसृष्टेषुभिस्तीक्ष्णैर्निर्भिन्नांगोरुबाहवः ब्रह्माणंशरणंजग्मुःसहेंद्रानतकंधराः १९
तांस्तथाभ्यर्दितान्वीक्ष्यभगवानात्मभूरजः कृपयापरयादेवउवाचपरिसांत्वयन् २० ब्रह्मो
वाच अहोबतसुरश्रेष्ठाह्यभद्रंवःकृतंमहत् ब्रह्मिष्ठंब्राह्मणंदांतमैश्वर्यान्नाभ्यनंदत २१
तस्यायमनयस्यासीत्परेभ्योवःपराभवः प्रक्षीणेभ्यःस्ववैरिभ्यःसमृद्धानांचयत्सुराः २२

१७ आततायिनःउद्यतास्त्राः १८ निर्भिन्नान्यंगानिउत्तमांगानिशिरांसिऊरवोबाहवश्चयेषाम् १९ २० वोयुष्माकंकृतंक
रणंमहदभद्रम् तदाह ब्रह्मिष्ठमिति नाभ्यनंदत नाभिनंदितवंतः २१ परेभ्यःशत्रुभ्यःवःपराभवइति यत् अयंतस्य अन
यस्य अन्याय्यस्य संबंधाफलरूपआसीत् उक्तंच ब्राह्मणंकुलसंपन्नंभक्तंविष्णोर्महात्मनः आयांतंवीक्ष्यनोत्तिष्ठत्सदु
रैवैःपरिभूयतइति स्वयमेववैरिणोहंतारोयेषांतेभ्यः २२ ७ ७ ७

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

गुरुतिरस्कारसत्कारावेवापन्दयोःक्षयकारणमित्युक्तंदृष्टांतेनाह मघवन्निति द्विषतःशत्रून् काव्यंभार्गवंगुरुमेवासेव्योपचिता
न् उपचितत्वमेवाह आददीरन्गृण्हीयुः २३ अभेद्योमंत्रोयेषाम् अनुशिक्षितार्थाःशिष्याःयतःविप्रागोविंदोगावश्चेश्वराःअ
नुग्राह्कायेषांतेषामेव अभद्राणिनभवंति अन्येषांतुभवंति २४ तत्तस्मात् अर्थानंतरमेवभजत अस्यकर्म अस्मत्पक्ष

मघवन्द्विषतःपश्यप्रक्षीणान्गुर्वतिक्रमात् संप्रत्युपचितान्भूयःकाव्यमाराध्यभक्तितः आददीर
न्निलयनंममापिभृगुदेवताः २३ त्रिविष्टपंकिंगणयंत्यभेद्यमंत्राभृगूणामनुशिक्षितार्थाः नवि
प्रगोविंदगवीश्वराणांभवंत्यभद्राणिनरेश्वराणाम् २४ तद्विश्वरूपंभजताशुविप्रंतपस्विनं
त्वाष्ट्रमथात्मवंतम् सभाजितोर्थान्सविधास्यतेवोयदिक्षमिष्यध्वमुतास्यकर्म २५ श्री
शुकउवाच तएवमुदिताराजन्ब्रह्मणाविगतज्वराः ऋषिंत्वाष्ट्रमुपव्रज्यपरिष्वज्येदमब्रुवन्
२६ देवाऊचुः वयंतेऽतिथयःप्राप्ताआश्रमंभद्रमस्तुते कामःसंपाद्यतांतातपितॄणांसमयो
चितः २७ पुत्राणांहिपरोधर्मःपितृशुश्रूषणंसताम् अपिपुत्रवतांब्रह्मन्किमुतब्रह्मचारिणा
म् २८ आचार्योब्रह्मणोमूर्तिःपितामूर्तिःप्रजापतेः भ्रातामरुत्पतेर्मूर्तिर्माताताक्षात्क्षितेस्तनुः
२९ दयायाभगिनीमूर्तिर्धर्मस्यात्मातिथिःस्वयम् अग्नेरभ्यागतोमूर्तिःसर्वभूतानिचात्मनः ३०
तस्मात्पितॄणामार्तानामार्तिंपरपराभवम् तपसाऽपनयंस्तातसंदेशंकर्तुमर्हसि ३१ वृणीमहे
त्वोपाध्यायंब्रह्मिष्ठंब्राह्मणंगुरुम् यथाऽञ्जसाविजेष्यामःसपत्नांस्तवतेजसा ३२

पानम् २५उदिताउक्ताः २६ २७ २८ अतिथीनां पितॄणांचप्रशंसार्थमाहुः आचार्यउपनीयवेदाध्यापकः ब्रह्मणोवेदस्य
मूर्तिः २९ धर्मस्यात्मामूर्तिरतिथिःस्वयंसाक्षात् आत्मनःश्रीविष्णोःयद्वा आत्मनःस्वस्यसर्वभूतेष्वात्मदृष्टिःकर्तव्ये-
त्यर्थः ३० परेभ्यःपराभवएवार्तिस्ताम् ३१ संदेशमाहुः वृणीमहइति ३२ ७ ७ ७

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ननूपाध्यायत्वे कनिष्ठस्य ममाभिवदनं करिष्यथ तत्र च गर्हितं तत्राहुः नेति अर्थेषु प्रयोजननिमित्तं यविष्ठानामभिवादनं न निंदं
ति किंच छंदोभ्यः मंत्रेभ्योऽन्यत्र वयो ज्यैष्ठ्यस्य कारणं न तु मंत्रेषु अतोऽस्मभ्यं मंत्रदातृत्वेन त्वमेव ज्येष्ठो भविष्यसि यद्वा छंदो
भ्योऽन्यत्र वेदान्विहाय वय एव ज्यैष्ठ्यस्य कारणं न भवति किंतु वेदा एव मुख्यं कारणं तत्साम्ये तु वयः वेदज्ञत्वाच्च त्वमेव ज्येष्ठ इत्य
र्थः ३३ ३४ निंदितमपीदं युष्मदाज्ञाभंगभयेन करिष्यामीत्याह सार्द्धेन विगर्हितं पौरोहित्यं धर्मशीलैः अधर्महेतुत्वात्
किंच ब्रह्मवर्चउपव्ययं पूर्वसिद्धस्य ब्रह्मवर्चसः व्ययकरम् प्रत्याख्यातुं च मादृशो नार्हतीत्याह कथं न्विति तेषां शिष्यः शिक्ष

नगर्हयंति ह्यर्थेषु यविष्ठांघ्र्यभिवादनम् छंदोभ्योऽन्यत्र न ब्रह्मन्वयो ज्यैष्ठ्यस्य कारणम् ३३ ऋ
षिरुवाच अभ्यर्थितः सुरगणैः पौरोहित्ये महातपाः स विश्वरूपस्तानाह प्रसन्नः श्लक्ष्णया गिरा
३४ विश्वरूप उवाच विगर्हितं धर्मशीलैर्ब्रह्मवर्च उपव्ययम् कथं नु मद्विधो नाथा लोकेशैर-
भियाचितम् प्रत्याख्यास्यति तच्छिष्यः स एव स्वार्थ उच्यते ३५ अकिंचनानां हि धनं शिलोंछनं
तेनेह निर्वर्तितसाधुसत्क्रियः कथं विगर्ह्यं नु करोम्यधीश्वराः पौरोधसं हृष्यति येन दुर्मतिः ३६ तथा
पि न प्रतिब्रूयां गुरुभिः प्रार्थितं कियत् भवतां प्रार्थितं सर्वं प्राणैरर्थैश्च साधये ३७ श्रीशुक उवाच
तेभ्य एवं प्रतिश्रुत्य विश्वरूपो महातपाः पौरोहित्यं वृतश्चक्रे परमेण समाधिना ३८ सुरद्विषां श्रि
यं गुप्तामौशनस्यापि विद्यया आच्छिद्यादान्महेंद्राय वैष्णव्या विद्यया विभुः ३९ ॥

णार्हः स एव प्रत्याख्याना
भाव एव हि शिष्यस्य स्वार्थ उच्यते ३५ ननु पौरोहित्येन धनलाभाद्धर्मः सिद्ध्येत् अन्यथा निर्धनस्य कुतो धर्मः अत एव तेन लो
कोऽहृष्यति तत्राह अकिंचनानां शिलोंछनं हि धनम् क्षेत्रे स्वाम्युपेक्षितकणिशोपादानं शिलम् हट्टादौ पतितव्रीह्यादेरुपा-
दानमुंछनम् इह गृहाश्रमे तेनैव निर्वर्तिता साधूनां सत्क्रिया येन ३६ कियदेतत्प्रार्थितमल्पमेव अभ्यधिकमपि करिष्या
मीत्याह भवतामिति ३७ समाधिना परमोद्यमेन ३८ वैष्णव्या श्रीनारायणकवचात्मिकया ३९ ॥ ॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

अक्रूरचमूर्दैत्यसेनाः ४० इतिषष्ठेटीकायांसप्तमोऽध्यायः ७ अष्टमेविश्वरूपस्तुवर्मनारायणात्मकंइंद्रायप्राहयेनेंद्रोगुप्तोदैत्यानथाजयत् १ त्रिलोक्याःसंबंधिनांश्रियम् १ २ ३ मंत्राभ्यामष्टाक्षरद्वादशाक्षराभ्यांकृतःस्वांगेषुकरयोश्चन्यासोयेन नारायणमयंवर्मसनह्येत् बध्नीयात् ४ तत्राष्टाक्षरेणपादाद्यष्टांगेषुन्यासमाह पादयोरितिसार्द्धेन प्रणव

यथागुप्तःसहस्राक्षोजिग्येऽक्रूरचमूर्विभुः तांप्राहसमहेंद्रायविश्वरूपउदारधीः ४० इतिश्री
भागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेसप्तमोऽध्यायः ७ राजोवाच यथागुप्तःसहस्राक्षःसवाहान्
रिपुसैनिकान् क्रीडन्निवविनिर्जित्यत्रिलोक्याबुभुजेश्रियम् १ भगवंस्तन्ममाख्याहिवर्मना
रायणात्मकं यथाऽततायिनःशत्रून्येनगुप्तोजयन्मृधे २ श्रीशुकउवाच वृतःपुरोहितस्त्वा
ष्ट्रोमहेंद्रायानुपृच्छते नारायणाख्यंवर्माहतदिहैकमनाःशृणु ३ विश्वरूपउवाच धौ
तांघ्रिपाणिराचम्यसपवित्रउदङ्मुखः कृतःस्वांगकरन्यासोमंत्राभ्यांवाग्यतःशुचिः नाराय
णमयंवर्मसन्नह्येद्भयआगते ४ पादयोर्जानुनोरूर्वोरुदरेहृद्यथोरसि मुखेशिरस्यानुपूर्व्या
दोंकारादीनिविन्यसेत् ओंनमोनारायणायेतिविपर्ययमथापिवा ५ करन्यासंततःकुर्याद्द्वा
दशाक्षरविद्यया प्रणवादियकारांतमंगुल्यंगुष्ठपर्वसु ६ न्यसेद्धृदयओंकारंविकारमनुमूर्द्ध
नि षकारंतुभ्रुवोर्मध्येणकारंशिखयादिशेत् वेकारंनेत्रयोर्युंज्यान्नकारंसर्वसंधिषु ७

संपुटितमोंकाराद्येकैकमक्षरंविन्यसेत् विपर्ययंयथाभवत्येवंशिरआदिपादांतंवाविन्यसेत् उत्पत्तिन्यासंसंहारन्यासं
वाकुर्यादित्यर्थः ५ द्वादशाक्षरस्योद्धारः प्रणवादियकारांतमिति प्रणवसंपुटितमेकैकमक्षरंदक्षिणतर्जनीमारभ्यवाम
तर्जनीपर्यंतमंगुलीषु परिशिष्टमक्षरचतुष्टयमंगुष्ठयोराद्यंतपर्वसुन्यसेत् ६ मंत्रांतरन्यासमाहन्यसेदिति षकार
णकारयोर्विश्लेषेण षडक्षराणिहृदयादिषुन्यसेत् ७

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

मकारमस्त्रमुद्दिश्यध्यात्वानन्मकारास्त्रंमः अस्त्रायफट् इत्येवंदिग्बंधेविनिर्दिशेत् ८ ध्येयमीश्वररूपमात्मानंध्यायेत्
षड्शक्तिभिःऐश्वर्यादिभिर्भगशब्दवाच्याभिः विद्याचतेजश्चतपश्चमूर्तिर्यस्यतम् इमंवक्ष्यमाणंश्रीनारायणकवचाख्य
म् ९ अष्टगुणः अणिमाद्यष्टैश्वर्ययुक्तः १० यादसांगणाएववरुणस्यपाशस्तस्मात् ११ अटवीआजिर्मुखंसंग्रामोपग्रह
श्चआदियेषांतेषुसंकटस्थानेषु १२ असौप्रसिद्धोवराहोमामध्वनिरक्षतु यज्ञैरवयवरूपैःकल्प्यतेनिरूप्यतइतितथाउ

मकारमस्त्रमुद्दिश्यमंत्रमूर्तिर्भवेद्बुधः सविसर्गंफडंतंतत्सर्वदिक्षुविनिर्दिशेत् ओंविष्णवेनमइति
८ आत्मानंपरमंध्यायेद्ध्येयंषट्शक्तिभिर्युतम् विद्यातेजस्तपोमूर्तिमिमंमंत्रमुदाहरेत् ९ ओं
हरिर्विदध्यान्ममसर्वरक्षांन्यस्तांघ्रिपद्मःपतगेंद्रपृष्ठे दरारिचर्मासिगदेषुचापपाशान्दधानोऽ
ष्टगुणोऽष्टबाहुः १० जलेषुमांरक्षतुमत्स्यमूर्तिर्यादोगणेभ्योवरुणस्यपाशात् स्थलेषुमायाबटु
वामनोऽव्यात्त्रिविक्रमःखेऽवतुविश्वरूपः ११ दुर्गेष्वटव्याजिमुखादिषुप्रभुःपायान्नृसिंहोऽसुरयू
थपारिः विमुंचतोयस्यमहाट्टहासंदिशोविनेदुर्न्यपतंश्चगर्भाः १२ रक्षत्वसौमाऽध्वनियज्ञकल्पः
स्वदंष्ट्रयोन्नीतधरोवराहः रामोऽद्रिकूटेष्वथविप्रवासेसलक्ष्मणोऽव्याद्भरताग्रजोऽस्मान् १३ मा
मुग्रधर्मादखिलात्प्रमादान्नारायणःपातुनरश्चहासात् दत्तस्त्वयोगादथयोगनाथःपायाद्गुणेशः
कपिलःकर्मबंधात् १४ सनत्कुमारोवतुकामदेवाद्धयशीर्षामांपथिदेवहेलनात् देवर्षिवर्यःपु
रुषार्चनांतरात्कूर्मोहरिर्मांनिरयादशेषात् १५

न्नीताउद्धृताधरायेनसः अद्रिकूटेषुगिरिशिखरेषु रामोजामदग्न्यः १३ उग्रधर्मादभिचारादिलक्षणात् हासाद्गर्वा
त् नरःअवतु दत्तोदत्तात्रेयः अयोगात् योगभ्रंशात् १४ पथियद्देवहेलनंनमस्कारमकृत्वागमनम् तस्मात्पुरुषा
र्चनस्यांतरात् देवपूजाछिद्रात् द्वात्रिंशदपराधरूपान्नारदः १५ ७ ७ ७ ७ २२

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

लोकाज्जनापवादाद्यज्ञः जननिमित्तो योऽंतउपयातः तस्मात् बलभद्रः अवतात् कृतांतादिति पाठे कृतांतात्कालाद्रक्षतु
क्रोधवशात् सर्पाणांगणात् अहींद्रः शेषः १६ कालमलप्रभूतात्कलेः कल्किः धर्मावनाय धर्मरक्षणार्थमधिकस्वीकृताव
तारः १७ दिनस्य षट्सु भागेषु क्रमेण प्रातरादिसंज्ञेषु रात्रेश्च प्रदोषादिसंज्ञेषु रक्षाप्रार्थनम् मांकेशव इति त्रिभिः आ
संगवं संगवमभिव्याप्य १८ त्रिधामा ब्रह्मादित्रिमूर्तिः श्रीमाधवः दोषे प्रदोषे अर्धरात्रे अर्धरात्रपर्यंते काले निशीथे च

धन्वंतरिर्भगवान्पात्वपथ्याद्द्वंद्वाद्भयादृषभोनिर्जितात्मा यज्ञश्च लोकादवताज्जनांताद्बलोगणात्क्रो
धवशादहींद्रः १६ द्वैपायनोभगवानप्रबोधाद्बुद्धस्तु पाखंडगणात्प्रमादात् कल्किःकलेः कालम
लात्प्रपातु धर्मावनायोरुकृतावतारः १७ मांकेशवोगदयाप्रातरव्याद्गोविंद आसंगवमात्तवेणुः
नारायणः प्राह्ण उदात्तशक्तिर्मध्यंदिने विष्णुररींद्रपाणिः १८ देवोऽपराण्हे मधुहोग्रधन्वासायंत्रि
धामाऽवतु माधवोमाम् दोषेहृषीकेश उतार्द्धरात्रे निशीथ एकोऽवतु पद्मनाभः १९ श्रीवत्स-
धामाऽपररात्र ईशः प्रत्यूष ईशोऽसिधरो जनार्दनः दामोदरोऽव्यादनुसंध्यंप्रभाते विश्वेश्वरो
भगवान्कालमूर्त्तिः २० चक्रंयुगांतानलतिग्मनेमिभ्रमत्समंताद्भगवत्प्रयुक्तम् दंदग्धि दंद
ग्ध्यरिसैन्यमाशु कक्षं यथा वातसखो हुताशः २१

एकएव पद्मनाभोऽवतु १९ अपररात्रे ईशः श्रीवत्सधा
माऽवतु प्रत्यूषईशः श्रीजनार्दनः श्रीदामोदरः प्रभाते विश्वेश्वरोऽनुसंध्यम् २० युगांतानलवत् तिग्मातीक्ष्णा नेमिर्य
स्य तच्चक्रं भगवता प्रयुक्तं सत् अरिसैन्यं दंदग्धि अतिशयेन दहति तस्यायं स्वभाव एव न तु तस्मात्प्रार्थनीयमित्यर्थः यद्वा
दंदग्धीति लोट् मध्यमपुरुषः अत्र त्वमेवंभूतं चक्रमिति स्वरूपमुक्त्वा संबोध्य प्रार्थ्यते अतिशयेन दहेति कक्षं शुष्कतृणम् २०

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

अशनिवत्स्पर्शोयेषांतेविस्फुलिंगायस्यास्तस्याःसंबोधनम् हेगदे त्वमजितस्यप्रियाऽसि अहमच्युतस्यदासः अतःकूश्मांडादीन्निष्पिंढिनिष्पिंढि संचूर्णयसंचूर्णय अरींश्चचूर्णयचूर्णय सर्वत्रचीप्साअतिशीघ्रत्वाय २२ हेदरेंद्र पांचजन्य त्वं यातुधानादीन्विद्रावय विप्रग्रहाः ब्रह्मराक्षसाः येऽन्येचघोरदृष्टयस्तान् २३ तिग्माधारायस्य हेतिग्मधार असिवरखड्गश्रेष्ठ त्वंममारिसैन्यंछिंधिछिंधि शतंचंद्राकाराणिमंडलानियस्मिन् हेशतचंद्रचर्मन् अघोनामघवतांद्विषांचचक्षूंषिछा

गदेऽशनिस्पर्शनविस्फुलिंगेनिष्पिंढिनिष्पिंढ्यजितप्रियाऽसि कूष्मांडवैनायकयक्षरक्षोभूतग्रहांश्चूर्णयचूर्णयारीन् २२ त्वंयातुधानप्रमथप्रेतमातृपिशाचविप्रग्रहघोरदृष्टीन् दरेंद्रविद्रावय कृष्णपूरितोभीमस्वनोऽरेर्हृदयानिकंपयन् २३ त्वंतिग्मधारासिवरारिसैन्यमीशप्रयुक्तोममछिंधिछिंधि चक्षूंषिचर्मन्शतचंद्रछादयद्विषामघोनांहरपापचक्षुषाम् २४ यन्नोभयंग्रहेभ्योभूत्केतुभ्योनृभ्यएवच सरीसृपेभ्योदंष्ट्रिभ्यस्तथाअंहोभ्यएवच २५ सर्वाण्येतानिभगवन्नामरूपास्त्रकीर्तनात् प्रयांतुसंक्षयंसद्योयेनश्रेयःप्रतीपकाः २६ गरुडोभगवांस्तोत्रस्तोभश्छंदोमयःप्रभुः रक्षत्वशेषकृच्छ्रेभ्योविष्वक्सेनःस्वनामभिः २७ सर्वापद्भ्योहरेर्नामरूपयानायुधानिनः बुद्धींद्रियमनःप्राणान्पांतुपार्षदभूषणाः २८ यथाहिभगवानेववस्तुतःसदसच्चयत् सत्येनानेननःसर्वेयांतुनाशमुपद्रवाः २९

दय पापचक्षुषांचउग्रदृष्टीनांचचक्षूंषिहर २४ यत् येभ्योभयम् अंहोभ्यः पापेभ्यः २५ श्रेयःप्रतीपकाः इष्टव्याघातकाः २६ स्तोत्राणिबृहद्रथंतरादिसामानितैःस्तोभ्यंतेसंस्तूयंतइतिस्तोत्रस्तोभः छंदोमयोवेदमूर्तिः सुपर्णोसिगरुत्मानित्यादिश्रुतेः ऐकपद्यपाठेस्तोभाः गीतिपूरकाक्षराणि स्तोत्रस्तोमेति पाठेसमाधारभूतऋक्स्तोमः २७ नामानिचरूपाणिचयानानिचवाहनानिआयुधानिचनोबुद्ध्यादीन् पांतुपार्षदभूषणाःपार्षदमुख्याश्चपांतु २८ सच्चअसच्चमूर्तामूर्तंयत्तत्सर्वंजगत् २९ ॐ ॐ ॐ २३

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ऐकात्म्यस्यानुभावोऽनुध्यानं येषां तेषां विकल्पो भेदस्तद्रहितोऽपि ३० सत्यमानेन सत्यभूतेन प्रमाणेन ३१ पुनरपि श्रीनृसिंह एव प्रार्थ्यते विदिक्ष्विति सार्द्धत्र्यनुषंगः यद्वा नारसिंहः प्रह्लादः स्वनेन श्रीनृसिंहनामगर्जनेन स्वतेजसा स्वप्रभावेण ग्रस्तानि समस्तानि दिग्गजविषशत्रूणां वाय्वग्न्यादीनां तेजांसि प्रभावो येन सः ३२ दंशितः कवचितः ३३ सोऽपि साध्वसात् भयात् वि

यथैकात्म्यानुभावानां विकल्परहितः स्वयम् भूषणायुधलिंगाख्या धत्ते शक्तीः स्वमायया ३० तेनैव स-
त्यमानेन सर्वज्ञो भगवान्हरिः पातु सर्वैः स्वरूपैर्नः सदा सर्वत्र सर्वगः ३१ विदिक्षु दिक्षूर्ध्वमधः समंता
दंतर्बहिर्भगवान्नारसिंहः प्रहापयँल्लोकभयं स्वनेन स्वतेजसा ग्रस्तसमस्ततेजाः ३२ मघवन्निदमा
ख्यातं वर्म नारायणात्मकम् विजेष्यस्यंजसा येन दंशितोऽसुरयूथपान् ३३ एतद्धारयमाणस्तु यं यं
पश्यति चक्षुषा पदा वा संस्पृशेत्सद्यः साध्वसात्स विमुच्यते ३४ न कुतश्चिद्भयं तस्य विद्यां धारयतो भ
वेत् राजदस्युग्रहादिभ्यो व्याघ्रादिभ्यश्च कर्हिचित् ३५ इमां विद्यां पुरा कश्चित् कौशिको धारयन्द्वि
जः योगधारणया स्वांगं जहौ स मरुधन्वनि ३६ तस्योपरि विमानेन गंधर्वपतिरेकदा ययौ चित्ररथः
स्त्रीभिर्वृतो यत्र द्विजक्षयः ३७ गगनान्न्यपतत्सद्यः सविमानो ह्यवाक्शिराः स वालखिल्यवच-
नादस्थीन्यादाय विस्मितः ३८ प्रास्य प्राचीसरस्वत्यां स्नात्वा धाम स्वमन्वगात् ३८ श्रीशुक उ
वाच य इदं शृणुयात्काले यो धारयति चादृतः तं नमस्यंति भूतानि मुच्यते सर्वतो भयात् ३९
एतां विद्यामधिगतो विश्वरूपाच्छतक्रतुः त्रैलोक्यलक्ष्मीं बुभुजे विनिर्जित्य मृधेऽसुरान् ४०
इति श्रीभागवते महापुराणे षष्ठस्कंधे नारायणवर्मनामाष्टमोऽध्यायः ८ ॥ ॥

मुच्यते ३४ तस्य तु भयं न भवेदेव ३५ एतद्विद्याप्रभावमितिहासेनाह इमामिति सार्द्धैस्त्रिभिः मरुधन्वनि निरुदके देशे अनेन विद्यायाः क्षेत्रतीर्थानपेक्षत्वं दर्शितम् ३६ यत्र द्विजस्य क्षयो देहत्यागस्तस्योपरि ३७ सद्यस्तत्क्षणाद्गगनात् न्यपतत् पागंतरे अंगनाभिः सह वालखिल्योपदेशात्तस्यास्थीनि प्रास्य प्रक्षिप्य विस्मितः सन् स्वं धाम गंधर्वलोकं जगाम ३८ ३९ अधिगतः प्राप्तः सन् ४० इति षष्ठे टीकायामष्टमोऽध्यायः ८ ॥ ॥ ॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

नवमेविश्वरूपेतुहतेशक्रेणकोपतः त्वष्ट्राचोत्पादितेवृत्रेभीतैर्देवैर्हरेःस्तुतिः १ सोमस्यपीथंपानंयस्मिन् एवंसुरापीथम् अन्नमत्तीत्यन्नादम् अत्रविश्वरूपोवैत्वाष्ट्रःपुरोहितोदेवानामासीदित्यादिश्रुतिरनुसंधेया १ तस्यासुरपक्षपातमाह सवाइतिद्वाभ्याम् प्रत्यक्षंप्रकटंयथाभवतितथासविममंदेवेभ्योहविर्भागंइंद्रायेदमग्नयइदमित्युच्चैरवदत् अत्रहेतुः यस्यपितरोदेवाः सः २ असुरेभ्यस्तुपरोक्षंगुप्तंभागंददौ तदेवाह देवान्यजमानोऽसावसुरान् प्रतिभागमुवहत् ३ ४ ५ तांवारयितुंसमर्थः तथाऽपिजग्राह संवत्सरंतथैवस्थित्वासंवत्सरांतभूताक्रोशभीतःसन् भूतानामध्येविशुद्धयेलोकापवादपरिहारा

श्रीशुकउवाच तस्यासन्विश्वरूपस्यशिरांसित्रीणिभारत सोमपीथंसुरापीथमन्नादमितिशुश्रुम १ सवैबर्हिषिदेवेभ्योभागंप्रत्यक्षमुच्चकैः अवदद्यस्यपितरोदेवाःसप्रश्रयंनृप २ सएवहिददौभागंपरोक्षमसुरान्प्रति यजमानोऽवहद्भागंमातृस्नेहवशानुगः ३ तद्देवहेलनंतस्यधर्मालीकंसुरेश्वरः आलक्ष्यतरसाभीतस्तच्छीर्षाण्यच्छिनद्रुषा ४ सोमपीथंतुयत्तस्यशिरआसीत्कपिंजलः कलविंकःसुरापीथमन्नादंयत्सतित्तिरिः ५ ब्रह्महत्यामंजलिनाजग्राहयदपीश्वरः संवत्सरांतेतदघंभूतानांसविशुद्धये भूम्यंबुद्रुमयोषिद्भ्यश्चतुर्धाव्यभजद्धरिः ६ भूमिस्तुरीयंजग्राहखातपूरवरेणवै ईरिणंब्रह्महत्यायारूपंभूमौप्रदृश्यते ७ तुर्यंछेदविरोहेणवरेणजगृहुर्द्रुमाः तेषांनिर्यासरूपेणब्रह्महत्याप्रदृश्यते ८ शश्वत्कामवरेणांहस्तुरीयंजगृहुःस्त्रियः रजोरूपेणतास्वंहोमासिमासिप्रदृश्यते ९

यसहाररिंद्रोभूम्यादिभ्यस्तदघंविभज्यददौ ७ तुरीयन्तुतुर्थंभागंखातस्यगतस्यपूरःपूरणंतेनवरेणयदिखातपूरणंस्वतएवभविष्यति तर्हिग्रहीष्यामीत्येवंभाषाबंधनेनजग्राहेत्यर्थः ईरणमूषरम् अतएवोषरेऽध्ययनादिनिषिध्यते ७ छेदेसतिपुनर्विरोहांप्ररोहोभवत्वितिवरेणनिर्यासरूपेणब्रह्महत्यायादृष्टत्वात् निर्यासोनभक्ष्यः ८ शश्वत् कामवरेणयावत्प्रसवंगर्भानुपघातेनैवसंभोगवरेणअतएवरजोदर्शनेनतत्संगादिनकार्यम् ९ छ छ छ २४

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

द्व्यभूयोवरेण धार्मिन्न द्व्येक्षीरादावापोमिश्राभवेयुः तस्यभूयस्त्वमाधिक्यंस्यादिति वरेणयद्वा स्वस्यैवनिर्झरो द्रुमादिनाभूयस्त्वन्तरेण द्व्यभूय इतिपाठेऽप्ययमेवार्थः यद्वा द्व्यभूयस्त्वंसासिन्धि कद्रवत्वंतेनवरेणअस्याविभागस्याविश्वरूपोवेत्वाष्ट्र इत्यस्यांश्रुतावुक्तः तद्विभागफलमेवाह तत्पापंहरतिनिराकरोति कः क्षिपन् बुद्बुदादिजलाद्बहिः प्रक्षिपन्नित्यर्थः यद्वा क्षिपन् जलंपापंहरति आहरति गृण्हातीत्यर्थः अयंचतस्मादापोनपरिचक्ष्याइत्यादिश्रुत्यर्थः उक्तः पागंतरेहरि किल्बिषमिंद्रपापम् १० इंद्रायइंद्रंहंतुंशत्रवेशत्रूत्पत्त्यै तदाह इंद्रशत्रोविवर्धस्वेति अत्रचेंद्रशत्रुपदास्याद्युदात्तत्वात् बहुव्रीहौप्रकृत्यापूर्वपदमितिस्मृतेर्बहुव्रीहिलक्षणापत्याइंद्रएवतस्यशत्रुरभूत् तदुक्तम् श्रुत्यायदब्रवीत्स्वाहेंद्रशत्रुवर्धस्वेति तस्मादस्येंद्रः शत्रुरभ

द्व्यभूयोवरेणापस्तत्रीयंजगृहुर्मलम् ताभ्यः बुद्बुदफेनाभ्यांदृष्टंतद्धरतिक्षिपन् १० हतपुत्रस्तत
स्त्वष्टाजुहावेंद्रायशत्रवे इंद्रशत्रोविवर्धस्वमाचिरंजहिविद्विषम् ११ अथान्वाहार्यपचनादुत्थि-
तोघोरदर्शनः कृतांतइवलोकानांयुगांतसमयेयथा १२ विष्वग्विवर्धमानंतमिषुमात्रंदिनेदिने
दग्धशैलप्रतीकाशंसंध्याऽभ्रानीकवर्चसम् १३ तप्तताम्रशिखाश्मश्रुमध्यान्हार्कोग्रलोचनम्
१४ देदीप्यमानेत्रिशिखेशूलआरोप्यरोदसी नृत्यंतमुन्नदंतंचचालयंतंपदामहीम् १५ दरी
गंभीरवक्त्रेणपिबताचनभस्तलम् लिहताजिह्वयाऽक्षाणिग्रसताभुवनत्रयम् १६

वदिति तथाचशिक्षायाम् मंत्रोहीनस्वरतोवर्णतोवामिथ्याप्रयुक्तोनतमर्थमाह सवाग्वज्रोयजमानंहिनस्तियथेंद्रशत्रुः स्वरतोऽपराधात् इति ११ अन्वाहार्यपचनाद्दक्षिणाग्नेः १२ तंवीक्ष्यवित्रस्ताःलोकादशदिशोविदुद्रुवुरितिपंचमेनान्वयः कथंभूतं विष्वक्समंततः इषुविक्षेपमात्रंप्रतिदिनंवर्धमानंदग्धशैलप्रतीकाशंकृष्णवर्णंसंध्याभ्रानीकवद्वर्चोदीप्तिर्यस्य तम् १३ ताम्रताम्रवच्छिखाः श्मश्रूणिचयस्यमध्यान्हार्कवदुग्रेलोचनेयस्य १४ रोदसीआरोप्येवेत्यर्थः १५ दरीवत् गंभीरेणवक्त्रेणमुहुर्मुहुः जृंभमाणमित्यन्वयः कथंभूतेन नभस्तलंपिबताऋक्षाणिजिह्वयालिहताभुवनत्रयंग्रसता १६

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

महताविस्तीर्णेन रौद्रादंष्ट्रायस्मिन् १७ वृत्रनामनिर्वक्ति येनावृतनाइति त्वाष्ट्रोमूर्तिर्यस्यतमसस्तेन तथाचश्रुतिः सइमांल्लोकाना
वृणोत्तद् वृत्रस्यवृत्रत्वमिति १८ अग्रसत् भक्षितवान् १९ ग्रस्तंतेजोयेषाम् प्रत्यंचमंतर्यामिणम् त्रिभुवनस्यतेनव्याप्तत्वात्
क्वापिगमनासंभवात् तत्रैवस्थितत्वात्तुष्टुवुरित्यर्थः महाभयेपरित्राणमन्यतोनभवेदिति हरिमेवप्रपद्यंतेस्म आतुराः शरणमातुराः
२० वाय्वादीनिपंचमहाभूतानितैर्निर्मितास्त्रयोलोकास्तेषामधिपतयोब्रह्मादयश्चततोऽवांचीनावयंचसर्वेयस्मैअंतकाय का
लायउद्विजंतःसंतोबलिंहराम असावपियस्माद्बिभेति ततःपरमेश्वरादेवनोऽस्माकमरणंशरणंरक्षणमस्तु २१ ततएवेत्यवधा
रणेहेतुः अविस्मितंनिरहंकारंकुतूहलशून्यंवा कुतःप्रशांतंरागादिशून्यम् तच्चकुतःस्वेनैवलाभेनपरिपूर्णकामम् तच्च

महतारौद्रदंष्ट्रेणजृंभमाणंमुहुर्मुहुः वित्रस्तादुद्रुवुर्लोकावीक्ष्यसर्वेदिशोदश १७ येनावृताइमेलोका
स्तमसात्वाष्ट्रमूर्तिना सवैवृत्रइतिप्रोक्तःपापःपरमदारुणः १८ तंनिजघ्नुरभिद्रुत्यसगणाविबुधर्ष
भाः स्वैःस्वैर्दिव्यास्त्रशस्त्रौघैःसोग्रसत्तानिकृत्स्नशः १९ ततस्तेविस्मिताःसर्वेविषण्णाग्रस्ततेज
सः प्रत्यंचमादिपुरुषमुपतस्थुःसमाहिताः २० देवाऊचुः वाय्वंबराग्न्यप्क्षितयस्त्रिलोका
ब्रह्मादयोयेवयमुद्विजंतः हरामयस्मैबलिमंतकोसौबिभेतियस्मादरणंततोऽस्तुनः २१ अविस्मि
तंतंपरिपूर्णकामंस्वेनैवलाभेनसमंप्रशांतम् विनोपसर्पत्यपरंहिबालिशःश्वलांगूलेनातितित
र्तिसिंधुम् २२ यस्योरुशृंगेजगतींस्वनावंमनुर्यथाबध्यततारदुर्गम् सएवनस्त्वाष्ट्रभयाद्दुरंतात्
त्राताऽश्रितान्वारिचरोऽपिनूनम् २३

कुतःसमम् उपाधिपरिच्छेदशून्यम् एवंभूतंपरमेश्वरंविनाअपरंयःशरणार्थमुपसर्पति सबालिशोऽज्ञः यतोऽसौश्वलांगू-
लेनपुच्छेनसमुद्रमतितितर्ति अतितर्तुमिच्छतीत्यर्थः यथातेनसमुद्रतरणंनभवतितथानिरीश्वराश्रयणेन व्यसनार्णवतरणं
नभवतीतिभावः २२ महाभयेसएवरक्षकइतिदृष्टमित्याहुः यस्येतिद्वाभ्याम् यस्यमहाशृंगेजगतींपृथ्वीमेवस्वनावंबध्वा
मनुःसत्यव्रतोयथावत् दुर्गंसंकटं ततार सएववारिचरोमत्स्यमूर्त्तिर्नोऽस्मानप्याश्रितान्सतःनूनंत्राताराक्षिष्यति २३ २५
श्रीगोपालकृष्णायनमः ६ ६ ६ ६ ६ ६

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Nariạ, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

अरविंदात् नासिकमलात् पतितप्रायः एकअसहाय एव-
संयमांभसिप्रलयोदकेउदीर्णैरुद्भूतैःवातैर्येऊर्मयस्तेषांरवैःकरालेभयंकरे
वतस्मात् भयाद्येनततार सएवनःपारस्तारकोऽस्तु २४ किंचवयंभगवतैवसृष्टाःपालिताश्चबहुशःअतस्तमेवशरणंव्रजामे-
त्याहुः यएकइतित्रिभिः येनानुगृहीताःसंतोविश्वंसृजाम ननुयूयमेवस्रष्टारोनान्योयुष्माकमनुग्राहकोऽस्तिनस्यादर्शनाच्च
त्राहुःअस्मत्तःपुरःपूर्वमेवांतर्यामितयासमीहमानस्यापियस्यलिंगंरूपंनपश्यामः तत्रहेतुः पृथकृपृथगीशाइत्यभिमानिनः
२५ देवादिषुउपेंद्रपरशुराममत्स्यरामादितनुभिःकृतावतारःसन् आत्मसात्कृत्वापातिच २६ आत्मभूतंदेवतम् कुतःविश्वात्म

पुरास्वयंभूरपिसंयमांभस्युदीर्णवातोर्मिरवैःकराले एकोरविंदात्पतितस्ततारस्तस्माद्भयाद्येनसनोऽस्तुपा
रः २४ यएकईशोनिजमाययानःससर्जयेनानुसृजाम विश्वम् वयंनयस्यापिपुरःसमीहतःपश्याममलिं
गंपृथगीशमानिनः २५ योनःसपत्नैर्भृशमर्द्यमानान्देवर्षितिर्यङ्नृषुनित्यएव कृतावतारस्तनुभिः
स्वमाययाकृत्वात्मसात्पातियुगेयुगेच २६ तमेवदेवंवयमात्मदैवतंपरंप्रधानंपुरुषंविश्वमन्यम् व्रजा
मसर्वेशरणंशरण्यंस्वानांसनोधास्यतिशंमहात्मा २७ श्रीशुकउवाच इतितेषांमहाराज
सुराणामुपतिष्ठताम् प्रतीच्यांदिश्यभूदाविःशंखचक्रगदाधरः २८ आत्मतुल्यैःषोडशभिर्विनाश्री-
वत्सकौस्तुभौ पर्युपासितमुन्निद्रशरदंबुरुहेक्षणम् २९ दृष्ट्वातमवनौसर्वेईक्षणाह्लादविक्लवाः दं-
डवत्पतिताराजन्शनैरुत्थायतुष्टुवुः ३०

कम् तथाऽपिविकारंवारयंति अन्यम् विश्वात्मत्वेहेतुःपरंकारणम् ननुप्रधानंपुरुषश्चविश्वस्यकारणम् तत्राहुः प्रधानंपुरुषं-
चतदात्मकोपिसएवेत्यर्थःसएवनःशंविधास्यति २७ प्रतीच्यांदिशितद्दिक्प्रथममाविरभूत् २८ पुनश्चतंपुरोदृष्ट्वाईक्षणाह्ला
देनविवशाअवनौदंडवत्पतिताःसंतःशनैरुत्थायतुष्टुवुरित्यन्वयः कथंभूतं श्रीवत्सकौस्तुभौविनास्वतुल्यैःषोडशभिः
सनंदादिभिःपरितःसेवितम् उन्निद्रशरदंबुरुहवत् ईक्षणेयस्यतम् २९ ३० छ छ छ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

यज्ञोवीर्यंस्वर्गादिफलजननायसामर्थ्यंयस्यतस्मैनमः वयसेउततत्फलपरिच्छेदककालात्मनेऽपि नहिघातकेषुदैत्येषु अस्तंभ-
क्षिप्तंचक्रंयेन एवंभूतेःप्रभावैःसुपुरुहूतयेशोभनबहुनाम्ने ३१ ननुममगुणातीतंरूपंविहायगुणोपाधिकंयज्ञवीर्यत्वादिकिमिति
वर्ण्यतेतत्राहुः यत्तवगुणत्रयस्येशितुर्नियंतुस्त्रिगुणात्मिकानांतिसृणांगतीनांपरमंपदंनिर्गुणस्वरूपंतद्धिसर्गस्यार्वाचीनः इदानीं
तनःहेधातःवेदितुंनार्हति अतःकेवलंतस्मैनमोस्तु ३२ मिताक्षराणिपद्यानिनमीयंतेहरेर्गुणाः इतिपद्यैस्तुष्टैःसद्योगद्येन
तुष्टुवुः भक्त्युद्रेकेणबहुधासंबोधयंतोदुर्ज्ञेयत्वंप्रपंचयंति भगवन्नित्यादिनापरमंमंगलंशुद्धोधर्मोयस्मिन् आत्मयोगेनाष्टां

देवाऊचुः नमस्तेयज्ञवीर्यायवयसेउततेनमः नमस्तेह्यस्तचक्रायनमःसुपुरुहूतये ३१ यत्तेगती
नांतिसृणामीशितुःपरमंपदम् नार्वाचीनोविसर्गस्यधातर्वेदितुमर्हति ३२ ॐनमस्तेऽस्तुभगव
न्नारायणवासुदेवादिपुरुषमहापुरुषमहानुभावपरममंगलपरमकल्याणपरमकारुणिककेवलज
गदाधारलोकैकनाथसर्वेश्वरलक्ष्मीनाथपरमहंसपरिव्राजकैःपरमेणात्मयोगसमाधिनापरिभावि
तपरिस्फुटपारमहंस्यधर्मेणोद्घाटिततमःकपाटद्वारेचित्तेऽपावृतआत्मलोकेस्वयमुपलब्धनिजसु-
खानुभवोभवान् ३३ १ दुरवबोधइवतवायंविहारयोगोयदशरणोऽशरीरइदमनवेक्षितास्मत्स
मवायआत्मनैवाविक्रियमाणेनसगुणमगुणःसृजसिपासिहरसि ३४ २

गेनयःसमाधिस्तेनैकाग्र्यंतेनपरिभावितःसुशीलितःपरिस्फुटोयःपारमहंस्यधर्मोभगवद्भजनंतेनउद्घाटितंतमोरूपंक
पाटंयस्मिन् तद्द्वारभूतेचित्ते अपावृतेकपाटे आत्म लोकेप्रत्यग्रूपे स्वयमेवोपलब्धमभिव्यक्तंयन्निजसुखंतदनुभवरूपोभ
वान् ३३ ननुकेवलानुभवरूपत्वेममसृष्ट्यादिकर्तृत्वंकथंतत्राहुः दुरवबोधइवतवायंविहारयोगः यद्यस्मात् अशरणोनिरा- २६
श्रयः इदंविश्वंअनवेक्षितोऽस्माकंसमवायोमेलनंसाहाय्यंयेनसः ३४ २

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

दुर्ज्ञेयांतरमाहुः अथतत्रेति यथेहदेवदत्तोगृहादिनिर्मायतत्रस्वकृतशुभाशुभयोः फलमुपादत्ते एवंभवान्ब्रह्मस्वरूपो जी
वरूपेणगुणविसर्गेपतितःसन्नुपाददाति यद्वा समंजसमप्रच्युतंदर्शनंचिच्छक्तिर्यस्य सभवान्उदास्तेउदासीनःसाक्षितयाव
र्ततइति ३५ ३ तदेवंविरोधेनदुर्ज्ञेयत्वमुक्त्वातत्परिहारेणज्ञानप्रकारमाहुः नहीति विरुध्यतइतिविरोधउभयंनविरुद्धमित्य
र्थः नह्यन्यदृष्टांतेनत्वयिविकल्पोयुज्यते अतर्क्यैश्वर्यत्वादित्याहुः भगवतीति अपरिमितागुणगणायस्यतस्मिन्नीश्वरे-
स्वतंत्रे अनवगाह्यमतर्क्यंमाहात्म्यंयस्यतस्मिन् विकल्पएवंवा एवंवेतिवितर्कः किमत्रयुक्तमितिविचारइत्थमेवेति तत्र
प्रमाणाभासास्तदनुग्राहकाःकुतर्काश्चार्वाचीनावस्तुस्वरूपासंस्पर्शिनोयेविकल्पाद यस्तेयेषुशास्त्रेषुतैःकलिलंव्याकुलमंतः

अथतत्रभवान्किंदेवदत्तवदिहगुणविसर्गपतितःपारतंत्र्येणस्वकृतकुशलाकुशलंफलमुपाददाति-
आहोस्विदात्मारामउपशमशीलःसमंजसदर्शनउदास्तइतिहवावनविदामः ३५ ३ नहिविरोधउभ
यंभगवत्यपरिगणितगुणगणईश्वरेऽनवगाह्यमाहात्म्येअर्वाचीनविकल्पवितर्कविचारप्रमाणाभा
सकुतर्कशास्त्रकलिलांतःकरणाश्रयदुरवग्रहवादिनांविवादानवसरेउपरतसमस्तमायामयेकेवल
एवात्ममायामंतर्धायकोन्वर्थोदुर्घटइवभवतिस्वरूपद्वयाभावात् ३६ ४ समविषममतीनांमतम
नुसरसियथारज्जुखंडःसर्पादिधियाम् ३७ ५

करणंआश्रयोयस्यदुरवग्रहस्यतेनवादिनांविवादस्यानव-
सरे अगोचरे ननुश्रद्धामात्रमेतत् युक्तिरुच्यतांतत्राहुः उपरतोमायामयःसंसारोयस्मिन् तस्मिन्केवलेऽप्यात्ममायांमध्येनिधा
यकोन्वर्थःकर्तृत्वादिर्नसंभवति यदिवस्तुतःकर्तृत्वादिभवेत्तर्हिविरोधःस्यात् नतुतदस्तीत्याहुः स्वरूपद्वयाभावादिति ३६ ४
अनुग्रहनिग्रहादिकंतुतत्तन्मतिभेदेनत्वन्माययात्वयिस्फुरतीत्याहुः समाविषमाचमतिर्येषांतेषांमतमभिप्रायंसर्पादिवि
षयाधीर्येषांयथारज्जुखंडस्तथातथाभाति यद्वा तमेवाविरोधंपुरुषमतिभेदेनदर्शयति समविषमेति ३७ ५ ७२

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

तदेवंविरोधंपरिहृत्यनिश्चितंपरमार्थमाहुः सएवहिनानारूपेणप्रतीतः वस्तुस्वरूपःसद्रूपःसर्वेषांगुणानांविषयाणामाभासैःप्रका
शैरुपलक्षितः ननुनैजीवएवोपलक्ष्यतेनसर्वप्रत्यगात्मत्वात्सर्वजीवांतर्यामित्वात् जडतादात्म्याध्यासेनजीवस्यापिजडप्राय
त्वात् नतेनविनाप्रकाशइतिभावः पर्यवशेषितःनेतिनेतीत्यादिश्रुतिभिः ३८ ६ अतस्त्वद्भक्तिरेवपरमपुरुषार्थइत्याहुः अथहे
ति पर्यावर्त्तइत्यंतेन यस्मादेवंभूतस्त्वंपरमेश्वरः अथहवावअतएवहि हेमधुमथन परमभागवताएतेत्वत्पादांभोजानुसेवां
कथंमुहुर्मुहुर्विसृजंतीत्यन्वयः हियस्मात्स्वार्थेपुरुषार्थेकुशलाःनिपुणाः अतएवआत्मात्वमेवप्रियः सुहृच्चयेषांतेसाधवोगारा
दिशून्याः तत्रहेतुः तवमहिमैवामृतरससमुद्रस्तस्यविप्रुषाबिंदुमात्रेणसकृदवलीढयाआस्वादितयास्वमनसिनिष्यंदमानमनि

सएवहिपुनःसर्ववस्तुनिवस्तुस्वरूपःसर्वेश्वरःसकलजगत्कारणकारणभूतःसर्वप्रत्यगात्मत्वात्सर्वगुणा
भासोपलक्षितएकएवपर्यवशेषितः ३८ ६ अथहवावतवमहिमामृतरससमुद्रविप्रुषासकृदवलीढयास्व-
मनसिनिष्यंदमानानवरतसुखेनविस्मारितदृष्टश्रुतविषयसुखलेशाभासाःपरमभागवताएकांतिनोभ
गवतिसर्वभूतप्रियसुहृदिसर्वात्मनिनितरांनिरंतरंनिर्वृत्तमनसःकथमुहवाएतेमधुमथनपुनःस्वार्थ-
कुशलाःस्वात्मप्रियसुहृदःसाधवस्त्वच्चरणांबुजानुसेवांविसृजंतिनयत्रपुनरयंसंसारपर्यावर्तः ३९ ७
त्रिभुवनात्मभवनत्रिविक्रमत्रिनयनत्रिलोकमनोहरानुभावतवैवविभूतयोदितिजदनुजादयश्चापि
तेषामनुपक्रमसमयोऽयमितिस्वात्ममाययासुरनरमृगमिश्रितजलचराकृतिभिर्यथापराधंदंडंदंडधर
दधर्थएवमेनमपिभगवन्जहित्वाष्ट्रमुतयदिमन्यसे ४० ८

शयेनसुखवत् यन्निरंतरंसुखवंतेनविस्मारिताःदृष्टश्रुतविषयाःसुखलेशाभासायेषांतेअतएवभगवतित्वयिनितरांनिरंतरंनिर्वृतंचम
नोयेषांते यत्रयस्यामनुसेवायांसत्याम् ३९ ७ प्रस्तुतंविज्ञापयंति त्रिभुवनेत्यादिनायावत्समाप्ति त्रिभुवनमात्मास्वरूपंभव
नंचयस्य त्रिभुवनस्यात्माभवनंचेतिवा त्रयोविक्रमायस्यत्रीन्लोकान् नयतीतितथा त्रयाणांलोकानांमनोहरोऽनुभावोय
स्य एवंचतुर्धासंबोध्याहुः तेषामनुपक्रमसमयःउद्यमकालोनभवतीतिमत्वाहेदंडधर पूर्वंयथादंडंदधर्थ धृतवानसि एव २७
मेवत्वाष्ट्रमपिजहि यदिमन्यसे हंतुयदीच्छसि ४० ८ ७ ७ ७

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

प्रथमंतावत्त्वदीयानामस्माकमंतस्तापंशमयितुमर्हसि तावकानामित्यत्रहेतुः हेपितः हेपितामह तवचरणनलिनयुगलध्या
नेनैवानुबद्धोहृदयेनिगडः शृंखलायेषाम् स्वलिंगविवरणेननिजमूर्तिप्रकटनेनस्वीकृतानाम् केनअनुकंपया ऽनुरंजितंसा
नुरागंचलदनुविशदंरुचिरंचस्मितंतत्सहितेनावलोकनेन तथानुकंपयैवविगलितोमधुरोमुखरसः प्रियवाकूसेवामृतकला
तयाच ४१ ९ किंच अस्मदभिप्रायस्त्वयाज्ञायतएवकिमत्रास्माभिर्विज्ञापनीयमित्याहुः अथहेभगवन् तवास्माभिरिह
कियान्वाऽर्थविशेषोविज्ञापनीयःस्यादित्यन्वयः यथाहिरण्यरेतसोऽग्नेस्तदंशभूतैर्विस्फुलिंगादिभिः प्रकाशोनक्रियते न

अस्माकंतावकानांतवनतानांततनतामहतवचरणनलिनयुगलध्यानानुबद्धहृदयनिगडानांस्व
लिंगविवरणनात्मसात्कृतानामनुकंपानुरंजितविशदरुचिरशिशिरस्मितावलोकनविगलितमधु-
रमुखरसामृतकलयाचांतस्तापमनघार्हसिशमयितुम् ४१ ९ अथहभगवंस्तवास्माभिरखिल
जगदुत्पत्तिस्थितिलयनिमित्तायमानदिव्यमायाविनोदस्यसकलजीवनिकायानामंतर्हृदयेषुब-
हिरपिचब्रह्मप्रत्यगात्मस्वरूपेणप्रधानरूपेणान्वयथादेशकालदेहावस्थानविशेषंतदुपादानोपलभ
कतयाऽनुभवतः सर्वप्रत्ययसाक्षिणआकाशशरीरस्यसाक्षात्परब्रह्मणः परमात्मनः कियानिहवा
अर्थविशेषोविज्ञापनीयःस्यात् विस्फुलिंगादिभिरिवाहिरण्यरेतसः ४२ १०

यातवास्माभिः कार्यार्थप्रकाशनंनकार्यमित्यर्थः अत्रहेतुगर्भाणिविशेषणानि अखिलजगतामुत्पत्त्यादिषुनिमित्तायमान
यादिव्यमाययाविनोदोयस्य अतएवसर्वजीवनिकायानामंतर्हृदयेषु ब्रह्मस्वरूपेणप्रत्यगात्माऽन्तर्यामीतद्रूपेणचवहिर
पिप्रधानरूपेणदेशकालदेहावस्थानविशेषाननुलंध्यानुभवतः कथंतेषामुपादानतयाउपलंभकतयाच उपादानस्योपल-
भकतयेतिवा अतएवसर्वेषां प्रत्ययानांबुद्ध्यादीनामपिसाक्षिणः साक्षित्वेहेतुः आकाशवत् अलिप्तंशरीरंस्वरूपंयस्य
अलिप्तत्वेहेतुद्वयम् साक्षात्परब्रह्मणोनिरूपाधेः परमात्मनः शुद्धसत्वमूर्तेश्च ४२ १० ६ ६

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

अतएवसर्वज्ञत्वादेववयंयत्कामेनयस्यकार्यस्यकामेनोपसादिताः प्रापितास्तदस्माकंकार्यंस्वयमेवोपकल्पय संपादयेति चर
णमेवशतपलाशंकमलंतस्यच्छायांविविधैर्वृजिनैर्यः संसारपरिश्रमस्तस्योपशमकरीमुपसृतानांप्राप्तानाम् ४३ ॥ पूर्वंभ
क्तेरुत्कर्षोक्तेस्तत्कामशंकामाभूदितिस्वकामंकथयंति अथोऽनंतरमेव ४४ श्रीघ्रंतद्धावयपुनःप्रणमंति हंसायशुद्धाय हरये
आर्त्तिहरायतेनमः शुद्धत्वेहेतवः दह्रनिलयायहृदयाकाशनिकेतायनिरीक्षकायबुद्ध्यादिसाक्षिणे कृष्णायसदानंदरूपाय
कृषिर्भूवाचकः शब्दोणश्चनिर्वृतिवाचकः तयोरैक्यंपरंब्रह्मकृष्णइत्यभिधीयतेइतिनिरुक्तेः आर्त्तिहरत्वेहेतवः मृष्टंरुचि

अतएवस्वयंतदुपकल्पयास्माकंभगवतः परमगुरोस्तवचरणशतपलाशच्छायांविविधवृजिनसंसा
रपरिश्रमोपशमनीमुपसृतानांवयंयत्कामेनोपसादिताः ४३ ॥ अथोईशजहिस्वाष्ट्रंग्रसंतंभुवन
त्रयम् ग्रस्तानियेनतःकृष्णतेजांस्यस्त्रायुधानिच ४४ हंसायदह्रनिलयायनिरीक्षकायकृष्णाय-
मृष्टयशसेनिरुपक्रमाय सत्संग्रहायभवपांथनिजाश्रमाप्तावंतेपरीष्टगतयेहरयेनमस्ते ४५ श्री
शुकउवाच अथैवमीडितोराजन्सादरंत्रिदशैर्हरिः स्वमुपस्थानमाकर्ण्यप्राहतानभिनंदितः
४६ श्रीभगवानुवाच प्रीतोऽहंवःसुरश्रेष्ठामदुपस्थानविद्यया आत्मैश्वर्यस्मृतिःपुं
सांभक्तिश्चैवययामयि ४७ किंदुरापंमयिप्रीतेतथाऽपिविबुधर्षभाः मय्येकांतमतिर्नान्यन्मत्तोवां
छतितत्त्ववित् ४८

रं यशोयस्य निरुपक्रमाय आदिशून्यायसद्भिः संगृह्यतइतितथातस्मै भवपांथः भवरूपेपथि
वर्त्तमानः तस्यजनस्यनिजाश्रमाप्तौस्वशरणप्राप्तौसत्यांसंसारस्यांतेपरीष्टासर्वतः पूजिताउत्तमगतिः फलंयस्तस्मै ४५ अभि
नंदितःसंतोषितः मदीयमुपस्थानंस्तोत्रंतत्सहितयाविद्ययाज्ञानेनआत्मनऐश्वर्यमसंसारित्वंतस्यस्मृतिर्यया नहिविरोधउ
भयमित्यादिनाकर्तृत्वभोक्तृत्वादेर्मायिकत्वोक्तेः भक्तिश्चययाभवति ४७ अथाहभगवन्नित्यादिनाभक्तेःसर्वोत्कर्षोक्तेर्भक्ति
मभिनंदति किमिति ४८ ५ ५ ५ ५ ५ २८

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

यदुक्तंदेवैः स्वयंतदुपकल्पयास्माकमित्यादितत्संपादनंकृपालोर्ममानुचितमित्याशयेनाह नवेदेतिद्वाभ्यां गुणेषुतत्वदर्शीता
न्विषयान्नतथाविधोज्ञएव ४९ कर्मनवक्तिप्रवृत्तिमार्गंनवक्तिहि अपथ्यंपथानरातिनददातिभिषक्तमः सद्वैद्यः ५० एवंतत्व
कथनेनानौचित्यंपरिहृत्यतदभिप्रायमनुसरन्नाहमघवन्निति विद्ययाव्रतेतपसाचसारंदृढंगात्रंशरीरंयाचत याचयध्वम्
५१ तत्रतदीयंविद्यातिशयमाह सवाइतिद्वाभ्याम् एवंह्यत्रप्रसिद्धाकथा निशम्याथर्वणंदक्षंप्रवर्ग्यब्रह्मविद्ययोः दध्यंचसमु
पागम्यतमूचतुरथाश्विनौ भगवन्देहिनोविद्यामितिश्रुत्वासचाब्रवीत् कर्मण्यवस्थितोऽद्याहंपश्चाद्वक्ष्यामिगच्छतं तयोर्निर्ग
तयोरेवशक्रआगत्यतंमुनिम् उवाचभिषजोर्विद्यांमाऽवदीरश्विनोर्मुने यदिमद्वाक्यमुल्लंघ्यब्रवीषिसहसेवते शिरश्छिंद्यांन

नदेवकृपणःश्रेयआत्मनोगुणवस्तुदृक् तस्यतानिच्छतोयच्छेद्यदिसोऽपितथाविधः ४९ स्वयंनिः
श्रेयसंविद्वान्नवक्त्यज्ञायकर्महि नरातिरोगिणोऽपथ्यंवांछतोहिभिषक्तमः ५० मघवन्यातभद्रं
वोदध्यंचमृषिसत्तमम् विद्याव्रततपःसारंगात्रंयाचतमाचिरम् ५१ सवाअधिगतोदध्यङश्वि
भ्यांब्रह्मनिष्कलम् यद्वाअश्वशिरोनामतयोरमरतांव्यधात् ५२

संदेहइत्युक्त्वासययोर्हरिः इंद्रेगतेतथाऽभ्येत्यनासत्यावूचतुर्द्विजम् तन्मुखादिंद्रगदितंश्रुत्वाताबूचतुःपुनः आवांतव
शिरश्छित्वापूर्वमश्वस्यमस्तकं संधास्यावस्ततोब्रूहितेनविद्यांचनौद्विज तस्मिन्निंद्रेणसंछिन्नेपुनः संधायमस्तकम् नि
जंतेदक्षिणांदत्वागमिष्यावोयथागतम् एतच्छ्रुत्वातथोवाचदध्यङ्ङाथर्वणस्तयोः प्रवर्ग्यंब्रह्मविद्यांचसत्कृतोऽसत्यशं
कितइति ततश्चायमर्थः दध्यङ् निष्कलंशुद्धंनिर्विकारंब्रह्माधिगतःज्ञातवान् पाठांतरेतुनिष्कृतंनितरांकृतंभवतितंप्रवर्ग्यं
चाधिगतःज्ञातवान् ततोऽश्विभ्यांप्रादात् इत्युत्तरस्यानुषंगःउपदिदेशेत्यर्थः कथंभूतंब्रह्म यद्वैअश्वशिरसाप्रोक्तत्वाद
श्वशिरो नामप्रसिद्धम् तयोरमरतांजीवन्मुक्तत्वंव्यधात् तथाचश्रुतिः अश्वस्यशीर्ष्णाप्रयतीमुवाचेति ५२ ७

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

मदात्मकंवर्मश्रीनारायणकवचमधिगतइतिपूर्वस्यानुषंगः तत्रहेतुः यद्यस्मात्त्वष्ट्रेप्रादात् किंतत् यत्त्वष्टाविश्वरूपायपु
त्रायप्रदात् कीदृशमभ्ययत्त्वंततोविश्वरूपात् अधाः धृतवानसि तदेवंविद्ययासारंगात्रंयाचध्वमित्यर्थः ५३ ननुप्रेष्टंदेहंक
थंदास्यतितत्राह युष्मभ्यमंगानि अस्थीनियाचितःसन्नुदास्यति यतोधर्मज्ञः विशेषतोऽश्विभ्यांशिष्यप्रीत्यादास्यति अस्थी
नीत्यनेनदेहपरत्वंदर्शितम् तेरस्थिभिर्विश्वकर्मणाविनिर्मितआयुधश्रेष्ठोवज्रोभविष्यतीतिशेषः ५४ येनभवान् वृत्रशिरो
हर्ता हरिष्यति ममतेजसाउपबृंहितःसन् तेजश्च अस्माणिच संपदश्च भूयः प्राप्स्यथ महाकायस्त्रिभुवनग्रासीसएवास्मान्

दध्यङ्ङाथर्वणस्त्वष्ट्रेवर्माभेद्यंमदात्मकम् विश्वरूपाययत्प्रादात्त्वष्टायत्त्वमधास्ततः ५३ युष्मभ्यं
याचितोऽश्विभ्यांधर्मज्ञोऽगानिदास्यति ततस्तैरायुधश्रेष्ठोविश्वकर्मविनिर्मितः ५४ येनवृत्रशिरो
हर्ताभत्तेजउपबृंहितः तस्मिन्विनिहतेयूयंतेजोऽस्त्रायुधसंपदः भूयःप्राप्स्यथभद्रंवोनहिंसं
तिचमत्परान् ५५ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेनवमोऽध्यायः ९ श्रीशुकउवा
च इंद्रमेवंसमादिश्यभगवान्विश्वभावनः पश्यतामनिमेषाणांतत्रैवांतर्दधेहरिः १
तथाभियाचितोदेवैर्ऋषिराथर्वणोमहान् मोदमानउवाचेदंप्रहसन्निवभारत २ अपिवृंदार
कायूयंनजानीथशरीरिणाम् संस्थायांयस्त्वभिद्रोहोदुःसहश्चेतनापहः ३ जिजीविषूणांजीवा
नामात्माप्रेष्ठइहेप्सितः कउत्सहेतंदातुंभिक्षमाणायविष्णवे ४

हन्यादितिशंकाकुलचित्तान् प्रत्याह मत्परांश्चकेऽपिनहिंसंति अतोयुष्माकंभद्रमेवेति ५५ इतिषष्ठस्कंधेटी
कायां नवमोऽध्यायः ९ दशमेकेशवादिष्टद्ध्यङ्ङस्थिजवज्रधृक् इंद्रोऽयुध्यतवृत्रेणसासुरेणसनिर्जरः
१ १ मोदमानएवतन्मुखाद्धर्मंश्रोतुकामःप्रत्याचक्षाणइवोवाच २ अपीतिद्वाभ्याम् हेवृंदारकाः अपिकिंसंस्थायांमृत्यौयोऽ
भिद्रोहोदुःखंतन्नजानीथ ३ आत्मादेहः वयंजानीमएव किंतुश्रीविष्णुरस्मन्मुखेनयाचतइतिचेत् तत्राह याचतेविष्णवे
ऽपिदातुंकउत्सहेत ४

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

पुण्यश्लोकैरीड्यानिकर्माणियेषां ५ याचकोयदिवेदतर्हिनयाचेत् यदीश्वरः दानसमर्थश्चेत्तर्हिसोऽपिनेतिनाह अतो यथातवसंकटंस्वार्थपरान्जानीमः एवंप्रत्याचक्षाणः त्वमस्मत्संकटंनजानासीतिभावः मेमयाप्रत्यक्षदाहृताः प्रत्युक्ताः मां त्यजंतंत्यक्ष्यंतमात्मानंदेहम् ७ अध्रुवेणात्मनादेहेन हेनाथाः ८ भूतानांशोकेनशोचति हर्षेणहृष्यति यआत्मास्त यंतस्ययोधर्मः एतावानेवाव्ययइत्यर्थः ९ पारक्यैःश्वसृगालादिभक्ष्यैः अस्वार्थैः आत्मोपयोगशून्यैः स्वंवित्तंज्ञातयःपुत्रादयः

देवाऊचुः किंनुतद्दुस्त्यजंब्रह्मन्पुंसांभूतानुकंपिनाम् भवद्विधानांमहतांपुण्यश्लोकेड्यकर्मणा
म् ५ ननुस्वार्थपरोलोकोनवेदपरसंकटम् यदिवेदनयाचेतनेतिनाहयदीश्वरः ६ ऋषिरुवा
च धर्मंवःश्रोतुकामेनयूयंमेप्रत्युदाहृताः एषवःप्रियमात्मानंत्यजंतंसंत्यजाम्यहम् ७ योऽ
ध्रुवेणात्मनानाथानधर्मंनयशःपुमान् ईहेतभूतदययासशोच्यःस्थावरैरपि ८ एतावानव्ययो
धर्मःपुण्यश्लोकैरुपासितः योभूतशोकहर्षाभ्यामात्माशोचतिहृष्यति ९ अहोदैन्यमहोकष्टंपार
क्यैःक्षणभंगुरैः यन्नोपकुर्यादस्वार्थैर्मर्त्यःस्वज्ञातिविग्रहैः १० श्रीशुकउवाच एवं
कृतव्यवसितोदध्यङ्ङाथर्वणस्तनुम् परेभगवतिब्रह्मण्यात्मानंसन्नयन्जहौ ११ यताक्षासुम
नोबुद्धिस्तत्त्वदृग्ध्वस्तबंधनः आस्थितःपरमंयोगंनदेहंबुबुधेगतम् १२ अथेंद्रोवज्रमुद्यम्य
निर्मितंविश्वकर्मणा मुनेःशक्तिभिरुत्सिक्तोभगवत्तेजसान्वितः १३ वृतोदेवगणैःसर्वैर्गजें
द्रोपर्यशोभत स्तूयमानोमुनिगणैस्त्रैलोक्यंहर्षयन्निव १४ वृत्रमभ्यद्रवच्छत्रुमसुरानीकयू
थपैः पर्यस्तमोजसाराजन्क्रुद्धोरुद्रइवांतकम् १५

विग्रहोदेहः तैर्नोपकुर्यादितियत् १० कृतंव्यवसितं निश्चयोयेन आत्मानंक्षेत्रज्ञंसन्नयन् एकीकुर्वन्तनुंजहौ ११ यताअक्षादयोयेनतत्त्वंपश्यतीतितथा ध्वस्तानिबंधनानियस्य १२ अथेंद्रः अशोभतेत्युत्तरेणान्वयः मुनेःशक्तिभिः अस्थिभिर्निर्मितम् उत्सिक्तःऊर्जितःमुनेः शक्तिभिरिति वापाठः १३ १४ असुरानीकानांयूथपैः पर्यस्तंपरिवृतं १५

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

रणः संग्रामः प्रथमे चतुर्युगे त्रेतायुगस्य मुखे आरंभे १६ १७ नामृष्यन्नासहंत १८ १९ २० २१ २२ शतघ्नी च चतुर्हस्ता लोहकंटकसंचिता भुशुंडी सर्वतो लोहकंटकानुक्रमोन्नतेत्यभिधानं २३ पुंखो मूलदेशः एकस्य मूलदेशमनु तत्संलग्नो यः परस्य पुंखो यथा भवति तथा नभस्थैर्यनैर्ज्योतींषीवेत्यनेन तेषां तदप्राप्तिः सूचिता २४ नामेवाह ननइति शस्त्राणामस्त्राणां च यानि व

ततः सुराणामसुरै रणः परमदारुणः त्रेतामुखे नर्मदायामभवत्प्रथमे युगे १६ रुद्रैर्वसुभिरादित्यैरश्विभ्यां पितृवह्निभिः मरुद्भिरृभुभिः साध्यैर्विश्वेदेवैर्मरुत्पतिम् १७ दृष्ट्वा वज्रधरं शक्रं रोचमानं स्वमायया नामृष्यन्नसुराराजन्मृधे वृत्रपुरःसराः १८ नमुचिः शंबरो नर्वा द्विमूर्धा ऋषभोंऽबरः हयग्रीवः शंकुशिरा विप्रचित्तिरयोमुखः १९ पुलोमा वृषपर्वा च प्रहेतिर्हेतिरुत्कलः दैतेया दानवा यक्षा रक्षांसि च सहस्रशः २० सुमालिमालिप्रमुखाः कार्तस्वरपरिच्छदाः प्रतिषिध्येंद्रसेनाग्रं मृत्योरपि दुरासदम् २१ अभ्यर्दयन्नसंभ्रांताः सिंहनादेन दुर्मदाः गदाभिः परिघैर्बाणैः प्रासमुद्गरतोमरैः २२ शूलैः परश्वधैः खड्गैः शतघ्नीभिर्भुशुंडिभिः सर्वतोऽवाकिरञ्छस्त्रैरस्त्रैश्च विबुधर्षभान् २३ ततोऽदृश्यंत संछन्नाः शरजालैः समंततः पुंखानुपुंखपतितैर्ज्योतींषीव नभोघनैः २४ न ते शस्त्रास्त्रवर्षौघा ह्यासेदुः सुरसैनिकान् छिन्नाः सिद्धपथे देवैर्लघुहस्तैः सहस्रधा २५ अथ क्षीणास्त्रशस्त्रौघा गिरिशृंगद्रुमोपलैः अभ्यवर्षन्सुरबलं चिच्छिदुस्तांश्च पूर्ववत् २६ तानक्षतान् स्वस्तिमतो निशाम्य शस्त्रास्त्रपूगैरथ वृत्रनाथाः द्रुमैर्दृषद्भिर्विविधाद्रिशृंगैरविक्षतांस्तत्रसुरिंद्रसैनिकान् २७

र्षाणि तेषामोघाः नासेदुः न प्रापुः सिद्धपथे आकाशे २५ क्षीणा अस्त्राणां शस्त्राणां च ओघा येषां गिरिशृंगैर्द्रुमैरुपलैश्च २६ तानिंद्रसैनिकान् शस्त्राणामस्त्राणां च पूगैः समूहैरक्षतान् क्षतशून्यान् स्वस्तिमतः सुखिनः द्रुमादिभिश्च अविक्षतान्निशम्य दृष्ट्वा वृत्रो नाथो येषां ते तत्रसुः भीताः २७ ५ ५ ५ ३०

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

कृता: कृता: पुन: पुन: कृता: कृष्णोनुकूलो येषां तेषु देवगणेषु रुशती: रुशत्य: अकल्याण्य: रूक्षा: पुरुषा वाचो यथा महत्स्वक्षोभ
कर्त्र्यो न भवंति तद्वत् २८ हतो फल्गुर्दर्पो येषां आत्त: परैर्गृहीत: सारो धैर्यं येषां ते अतिप्रसिद्धा अपि ते दैत्या एव न त्वित्यस्य अ
पौनरुक्त्यम् आजिमुखे युद्धारंभे पतिं विसृज्य पलायनाय मनो दध्रु: यतो हरावभक्ता: २९ प्रधावत: पलायमानान् प्रेक्ष्य आ
दावेव तीव्रेण भयेन पलायितं भग्नं च तद्बलं सैन्यं तच्च प्रेक्ष्य एतद्वक्ष्यमाणं बभाषे ३० तदेव विशिनष्टि कालोपपन्नाम् अवसरोचि
ताम् मनस्विनां रुचिराम् हे मय हे अनर्वन् मे वाचं शृणुत ३१ ततो मृत्योरिह यश: लोक: स्वर्गश्च यदि स्यात् अथ तर्हि अमुं मृ

सर्वे प्रयासा अभवन्विमोघा: कृता: कृता देवगणेषु दैत्यै: कृष्णानुकूलेषु यथा महत्सु क्षुद्रै: प्रयुक्ता रुश
तीरूक्षवाच: २८ तेस्वप्रयासं वितथं निरीक्ष्य हरावभक्ता हतफल्गुदर्पा: पलायनायाजिमुखे विसृ
ज्य पतिं मनस्ते दधुरात्तसारा: २९ वृत्रोऽसुरांस्ताननुगान्मनस्वी प्रधावत: प्रेक्ष्य बभाष एतत् पलायि
तं प्रेक्ष्य बलं च भग्नं भयेन तीव्रेण विहस्य वीर: ३० कालोपपन्नां रुचिरां मनस्विनामुवाच वाचं पुरुष: प्र
वीर: हे विप्रचित्ते नमुचे पुलोमन् मयानर्वञ्शंबर मे शृणुध्वम् ३१ जातस्य मृत्युर्ध्रुव एष सर्वत: प्रति-
क्रिया यस्य न चेह क्लृप्ता लोको यशश्चाथ ततो यदि ह्यमुं मृत्युं वृर्णुयं को न वृणीत युक्तम् ३२ द्वौ संमताविह
मृत्यू दुरापौ यद्ब्रह्मसंधारणया जितासु: कलेवरं योगरतो विजह्याद्यदग्रणीर्वीरशयेऽनिवृत्त: ३३
इति श्रीभागवते महापुराणे षष्ठस्कंधे दशमोऽध्याय: १० श्रीशुक उवाच न एवं शं
सतो धर्म्यं वच: पत्युरचेतस: नैवागृण्हन्भयत्रस्ता: पलायनपरा नृप १

त्युं कं समीचीनं प्राप्तम् ३२
ब्रह्मसंधारणया कलेवरं जह्यादिति यत् स एको मृत्यु: वीरशये रणभूमौ अनिवृत्त: अपराङ्मुख: सन् जह्यादिति यत् स एवै-
क: नो द्वाविह शास्त्रे संमतो मृत्यू तथा च स्मृति: द्वाविमौ पुरुषौ लोके सूर्यमंडलभेदिनौ परिव्राड्योगयुक्तश्च रणे चाभिमु-
खो हत इति ३३ इति षष्ठस्कंधे टीकायां दशमोऽध्याय: १० एकादशे तु वृत्रस्य युध्यमानस्य वज्रिणा भक्तिज्ञा
नबलोदर्काश्चित्रा वाचो नु वर्णिता: १ शंसत: कथयत: पत्युर्वच: १

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

कालानुकूलैः कालानुवर्तिभिः काल्यमानांविद्राव्यमाणां २ अमर्षितः असहमानः नांस्त्रिदशांन्निवार्यनिर्भर्त्स्यचेदंवक्ष्यमाणमुवाच ३ तदेवाहद्वाभ्याम् मातुरुच्चरितैः पुरीषप्रायैः प्रथमांतपाठेदेवानांसंबोधनम् पृष्ठतोहतैर्दैत्यैः किं नकिंचित् न यशोनापिधर्मः तदेवाह नहीति ४ प्रधने संग्रामे सारंधैर्यंहृदिचेत्तर्हि हेक्षुल्लकाः क्षुद्राः मात्रंक्षणमात्रमग्रेतिष्ठत नचेदिहलोकभोगेस्पृहास्ति ५ सुरगणान् रिपून् सुमहान् प्राणोबलंयस्ययेनविचेतसोबभूवुः ६ वृत्रस्यविस्फोटनेननादेन ७ उद्यतं

विशीर्यमाणांपृतनामासुरीमसुरर्षभः कालानुकूलैस्त्रिदशैः काल्यमानामनाथवत् २ दृष्ट्वातप्यनसंक्रुद्धइंद्रशत्रुरमर्षितः तान्निवार्यौजसाराजन्निर्भर्त्स्येदमुवाचह ३ किंवउच्चरितैर्मातुर्धावद्भिः पृष्ठतोहतैः नहिभीतवधः श्लाघ्योनस्वर्ग्यः शूरमानिनाम् ४ यदिवः प्रधनेश्रद्धासारंवाक्षुल्लकाहृदि अग्रेतिष्ठतमात्रंमेनचेद्ग्राम्यसुखेस्पृहा ५ एवंसुरगणान्क्रुद्धोभीषयन्वपुषारिपून् व्यनदत्सुमहाप्राणोयेन लोकाविचेतसः ६ तेनदेवगणाः सर्वेवृत्रविस्फोटनेनवै निपेतुर्मूर्छिताभूमौयथैवाशनिनाहताः ७ ममर्दपद्भ्यांसुरसैन्यमातुरंनिमीलिताक्षंरणरंगदुर्मदः गांकंपयन्नुद्यतशूलओजसानालंवनंयूथपतिर्यथोन्मदः ८ विलोक्यतंवज्रधरोऽत्यमर्षितः स्वशत्रवेऽभिद्रवतेमहागदाम् चिक्षेपतामापततींसुदुःसहांजग्राहवामेनकरेणलीलया ९ सइंद्रशत्रुः कुपितोभृशंतयामहेंद्रवाहंगदयोरुविक्रमः जघानकुंभस्थलउन्नदन्मृधेतत्कर्मसर्वेसमपूजयन्नृप १० ऐरावतोवृत्रगदाऽभिमृष्टोविघूर्णितोद्रिः कुलिशाहतोयथा अपासरद्भिन्नमुखः सहेंद्रोवमन्नसृक्सप्तधनुर्भृशार्त्तः ११ नसन्नवाहायविषण्णचेतसेप्रायुंक्तभूयः सगदांमहात्मा इंद्रोऽमृतस्यंदिकराभिमर्शवीतव्यथः क्षतवाहोऽवतस्थे १२

शूलंयेन नालंवनंनलानांवनं उद्धतोमदोयस्यसयूथपतिः गजोयथामर्दयति ८ ९ १० सप्तधनुःप्रमाणंदेशम् ११ सन्नोवसन्नोवाहोयस्यतस्मैनप्रायुंक्त अमृतस्यंदी अमृतस्रावीयःस्वकरः तेनाभिमर्शः स्पर्शः तेनवीतव्यथोगतदुःखः क्षतोवाहोयस्येंद्रस्यसतथाभूतोऽवतस्थे १२ ७ ७ ७

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

सवृत्रः हेनृपेंद्र आहवकाम्ययायुद्धेच्छयाऽवस्थितं भ्रातृहणं भ्रातरं विश्वरूपं तस्य हंतारं नृशंसं क्रूरं तदेवांहः पापं तस्य कर्म स्म
रन् १२ योब्रह्महा ब्राह्मणं हतवान् विशेषतः स्वगुरुं ममच भ्रातरं सभवानग्रतः समवस्थितः एतद्दिष्ट्या भद्रं जातं दिष्ट्येत्यव्य
यम् हे असत्तम ममशूलेन निर्भिन्नं दृषत्तुल्यं हृत् हृदयं यस्य तेन त्वया निमित्तभूतेन अद्य अचिरादेव भ्रातुरनृणोऽहं स्याम् ए
तच्च दिष्ट्या १४ स्वर्गकामो योभवान् अहं श्वत् स्वर्गकामो याज्ञिकः पशोरिवेतिवा १५ तं त्वामस्पृष्टवन्हिमदग्धदेहं समदंति
वर्तमानसामीप्ये वर्तमानवन्निर्देशः १६ अन्येऽपि अज्ञाइहत्वात्वां नृशंसमनुमह्यम्भु धनास्त्वाः संतोयदि प्रहरंति तेर्भूतनाथान् भे

सतं नृपेंद्राहवकाम्यया रिपुं वज्रायुधं भ्रातृहणं विलोक्य स्मरंश्च तत्कर्म नृशंसमंहः शोकेन मोहेन हसंज
गाद १२ वृत्र उवाच दिष्ट्या भवान्मे समवस्थितो रिपुर्यो ब्रह्महा गुरुहा भ्रातृहा च दिष्ट्या
ऽनृणोऽद्याहमसत्तम त्वया मच्छूलनिर्भिन्नदृषद्धृदाचिरात् १४ यो नोऽग्रजस्यात्मविदो द्विजातेर्गुरोर
पापस्य च दीक्षितस्य विश्रभ्य खड्गेन शिरांस्यवृश्चत् पशोरिवाकरुणः स्वर्गकामः १५ ह्रीश्रीद-
याकीर्तिभिरुज्झितं त्वां स्वकर्मणा पुरुषादैश्च गर्ह्यम् कृच्छ्रेण मच्छूलविभिन्नदेहमस्पृष्टवन्हिं सम
दंति गृध्राः १६ अन्ये नु ये त्वेह नृशंसमज्ञा ये ह्युद्यतास्त्राः प्रहरंति मह्यम् तैर्भूतनाथान्सगणान्नि
शातत्रिशूलनिर्भिन्नगलैर्यजामि १७ अथो हरे मे कुलिशेन वीर हर्ता प्रमथ्यैव शिरो यदीह तत्रानृ
णो भूतबलिं विधाय मनस्विनां पादरजः प्रपत्स्ये १८ सुरेश कस्मान्न हिनोषि वज्रं पुरःस्थिते वैरिणि
मय्यमोघम् मा संशयिष्ठा न गदेव वज्रं स्यान्निष्फलं कृपणार्थेव याच्ञा १९

एवादीन्यक्ष्यामि कथंभूतैः
निशातं तीक्ष्णीकृतं यन्मम त्रिशूलं तेन निर्भिन्नो गलो येषां तैः १७ अथो अथवा हे भोइंद्र यदि भवानेव मम शिरो हर्ता हरि
ष्यति तत्र तथा सति अनृणो विमुक्तकर्मबंधः सन् तेभ्यो बलिं देहेन विधाय मनस्विनां पादरजः प्रपत्स्ये धीराणां पदं प्राप्स्या
मि १८ जीविताद्दपि मृत्युरेव ममाभिमत इत्याशयेनाह सुरेशेति नहिनोषि न हि क्षिपसि गदेव विफलो यास्यतीति संशयं मा
कार्षीः कृपणाद्र्थः प्रयोजनं यस्याः सा याच्ञा यथा निष्फला तथा न स्यात् १९ ❀ ❀ ❀

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

अमोघत्वे हेतुं वदंतं प्रोत्साहयति नन्विति तेजितः तीक्ष्णीकृतः शत्रुंजहि विष्णुनायंत्रितः प्रेरितः २० हननेनममपीडास्या दित्यपिमासंशयिष्ठाइत्याह अहंमितिसंकर्षणोमत्सनिर्यथाह तथातदीयचरणारविंदे मनः समाधाय मुनेर्योगिनोगतिमहं यास्यामि तववज्रस्यरंहसालुलितः छिन्नोग्राम्यपाशोविषयभोगलक्षणोयस्य अपविद्धलोकः त्यक्तदेहः २१ नहिंभगवान् संकर्षणः स्वभृत्यायमह्यमेवस्वर्गादिसंपदोदास्यतीत्यपिमासंशयिष्ठाइत्याह पुंसामिति स्वर्गेभूमौरसानलेचयाः संपदस्ताः किलनिश्चितंनराति नददाति तत्रहेतुः यत्प्राप्यः द्वेषादयोभवंति २२ नहिंस्वभक्तस्यकिंविधत्तेतत्राह त्रैवर्गिकोधर्मार्थका

नन्वेषवज्रस्तवशक्रतेजसाहरेर्दधीचेस्तपसाचतेजितः तेनैवशत्रुंजहिविष्णुयंत्रितोयतोहरि र्विजयःश्रीर्गुणास्ततः २० अहंसमाधायमनोयथाहसंकर्षणस्तच्चरणारविंदे त्वद्वज्ररंहोलुलित ग्राम्यपाशोगतिंमुनेर्याम्यपविद्धलोकः २१ पुंसांकिलैकांतधियांस्वकानांयाःसंपदोदिविभूमौरसा याम् नरातियद्द्वेषउद्वेगआधिर्मदःकलिर्व्यसनंसंप्रयासः २२ त्रैवर्गिकायासविघातमस्मत्पतिर्विधत्तेपुरुषस्यशक्र ततोऽनुमेयोभगवत्प्रसादोयोदुर्लभोऽकिंचनगोचरोऽन्यैः २३ अहंहरेतवपादैकमूलदासानुदासोभवितास्मिभूयः मनःस्मरेतासुपतेर्गुणांस्तेगृणीतवाक्कर्मकरोतुकायः २४ ननाकपृष्ठंनचपारमेष्ठ्यंनसार्वभौमंनरसाधिपत्यम् नयोगसिद्धीरपुनर्भवंवासमंजसत्वाविरह य्यकांक्षे २५

मविषयोयआयासस्तस्यविघातंविधत्ते ततआयासोपरमादनुमेयः नत्वैश्वर्यादिना अतःसम्यक्भगवत्प्रसादाभावात्तवसंपदोभविष्यंतीतिभावः २३ एवमिंद्रायस्वाभिप्रायंनिवेद्यभगवंतंप्रार्थयते अहमिति तवपादावेव एकंमूलमाश्रयोयेषांतेषांदासानामनुदासः भूयोभविताऽस्मि भविष्यामिभवेयम् असुपतेः प्राणनाथस्यतवगुणान्ममम नःस्मरतु वागपितानेवकीर्तयतु कायस्तवैवकर्मकरोतु २४ ननुकिंदास्येनतुभ्यंमहाफलानिदास्यामितत्राह नाकपृष्ठंध्रुवपदंब्रह्मलोकादिकंच हे समंजस निखिलसौभाग्यनिधेत्वात्वांविरहय्यपृथक्कृत्यनकांक्षे नेच्छामि २५ छ ३२

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

नर्हिकिमिच्छसितदाह अजातपक्षाः खगाः धूकादिभिः पीडिताःयथामातरं यथाचदाम्नाबद्धाः बालवत्साः स्तन्यम् यथाचव्युषि
तंदूरदेशगतंप्रियंकामेनविषण्णाप्रिया तथामेमनस्तापत्रयपीडितंकर्मभिर्बद्धंचकामादिभिर्विषण्णंचत्वांदिदृक्षते द्रष्टुमिच्छ
तीत्यर्थः २६ उत्तमश्लोकस्यतवजनेषुभक्तेष्वेवसख्यंभूयात् त्वन्मायया देहादिष्वासक्तचित्तस्यभूयोऽपितेष्वासक्तिर्नभूयात्
२७ इतिषष्ठेटीकायामेकादशोऽध्यायः ११ द्वादशेतिविषण्णेनस्वयमुत्साहितेनतु महेंद्रेणमहायुद्धेवृत्रस्यवध

अजातपक्षाइवमातरंखगाः स्तन्यंयथावत्सतराः क्षुधार्ताः प्रियंप्रियेवव्युषितंविषण्णामनोऽरविंदाक्ष
दिदृक्षतेत्वाम् २६ ममोत्तमश्लोकजनेषुसख्यंसंसारचक्रेभ्रमतःस्वकर्मभिः त्वन्माययाऽऽत्माऽऽत्मज-
दारगेहेष्वासक्तचित्तस्यननाथभूयात् २७ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेएकादशो
ऽध्यायः ११ ऋषिरुवाच एवंजिहासुर्नृपदेहमाजौमृत्युंवरंविजयान्मन्यमानः
शूलंप्रगृह्याभ्यपतत्सुरेंद्रंयथामहापुरुषंकैटभोऽप्सु १ ततोयुगांताग्निकठोरजिह्वमाविध्यशूलं
तरसाऽसुरेंद्रः क्षिप्त्वामहेंद्रायविनद्यवीरोहतोऽसिपापेतिरुषाजगाद २ खआपतत्तद्विचलद्ग्र
होल्कवन्निरीक्ष्यदुःप्रेक्ष्यमजातविक्लवः वज्रेणवज्रीशतपर्वणाऽच्छिनद्भुजंचतस्योरगराजभोग-
म् ३ छिन्नैकबाहुःपरिघेणवृत्रःसंरब्धआसाद्यगृहीतवज्रम् हनौतताडेंद्रमथामरेभंवज्रंचह-
स्तान्न्यपतन्मघोनः ४ वृत्रस्यकर्मातिमहाद्भुतंतत्सुरासुराश्चारणसिद्धसंघाः अपूजयंस्तत्
पुरुहूतसंकटंनिरीक्ष्यहाहेतिविचुक्रुशुर्भृशम् ५

ईर्यते १ महापुरुषंश्रीविष्णुम् अप्सुप्रलयोदके १ युगांताग्निवत् कठोराजिह्वाशिखायस्यतत् आविध्यभ्रामयित्वा
२ तत्खे आपतत् आगच्छत् विचलत् परिभ्रमत् ग्रहश्चउल्काचग्रहोल्कंतद्वत्दुष्प्रेक्ष्यं शतंपर्वाणियस्यतेन उरग-
राजोवासुकिःतस्यभोगोदेहःतदाकारम् ३ हनौकपोलप्रांते अमरेभमैरावतंच ४ ५ ६ ६

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

पुनश्चतमाह वृत्र: हेहरेइंद्र ६ सदाजयोनैव किंतुकुत्रचिज्जयः एकत्रकुत्रचित् नैवयद्वा कुत्रचिदपि फफलतांसदाजयोनैव किंतुएकत्रैव कदाचिदेवेत्यर्थः परोदेह आत्मायेषांपराधीनात्मनामितिवा आद्यमनादिंसनातनंनित्यम् ७ पराधीनतामेवाह लोकाइनिसप्तभिः यस्यवशेस्थिताः स्वयंविवशाः संतः श्वसंति चेष्टंते द्विजाः पक्षिणः शिचाजालेनकालः कलयतीति भगवान् इहजयादोकारणम् ८ ओजआदिरूपंकालंतंहेतुमज्ञाय अविज्ञायजडंसंतमात्मानंदेहं हेतुंमन्यते ९ १० ननुस्वारंभ

इंद्रोनवज्रंजगृहेविलज्जितश्च्युतंस्वहस्तादरिसंन्निधौपुनः तमाहवृत्रोहरआत्तवज्रोजहिस्वशत्रुंनविषादकालः ६ युयुत्सतांकुत्रचिदाततायिनांजयःसदैकत्रनवैपरात्मनाम् विनैकमुत्पत्तिलयस्थितीश्वरंसर्वज्ञमाद्यंपुरुषंसनातनम् ७ लोकाःसपालायस्येमेश्वसंतिविवशावशे द्विजाइव शिचाबद्धाःसकालइहकारणम् ८ ओजःसहोबलंप्राणममृतंमृत्युमेवच तमज्ञायजनोहेतुमात्मानंमन्यतेजडम् ९ यथादारुमयीनारीयथायंत्रमयोमृगः एवंभूतानिमघवन्नीशतंत्राणिविद्धिभोः १० पुरुषःप्रकृतिर्व्यक्तमात्माभूतेंद्रियाशयाः शक्नुवंत्यस्यसर्गादौनविनायदनुग्रहात् ११ अविद्वानेवमात्मानमन्यतेनीशमीश्वरम् भूतैःसृजतिभूतानिग्रसतेतानितैःस्वयम् १२ आयुःश्रीःकीर्तिरैश्वर्यमाशिषःपुरुषस्यया: भवंत्येवहितत्कालेयथानिच्छोर्विपर्ययाः १३ तस्मादकीर्तियशसोर्जयापजययोरपि समःस्यात्सुखदुःखाभ्यांमृत्युजीवितयोस्तथा १४

भक्तप्रधानपुरुषादितंत्राणीत्युक्तम् तत्राह पुरुषइतिव्यक्तंमहत्तत्वमात्माहंकारः ११ ननुस्वकर्मद्वाराजीवएवसृष्ट्यादिहेतुरितिमीमांसकामन्यंतेतत्राह एवमविद्वान् अनीशमेवात्मानमीश्वरंस्वतंत्रंमन्यते ननुपित्रादयःस्रष्टारोदृश्यंते व्याघ्रादयस्तुहंतारस्तत्राह भूतैरितिस्वयमीश्वरः १२ ननुत्वयापराजितस्यममजयादिशंकैवनास्ति किमितिमांबलात् युद्धेप्रवर्तयसितत्राह आयुरिति तत्कालेजयादिकालेविपर्ययाः अकीर्त्यादयः १३ यस्मादेवंसर्वमीश्वराधीनंतस्मात्समःस्यात् हर्षविषादहीनोभवेत् १४ ३३

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

समदृष्टत्वुपायमाह सत्त्वमिति हर्षादिभिर्न बध्यते १५ हर्षविषादनिवृत्त्यैव त्वाहमेव गुरुरित्याह पश्येति वृक्णमायुधं भुजश्च
यस्य १६ अनियतत्वं द्यूतकरूपेणोपसंहरति प्राणएवग्लहः प्राणोयस्मिन् इषवएवाक्षाः यस्य वाहनान्येवेतस्ततश्चाल्यमाना
निआसनानिफलकायस्मिन् १७ गतालीकं निष्कपटम् १८ भक्तः सेवितवानसि १९ २० २१ नस्यनवखातकोदकैः

सत्त्वं रजस्तमइति प्रकृतेर्नात्मनोगुणाः तत्रसाक्षिणमात्मानंयोवेदनसबध्यते १५ पश्यमांनिर्जि
तंशत्रुवृक्णायुधभुजंमृधे घटमानंयथाशक्तितवप्राणजिहीर्षया १६ प्राणग्लहोऽयंसमर-
इष्वक्षोवाहनासनः अत्रनज्ञायतेऽमुष्यजयोऽमुष्यपराजयः १७ श्रीशुकउवाच इन्द्रो
वृत्रवचः श्रुत्वागतालीकमपूजयत् गृहीतवज्रःप्रहसंस्तमाहगतविस्मयः १८ अहोदानव
सिद्धोसियस्यतेमतिरीदृशी भक्तःसर्वात्मनाऽऽत्मानंसुहृदंजगदीश्वरं १९ भवानतार्षीन्मायां-
वैवैष्णवींजनमोहिनीम् यद्विहायासुरंभावंमहापुरुषतांगतः २० खल्विदंमहदाश्चर्यंयद्रजः
प्रकृतेस्तव वासुदेवेभगवतिसत्त्वात्मनिदृढामतिः २१ यस्यभक्तिर्भगवतिहरौनिःश्रेयसेश्व
रे विक्रीडतोमृताम्भोधौकिंक्षुद्रैःखातकोदकैः २२ श्रीशुकउवाच इतिब्रुवाणावन्यो
ऽन्यंधर्मजिज्ञासयानृप युयुधातेमहावीर्याविन्द्रवृत्रौयुधांपती २३ आविध्यपरिघंवृत्रःका
र्ष्णायसमरिंदमः इन्द्रायप्राहिणोद्घोरंवामहस्तेनमारिष २४ सतुवृत्रस्यपरिघंकरंचकरभो
पमम् चिच्छेदयुगपद्देवोवज्रेणशतपर्वणा २५ दोर्भ्यामुत्कृत्तमूलाभ्यांबभौरक्तस्रवोऽसुरः
छिन्नपक्षोयथागोत्रःखाद्भ्रष्टोवज्रिणाहतः २६ कृत्वाऽधरांहनुंभूमौदैत्योदिव्युत्तरांहनु
म् नभोगंभीरवक्त्रेणलेलिहोल्बणजिह्वया २७

गर्तोदिजलोपमैः स्वर्गादिभिः किम् २२ युद्धानांसंग्रामाणांपतीमुख्यौ २३ हेमारिष श्रेष्ठराजन् २४ २५ उत्कृत्तंमूलंययो-
स्ताभ्याम् रक्तंस्रवतीतितथागोत्रःपर्वतः २६ कृत्वाऽधरामित्यादेर्जग्रासेतितृतीयेनान्वयः नभोवत् गंभीरेणवक्त्रेण
लेलिहः सर्पः तद्वत् उल्बणयाजिह्वया २७ ६९ ६९ ६९ ६९

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

कालकल्याभिः ग्रसन्चालयन् २८ निर्जरयन्चूर्णयन् २९ महाप्राणोमहाबलः महावीर्योमहाप्रभावः ३० महापुरुषेण कव
चरूपेणश्रीनारायणेनसंनद्धोदृशितः योगबलेनमायाबलेनच ३० बलभित् इंद्रः उच्चकर्तच्छिच्छेद ३१ तस्यकंधरं कंध
राम् आशुवेगः अतिवेगवान् ज्योतिषांसूर्यादीनां अयनेदक्षिणोत्तरगतिरूपेसंवत्सरेयोऽहर्गणः षष्ठ्युत्तरशतत्रयात्म
कः तावताऽहर्गणेन वार्त्रहत्येवृत्रहत्यायोग्येकालेन्यपातयत् यद्वा स्वार्थेतद्धितः वृत्रहत्यायांवृत्रहननार्थंपरिवर्तमा

दंष्ट्राभिः कालकल्पाभिर्ग्रसन्निवजगत्त्रयम् अतिमात्रमहाकायआक्षिपन्तरसागिरीन् २८ गि
रिराट्पादचारीवपद्भ्यांनिर्जरयन्महीम् जग्रासससमासाद्यवज्रिणंसहवाहनम् २९ महाप्राणो
महावीर्योमहासर्पइवद्विपम् वृत्रग्रस्तंतमालक्ष्यसप्रजापतयःसुराः ३० हाकष्टमितिनिर्विण्णा
श्चुक्रुशुःसमहर्षयः निगीर्णोऽप्यसुरेंद्रेणनममारोदरंगतः महापुरुषसन्नद्धोयोगमायाब-
लेनच ३१ भित्त्वावज्रेणतत्कुक्षिंनिष्क्रम्यबलभिद्विभुः उच्चकर्तशिरःशत्रोर्गिरिशृंगमिवौ
जसा ३२ वज्रस्तुतत्कंधरमाशुवेगःकृंतन्समंतात्परिवर्तमानः न्यपातयत्तावदहर्गणेनयोज्यो
तिषामयनेवार्त्रहत्ये ३३ तदाचखेदुंदुभयोविनेदुर्गंधर्वसिद्धाःसमहर्षिसंघाः वार्त्रघ्नलिंगैस्तम
भिष्टुवानामंत्रैर्मुदाकुसुमैरभ्यवर्षन् ३४ वृत्रस्यदेहान्निष्क्रांतमात्मज्योतिररिंदम पश्य
तांसर्वलोकानामलोकंसमपद्यत ३५ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेवृत्रवधो
नामद्वादशोऽध्यायः १२ श्रीशुकउवाच वृत्रेहतेत्रयोलोकाविनाशक्रेणभूरिद स
पालाह्यभवन्सद्योविज्वरानिर्वृतेंद्रियाः ॥१॥ नइत्यर्थः ३३ वार्त्रघ्नलिंगैः वृत्रहंतुर्वीर्यप्रकाशकैः वार्त्रहत्या
यशवसेपृतनाषाह्यायचेत्यादिस्तमिंद्रमभिष्टुवानाः अभिष्टुवंतः वार्त्रहत्यायइंद्रएतत्सर्वमपश्यदितिश्रुतेः प्रथमेगायत्री
त्रिष्टुभौइंद्रोवृत्रहादेवता वार्त्रहत्याय वृत्रोयेनशवसाबलेनहन्यतेतद्वार्त्रहत्यंशवस्तस्मै वार्त्रहत्यायशवसेपृतनाषाह्या
यच पृतनाःसंग्रामाःयेनशवसाअभिभूयंतेतत्पृतनासहंबलंतस्मैपृतनासहाय सहतिरभिभवार्थः हेइंद्रत्वामावर्तयामः
सदा ३४ अलोकंलोकातीतंभगवंतम् ३५ इतिषष्ठेद्वादशोऽध्यायः त्रयोदशेतुवृत्रस्यब्रह्महत्यामहाभयात् चिरंनष्टोऽवि
तःशक्रोविष्णुनेतिनिरूप्यते ११

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

अनिर्वृतंशक्रमपृष्ट्वास्वयमेवप्रतिजग्मुः २३ अशांतस्यहरेरिंद्रस्यदुःखहेतुंवक्तुंप्रस्तावकथामाह वृत्रविक्रमेत्यादिना अ
र्थयन्प्रार्थयन् ब्रह्महत्यात् ब्राह्मणवधाद्भीतःसन् ४ एनःपापंविभक्तंविभज्यगृहीतम् मार्ज्मिशोधयामि ५६७ ८९ वृषाक
पिमिंद्रम् १० तयादेवादिभिःकारितयास्मेत्यवधारणे इंद्रएवतापमसहत्नान्यः अमुमिंद्रंनिर्वृत्तिर्नाविशत् ननुधैर्यादि-

देवर्षिपितृभूतानिदैत्यादेवानुगाःस्वयम् प्रतिजग्मुःस्वधिष्ण्यानिब्रह्मेशेंद्रादयस्ततः २ राजोवा
च इंद्रस्यानिर्वृतेर्हेतुंश्रोतुमिच्छामिभोमुने येनासन्सुखिनोदेवाहरेर्दुःखंकुतोभवत् ३
श्रीशुकउवाच वृत्रविक्रमसंविग्नाःसर्वेदेवाःसहर्षिभिः तद्वधायार्थयन्निंद्रंनैच्छद्भीतोबृह
द्वधात् ४ इंद्रउवाच स्त्रीभूजलद्रुमैरेनोविश्वरूपवधोद्भवम् विभक्तमनुगृण्हद्भिर्वृत्र
हत्यांक्वमार्ज्म्यहम् ५ श्रीशुकउवाच ऋषयस्तदुपाकर्ण्यमहेंद्रमिदमब्रुवन् याज
यिष्यामभद्रंतेहयमेधेनमास्मभैः ६ हयमेधेनपुरुषंपरमात्मानमीश्वरम् इष्ट्वानारायणंदेवं
मोक्ष्यसेऽपिजगद्वधात् ७ ब्रह्महापितृहागोघ्नोमातृहाचार्यहाऽघवान् श्वादःपुल्कसकोवाऽ
पिशुद्ध्येरन्यस्यकीर्तनात् ८ तमश्वमेधेनमहामखेनश्रद्धान्वितोऽस्माभिरनुष्ठितेन हत्वाऽ
पिसब्रह्मचराचरंत्वं नलिप्यसेकिंखलनिग्रहेण ९ श्रीशुकउवाच एवंसंचोदितोवि-
प्रैर्मरुत्वानहनद्रिपुम् ब्रह्महत्याहतेतस्मिन्नाससादवृषाकपिम् १० तयेंद्रःस्मासहत्तापंनि-
र्वृतिर्नामुमाविशत् ह्रीमंतंवाच्यतांप्राप्तंसुखयंत्यपिनोगुणाः ११ तांददर्शानुधावंतींचांडाली
मिवरूपिणीम् जरयावेपमानांगींयक्ष्मग्रस्तामसृक्पटाम् १२ विकीर्यपलितान्केशांस्ति
ष्ठतिष्ठेतिभाषिणीम् मीनगंध्यसुगंधेनकुर्वतींमार्गदूषणम् १३

गुणयुक्तस्यकुतोऽनिर्वृतिस्तत्राह ह्रीमंतंलज्जावंतम् वाच्यतांनिंद्यताम् ११ यक्ष्मग्रस्तांक्षयरोगव्याप्तां १२ मीनस्ये
वगंधोयस्यसःमीनगंधिः सचासावसुश्चश्वासवायुस्तस्यगंधेन १३

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

प्रागुदीचीं दिशं गतः सन् तूर्णमानसं सरः १४ स इंद्रः सहस्रवर्षाणि पुष्करनालस्य तंतून् अवसत् कथंभूतः न लब्धो भोगो येन सः
कुतः यत् यस्मात् इह जले वसन् अग्निदूतः अग्निः स्वयमप्सु अग्नेः स्वदूतस्य हविर्भागान्नेतुर्जले प्रवेशासंभवात् अलब्धभोग इत्यर्थः अल-
ब्धभाग इति पाठांतरे न लब्धो यज्ञभागो येन सः १५ त्रिणाकं नभः कं दुःखं यस्मिन्निति नाकः पुण्यलोकः तृतीयं नाकं स्वर्गम् न
नु मनुष्यस्य कुतः स्वर्गराज्यं तत्राह विद्यादिभिः अनुभावः स्वर्गपालनसामर्थ्यं यस्य सः तर्हि तस्मिन् सति कथमिंद्रस्य पुनः स्व-
र्गप्राप्तिस्तत्राह स नहुषः संपदैश्वर्याभ्यां यो मदस्तेनांधा बुद्धिर्यस्य सः इंद्रपत्न्या शच्या तिरश्चां गतिं सर्पयोनिं नीतः उपायेन प्रा-
पितः एवं ह्याख्यायते नहुषः किल कदाचिदिंद्राणीमुवाच इंद्रस्तावदहमतस्त्वं मां भजेति तया चावेदितवृत्तांतो बृहस्पतिस्ता

नभोगतो दिशः सर्वाः सहस्राक्षो विशांपते प्रागुदीचीं दिशं तूर्णं प्रविष्टो नृप मानसम् १४ स आवस
त्पुष्करनालतंतूनलब्धभोगो यदिहाग्निदूतः वर्षाणि साहस्रमलक्षितोऽन्तः संचिंतयन् ब्रह्मवधा-
द्विमोक्षम् १५ तावत्त्रिणाकं नहुषः शशास विद्यातपोयोगबलानुभावः स संपदैश्वर्यमदां-
धबुद्धिर्नीतस्तिरश्चां गतिमिंद्रपत्न्या १६ ततो गतो ब्रह्मगिरोपहूत ऋतंभरध्याननिवारिताघः
पापस्तु दिग्देवतया हतौजास्तं नाभ्यभूदवितं विष्णुपत्न्या १७ तं च ब्रह्मर्षयोऽभ्येत्य हयमेधेन
भारत यथावद्दीक्षयांचक्रुः पुरुषाराधनेन ह १८

मुवाच ब्राह्मणवाह्यां शिबिकामारुह्यागतं त्वां भजिष्यामीति ब्रूहि ततोऽसौ ब्रह्मशापात्पतिष्यतीति तया च तथोक्तो नहुषोऽग-
स्त्यादीन् शिबिकां वाहयामास तदा शीघ्रं सर्प सर्पेत्यगस्त्यं पदा पस्पर्श तेन कुपितेन सर्पो भवेति शप्तो महासर्पः अजगरः अभू-
दिति १६ ततः इंद्रः स्वर्गं गतः प्राप्तः कथंभूतः ब्रह्मगिरा ब्राह्मणवाक्येनोपहूतः सन् ऋतंभरः सत्यपालको हरिः तस्य ध्यानेन
निवारितमघं येन प्रागपि तु पापो ब्रह्मवधस्तमिंद्रं नाभ्यभूत् तस्याभिभवं नाकरोत् कुतः दिग्देवतया प्रागुदीच्यां दिशि स्थितया ३५
श्रीरुद्रेणावितं रक्षितं संतम् १७ पुरुषस्य हरेराराधनं यस्मिन् तेन १८ ॥ ॥ ॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

सर्ववेदमयात्मनीतिवापाठः ब्रह्मवादिभिर्विनते ऽनुष्ठितेऽश्वमेधेमहेंद्रेणेज्यमानेपुरुषेसति १९ तेनैवपुरुषेणैवशून्यायनीतःना
शितइत्यर्थः २० अधिकृतायज्ञायेनतम् २१ पागादिविधातुमाख्यानंस्तौति इदमिति प्रक्षाल्यतेनेनेतिप्रक्षालनम् तीर्थ-
पदस्यानुकीर्त्तनंयस्मिन् भक्तेरुच्छ्रयोयस्मिन् भक्तजनानामनुवर्णनंयस्मिन् महेंद्रस्यमोक्षोयस्मिन् मरुत्वतोविशेषे
णजयोयस्मिन् २२ इंद्रियंतत्पाटवकरम् इंद्रसंबंधीतिवा आयुषमायुष्यम् २३ इतिषष्ठेटीकायांत्रयोदशोऽध्या-

अथेज्यमानेपुरुषेसर्वदेवमयात्मनि अश्वमेधेमहेंद्रेणवितते ब्रह्मवादिभिः १९ सवैत्वाष्ट्रवधोभू
यानपिपापचयोनृप नीतस्तेनैवशून्यायनीहारइवभानुना २० सवाजिमेधेनयथोदितेनविता-
यमानेनमरीचिमिश्रैः इष्ट्वाऽधियज्ञंपुरुषंपुराणमिंद्रोमहानासविधूतपापः २१ इदंमहाख्या
नमशेषपाप्मनांप्रक्षालनंतीर्थपदानुकीर्तनम् भक्त्युच्छ्रयंभक्तजनानुवर्णनंमहेंद्रमोक्षंविज
यंमरुत्वतः २२ पठेयुराख्यानमिदंसदाबुधाः शृण्वंत्यथोपर्वणिपर्वणींद्रियम् धन्यंयशस्यंनि
खिलाघमोचनंरिपुंजयंस्वस्त्ययनंतथाऽऽयुषम् २३ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधे
इंद्रविजयोनामत्रयोदशोऽध्यायः १३ परीक्षिदुवाच रजस्तमःस्वभावस्यब्रह्मन्वृ
त्रस्यपाप्मनः नारायणेभगवतिकथमासीद्दृढामतिः १ देवानांशुद्धसत्वानामृषीणांचामला
त्मनाम् भक्तिर्मुकुंदचरणेनप्रायेणोपजायते २ रजोभिःसमसंख्याताःपार्थिवैरिहजंतवः
तेषांयेकेचनेहंते श्रेयोवैमनुजादयः ३

यः १३ चतुर्दशेतुसहसाकृच्छ्रलब्धेसुतेमृते चित्रकेतोरतिस्नेहादतिशोकोनिरूप्यते १ वृत्रस्यज्ञानभक्त्यादिश्रुत्वासुष्टः
परीक्षिता हेतुमाहचतुर्भि स्तत्प्राक्जन्मचरितोक्तिभिः २ रजश्चतमश्चस्वभावोयस्य १ २ भक्तेर्दुर्लभत्वंप्रपंचयतित्रिभिः पार्थिवै
रजोभिःपरमाणुभिःसमाःसंख्याताः अनंताइत्यर्थः जंतवोजीवाः तेषांमध्येयेकेचन कतिपयाःश्रेयोधर्ममीहंते कुर्वंति ३

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

 मुच्येतगृहादिसंगाद्विमुच्यते सिध्यति तत्त्वंजानाति ४ ५ ६ ननुवैरभियाकृष्णंशरणंगतइत्याह यःपौरुषेणेति ७ ८ यथा
 यथावत्शृणु ९ १० भार्यासहस्राणांदशसहस्राणि कोटिरित्यर्थः सांतानिकः स्वयंसंतानार्होऽपिपुत्रोत्पादनसमर्थोऽपिता

प्रायोमुमुक्षवस्तेषांकेचनैवद्विजोत्तम मुमुक्षूणांसहस्रेषुकश्चिन्मुच्येतसिध्यति ४ मुक्तानामपि
सिद्धानांनारायणपरायणः सुदुर्लभःप्रशांतात्मा कोटिष्वपिमहामुने ५ वृत्रस्तुसकथंपापःस
र्वलोकोपतापनः इत्थंदृढमतिःकृष्णआसीत्संग्रामउल्बणे ६ अत्रनःसंशयोभूयाञ्छ्रोतुंकौतूह
लंप्रभो यःपौरुषेणसमरेसहस्राक्षमतोषयत् ७ सूतउवाच परीक्षितोथसंप्रश्नंभ
गवान्बादरायणिः निशम्यश्रद्दधानस्यप्रतिनंद्यवचोऽब्रवीत् ८ श्रीशुकउवाच शृ
णुष्वावहितोराजन्नितिहासमिमंयथा श्रुतंद्वैपायनमुखान्नारदाद्देवलादपि ९ आसीद्रा-
जासार्वभौमःशूरसेनेषुवैनृप चित्रकेतुरितिख्यातोयस्यासीत्कामधुङ्मही १० तस्यभार्यास
हस्राणांसहस्राणिदशाभवन् सांतानिकश्चापिनृपोनलेभेतासुसंततिं ११ रूपौदार्यवयो
जन्मविद्यैश्वर्यश्रियादिभिः संपन्नस्यगुणैःसर्वैश्चिंतावंध्यापतेरभूत् १२ नतस्यसंपदः
सर्वामहिष्योवामलोचनाः सार्वभौमस्यभूश्चेयमभवन्प्रीतिहेतवः १३ तस्यैकदातुभव-
नमंगिराभगवानृषिः लोकाननुचरन्नेतानुपागच्छद्यदृच्छया १४ तंपूजयित्वाविधिवत्
प्रत्युत्थानार्हणादिभिः कृतातिथ्यमुपासीदत्सुखासीनंसमाहितः १५ महर्षिस्तमुपासीनंप्र
श्रयावनतंक्षितौ प्रतिपूज्यमहाराजसमाभाष्येदमब्रवीत् १६ छ छ

सुसंततिंनलेभे सर्वास्तावंध्याएवदैवयोगेनमिलिताइतिभावः ११ तदेवाह वंध्यापतेरिति १२ १३ १४ उपासीद
त् तस्यसमीपमुपविवेश समाहितः संयतः १५ १६ छ छ छ छ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

अपिकिंअनामयमारोग्यम् स्वस्तिशुभम् प्रकृत्यधीनमेवहिराज्यमितिसदृष्टांतमाह यथामहदाद्यादिभिः सप्तभिःप्रकृतिभिःपु
मान्‌जीवोनित्यंगुप्तोभवति नतुनद्व्यतिरेकेणक्षणमपितिष्ठति तथाराजाऽपिसप्तप्रकृतिभिः स्वाम्यमात्योजनपदादुर्गद्रविणसं
चयाः दंडोमित्रंचतस्यैताःसप्तप्रकृतयोमताइत्युक्तलक्षणाभिर्नित्यंगुप्तःसन् १७ आत्मानंप्रकृतिषुअद्धासाक्षान्निधायतद
नुवर्त्तिनंकृत्वाश्रेयोराज्यसुखंप्राप्नुयादित्यर्थः स्वामीगुरुःस्वयंवा मंत्रसहायोमित्रंकर्मसहायोमात्यइतिभेदः प्रकृतीनां
चसुखंराजाधीनमेवेत्याह हेनरदेव तथाप्रकृतयोपिराज्ञाआहिताधयःनिहितनिपेक्षाःधनैःसमृद्धाभवंति पाठांतरेआस

अंगिराउवाच अपितेनामयंस्वस्तिप्रकृतीनांतथात्मनः यथाप्रकृतिभिर्गुप्तःपुमान्राजापिस-
प्तभिः १७ आत्मानंप्रकृतिष्वद्धानिधायश्रेयआप्नुयात् राज्ञानथाप्रकृतयोनरदेवाहिताधयः १८
अपिदाराःप्रजामात्याभृत्याःश्रेण्योथमंत्रिणः पौराजानपदाभूपाआत्मजावशवर्त्तिनः १९ य-
स्यात्मानुवशश्चेत्स्यात्सर्वेतद्वशगाइमे लोकाःसपालायच्छंतिसर्वेबलिमतंद्रिताः २० आत्मनःप्री
यतेनात्मापरतःस्वतएववा लक्षयेऽलब्धकामंत्वांचिंतयाशबलंमुखम् २१ एवंविकल्पितोराज
न्विदुषामुनिनापिसः प्रश्रयावनतोभ्याहप्रजाकामस्ततोमुनिम् २२ चित्रकेतुरुवाच
भगवन्किंनविदितंतपोज्ञानसमाधिभिः योगिनांध्वस्तपापानांबाहिरंतःशरीरिषु २३ अथा
पिपृच्छतोब्रूयांब्रह्मन्नात्मनिचिंतितम् भवतोविदुषश्चापिचोदितस्त्वदनुज्ञया २४ छ

मंततोहताधयोनिरस्तमनोदुःखाभवंतीत्यर्थः १८ प्रजाश्चअमात्याश्चश्रेण्यश्चसमयविशेषेणसंघशोवर्त्तमानावणिक्प्रभृत-
यःपौराःपुरवासिनःजानपदास्तत्तद्देशाधिकारिणः १९ नवमनःस्ववशेवानवेत्यर्थात्पृच्छति यस्यात्मामनःअनुवशःअ-
नुवर्त्तीअधीनःस्यात्तस्यवशगाइमेसर्वेभवंति किंच लोकाश्चतस्यबलिंयच्छंति २० आत्माभवान् आत्मनोनप्रीयते
नतुष्यति तत्किंपरतोवास्वतोवा अलब्धकामंत्वांलक्षये २१ विदुषासर्वज्ञेनापि २२ अलब्धकामत्वंकथयन्पुत्रंयाचते
भगवन्नितिचतुर्भिः २४ छ छ छ छ छ छ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

अप्रजमपुत्रम् क्षुत्तृड्भ्यामन्नपानकाममपरेस्रक्चंदनादयोयथानसुखयंति २५ पूर्वैःपित्रादिभिःसहगतंप्राप्तंतमोनरकम् प्रजयायथातरेमतत्तथाविधेहि २६ २७ यज्ञोच्छिष्टंयज्ञशेषम् २८ जन्मनाहर्षम् मरणेनचशोकंप्रदास्यतीतितथाइत्येवमुक्त्वाययौ २९ ३० शूरसेनानामीशस्यतेजसावीर्येणयोगर्भःसववृधे ३१ ३२ जातकंजातकर्म ३३ अर्बुदंदशकोटयःवेदे

लोकपालैरपिप्रार्थ्याःसाम्राज्यैश्वर्यसंपदः ननंदयंत्यप्रजंमांक्षुत्तृट्काममिवापरे २५ ततःपाहि महाभागपूर्वैःसहगतंतमः यथातरेमदुस्तारंप्रजयातद्विधेहिनः २६ श्रीशुकउवाच इत्यर्थितःसभगवान्कृपालुर्ब्रह्मणःसुतः श्रपयित्वाचरुंत्वाष्ट्रंत्वष्टारमयजद्विभुः २७ ज्येष्ठाश्रेष्ठा चयाराज्ञोमहिषीणांचभारत नाम्नाकृतद्युतिस्तस्यैयज्ञोच्छिष्टमदाद्द्विजः २८ अथाहनृपतिंराजन्भवितैकस्तवात्मजः हर्षशोकप्रदस्तुभ्यमितिब्रह्मसुतोययौ २९ सापितत्प्राशनादेवचित्रकेतोरधारयत् गर्भंकृतद्युतिर्देवीकृत्तिकाग्नेरिवात्मजम् ३० तस्याअनुदिनंगर्भःशुक्लपक्षइवोडुपः ववृधेशूरसेनेशतेजसाशनकैर्नृप ३१ अथकालउपावृत्तेकुमारःसमजायत जनयन्शूरसेनानांशृण्वतांपरमांमुदम् ३२ हृष्टोराजाकुमारस्यस्नातःशुचिरलंकृतः वाचयित्वाऽशिषोविप्रैःकारयामासजातकम् ३३ तेभ्योहिरण्यंरजतंवासांस्याभरणानिच ग्रामान्हयान्गजान्प्रादाद्धेनूनामर्बुदानिषट् ३४ ववर्षकामानन्येषांपर्जन्यइवदेहिनाम् धन्यंयशस्यमायुष्यंकुमारस्यमहामनाः ३५ कृच्छ्रलब्धेथराजर्षेस्तनयेनुदिनंपितुः यथानिःस्वस्यकृच्छ्राप्तेधनेस्नेहोन्ववर्धत ३६ मातुस्त्वतितरांपुत्रेस्नेहोमोहसमुद्भवः कृतद्युतेःसपत्नीनांप्रजाकामज्वरोऽभवत् ३७ चित्रकेतोरतिप्रीतिर्यथादारेप्रजावति नतथाऽन्येषुसंजज्ञेबालंलालयतोऽन्वहम् ३८

तुकोटिरेवार्बुदम् नियुतंचप्रयुतंचार्बुदंचेतिप्रयुतानंतरनिर्देशात् ३४ धन्यंधनकरम् आयुष्यमायुःकरम् ३५ ३६ ३७
मोहस्यसमुद्भवोयस्मिन् प्रजाकामरूपज्वरस्तापः दारइत्येकवचनमार्षम् ३८ छ छ छ

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

आनपत्येनअपुत्रत्वनिमित्तेन ३९ नगृहेसंमतांनबहुमताम् यद्वा गृहिण्येवगृहंनभार्येतिसंमतामित्यर्थः ४० तस्यादासीय
थातथावयंदुर्भगाः ४१ नसंमताद्वृत्तिर्जीवनंयासाम् ४२ विद्वेषेणनष्टामतिर्यासांताः गरंविषम् दुर्मर्षाः असहमानाः ४३ –
४४ धात्रींस्तनदायिनीम् ४५ उद्धृतेतारकेकनीनिकेययोस्तेलोचनेयस्यतम् ४६ ४७ विभ्रष्टाः शिरोरुहाः अंबरेच यस्याः

ताः पर्यतप्यन्नात्मानंगर्हयंत्योऽभ्यसूयया आनपत्येनदुःखेनराज्ञोऽनादरणेनच ३९ धिगप्रजांस्त्रि
यंपापांपत्युश्चागृहसंमताम् सुप्रजाभिः सपत्नीभिर्दासीमिवतिरस्कृताम् ४० दासीनांकोनुसंतापः
स्वामिनः परिचर्यया अभीक्ष्णंलब्धमानानांदास्यादासीवदुर्भगाः ४१ एवंसंदह्यमानानांसपत्न्याःपु
त्रसंपदा राज्ञोसंमतवृत्तीनांविद्वेषोबलवानभूत् ४२ विद्वेषनष्टमतयस्त्रियोदारुणचेतसः गरं
ददुः कुमारायदुर्मर्षानृपतिंप्रति ४३ कृतद्युतिरजानंतीसपत्नीनामघंमहत् सुप्तएवेतिसंचिं
त्यनिरीक्ष्यव्यचरद्गृहे ४४ शयानंसुचिरंबालमुपधार्यमनीषिणी पुत्रमानयमेभद्रेइतिधात्री-
मचोदयत् ४५ साशयानमुपव्रज्यदृष्ट्वाचोत्तारलोचनम् प्राणेंद्रियात्मभिस्त्यक्तंहतास्मीत्यप
तद्भुवि ४६ तस्यास्तदाकर्ण्यभृशातुरंस्वरंघ्नंत्याः कराभ्यामुरउच्चकैरपि प्रविश्यराज्ञीत्वरयाऽत्म-
जांतिकंददर्शबालंसहसामृतंसुतम् ४७ पपातभूमौपरिवृद्धयाशुचामुमोहविभ्रष्टशिरोरु
हांबरा ४८ ततोनृपांतःपुरवर्तिनोजनानराश्चनार्यश्चनिशम्यरोदनम् आगत्यतुल्यव्यसनाः
सुदुःखितास्ताश्चव्यलीकंरुरुदुः कृतागसः ४९ श्रुत्वामृतंपुत्रमलक्षितांतकंविनष्टदृष्टिःप्रपत
न्स्खलन्पथि स्नेहानुबंधैधितयाशुचाभृशंविमूर्च्छितोऽनुप्रकृतिर्द्विजैर्वृतः ५० पपातबालस्यस
पादमूलेमृतस्यविस्रस्तशिरोरुहांबरः दीर्घंश्वसन्बाष्पकलोपरोधतोनिरुद्धकंठोनशशाकभाषि
तुम् ५१

सा ४८ ताश्चसपत्न्योपि ४९ अलक्षितः अंतकः मृत्युहेतुर्यस्यतम् अनुगताः प्रकृतयोऽमात्यादयोयस्यसो
ऽनुप्रकृतिः ५० बाष्पकलाभिः अश्रुबिंदुभिरुपरोधतः संवृतत्वेननिरुद्धः कंठोयस्य ५१ ७ ७ ७

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

उरुशुचाऽर्पितंबहुशोकेनव्याप्तम् एकमेवसंततिरूपम् ५२ विगलंत्यःस्रजोयेभ्यस्तान् केशान् ५३ आत्मसृष्टेरप्रतिरूपमन नुरूपंचेष्टसे तदेवाह नुअहोपरेवृद्धेजीवतिअपरस्यबालस्ययामृतिस्तत् तदाहिवृद्धस्यसृष्टिसामर्थ्याभावेबालेचमृतेसांत तवसृष्टिर्नष्टास्यादित्यर्थः ननुसांप्रतंस्वसृष्टेर्विपरीतोऽस्मीतिचेत्तत्राह विपर्ययः विपरीतोऽसिचेत्तर्हित्वंप्राणिनामति दुःखकारित्वात् ध्रुवः नित्यः परःशत्रुरसि नतुकृपालुरित्यर्थः ५४ ननुजीवकर्मानुसारेणजन्मादिकुर्वतोममकोऽपराध

पतिंनिरीक्ष्योरुशुचाऽर्पितंतदामृतंचबालंसुतमेकसंततिम् जनस्यराज्ञीप्रकृतेश्चहृद्रुजंसतीदधाना विललापचित्रधा ५२ स्तनद्वयंकुंकुमगंधमंडितंनिषिंचतीसांजनबाष्पबिंदुभिः विकीर्यकेशान्विगलत्स्रजःसुतंशुशोचचित्रंकुररीवसुस्वरम् ५३ अहोविधातस्त्वमतीवबालिशोयस्त्वात्मसृष्ट्यप्रतिरूपमीहसे परेनुजीवत्यपरस्ययामृतिर्विपर्ययश्चेत्त्वमसिध्रुवःपरः ५४ नहिक्रमश्चेदिहमृत्युजन्मनोःशरीरिणामस्तुतदात्मकर्मभिः यःस्नेहपाशोनिजसर्गवृद्धयेस्वयंकृतस्तेतमिमंविवृश्चसि ५५ त्वंतातनार्हसिचमांकृपणामनाथांत्यक्तुंविचक्ष्वपितरंतवशोकतप्तम् अंजस्तरेमभवताऽप्रजदुस्तरंयद्ध्वांतंनयाह्यकरुणेनयमेनदूरम् ५६ उत्तिष्ठताततइमेशिशवोवयस्यास्त्वामाह्वयंतिनृपनंदनसंविहर्तुम् सुप्तश्चिरंह्यशनयाचभवान्परीतोभुंक्ष्वस्तनंपिबशुचोहरनःस्वकानाम् ५७

तत्राह नहीति पुत्रेजीवत्येवपिताम्रियते पितरिजीवत्येवपुत्रोजायतइतिक्रमोनास्ति कर्माधीनत्वादितिचेत्तर्ह्यात्मकर्मभिरेवतज्जन्मादिकमस्तुकिंत्वयाकृत्यम् ननुमयाईश्वरेणविना जडैःकर्मभिरिदंकथंसिध्येत् भवतुनामतथाऽपिनिजसर्गवृद्धयेतेत्वयायःस्नेहपाशःकृतस्तमिमंस्वयमेवविवृश्चसि छिनत्सीत्यादिक्रोशति नत्वेवंविधंदुःखंदृष्ट्वाकश्चिदपिपुत्रादिषुस्नेहंकरिष्यतीतिभावः ५५ अप्रजदुस्तरमप्रजानांदुस्तरम् अकरुणेनसह ५६ अशनयाक्षुधा ५७ छ छ छ छ छ

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

तनूजहेपुत्र नाहंप्रथमं त्वत्पार्श्वमागतासतीतवसुग्धस्मितंवक्त्रंददृशे नदृष्टवत्यस्मि इदानीमपिगिरोनशृणोमि तर्हि
किमपुनरन्वयं पुनरागमनं यथानभविष्यतितथागतोऽसि ५८ ५९ ६० ६१ इतिषष्ठेटीकायांचतुर्दशोऽध्यायः१४ ततःपं
चदशेचित्रकेतोः शोकापनोदनम् कृतंतत्त्वोपदेशेननारदेनांगिरोयुजा १ मृतकोपांतेशवसमीपे १ त्वंचास्यबंधूनांक
तमःस्रष्टोप्रजारूपायाम् अयंपुत्रःअहंचास्यपितेतिचेत्तत्राहतुःपरेति येपूर्वजन्मनिपित्रादिरूपेणसंयुक्ताआसन् त
एवमरणेनवियुक्ताःसंतोवर्तमानजन्मनिकदाचित्तस्यैवान्यस्यवापुत्रादयो भवंतितेज न्मांतरेतस्यैवान्यस्यवाकलत्रादयः

नाहंतनूजददृशेहतमंगलातेमुग्धस्मितंमुदितवीक्षणमाननाऽब्जम् किंवागतोऽस्यपुनरन्वयमन्य-
लोकंनीतोऽघृणेननशृणोमिकलागिरस्ते ५८ श्रीशुकउवाच विलपत्यामृतंपुत्रमितिचित्रवि
लापनैः चित्रकेतुर्भृशंतप्तोमुक्तकंठोरुरोदह ५९ तयोर्विलपतोःसर्वेदंपत्योस्तदनुव्रताः रुरुदुःस्म
नरानार्यःसर्वमासीदचेतनं ६० एवंकश्मलमापन्नंनष्टसंज्ञमनायकम् ज्ञात्वांऽगिरानामऋषिराजगा
मसनारदः ६१ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेचतुर्दशोऽध्यायः१४ श्रीशुकउवाच ऊ
चतुर्मृतकोपांतेपतितंमृतकोपमम् शोकाभिभूतंराजानंबोधयंतौसदुक्तिभिः १ कोऽयंस्यात्तव
राजेंद्रभवान्यमनुशोचति त्वंचास्यकतमःसृष्टौपुरेदानीमतःपरम् २ यथाप्रयांतिसंयांतिस्रो
तोवेगेनवालुकाः संयुज्यंतेवियुज्यंतेतथाकालेनदेहिनः ३ यथाधानासुवैधानाभवंतिनभवंति
च एवंभूतेषुभूतानिचोदितानीशमायया ४

शत्रुमित्रादयोवाभवंति अतोनायंनियमइतिभावः २ नमे
वाभिप्रायंप्रकटयति यथेति स्रोतसःप्रवाहस्यवेगेनयथाप्रयांतिवियुज्यंतेसंयांतिसंयुज्यंते तथाकालवेगेनदेहिनोजी
वाअपि ३ तथाऽप्येतावंतंकालंममपुत्रोनाभूत् वार्द्धकेजातोमृतइतिदुःखमितिचेत्तत्राहतुः यथाधानासुबीजेषुधा
नाः बीजांतराणिभवंति कासुचित्कदाचिन्नभवंति नोत्पद्यंतेनश्यंतिच नतुभवंत्येवतिष्ठंत्येवेतिवानियमः एवमेवभू
तानिपुत्रादिरूपाणिभूतेषुपित्रादिषु अतोधानानांजन्यजनकत्वेऽपियथापितृपुत्रादिभावोनास्ति एवमत्रापीतिन-
शोकःकार्यइतिभावः ईशमायाप्रेरितानामेवभवनमभवनम् नवस्तुतः ४ ५ ५ ५

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

तस्यचसर्वसाधारणत्वान्नपुत्रएवशोचनीयइत्याहतुः वयंचेति तुल्यकालावर्तमानकालीनाः जन्मनः प्राक्मृत्योः पश्चाच्च यथानसंति एवमधुनाऽपिनसंति भोराजन् आद्यंतयोरसत्वात्स्वप्नवदित्यर्थः ५ असत्वेकथंप्रतीतिः कथंवाऽहमस्यजनक इत्याद्यभिमानस्तत्राहतुः भूतैरिति ईश्वरेणमाययासृष्टत्वात्प्रतीतिनिमित्तमात्रत्वेनेवभूतानामयमभिमानइतिभावः नन्वीश्वरस्यसृष्ट्यादिभिः साध्यमस्तिचेत्तर्हिअपूर्णकामताप्राप्तानास्तिचेत्कुतः प्रवृत्तिस्तत्राहतुः अनपेक्षोऽपिबालवल्ली लयाकरोतीति ६ अयंचजन्मादिव्यवहारोदेहानामेवनत्वात्मनइत्याहतुः देहिनः पितुर्देहेनदेहिनः पुत्रस्यदेहोमातुर्देहिनो

वयंचत्वंचयेचेमेतुल्याःकालाश्चराचराः जन्ममृत्योर्यथापश्चात्प्राङ्नैवमधुनाऽपिभो ५ भूतैर्भूतानिभूतेशः सृजत्यवति हंत्यजः आत्मसृष्टैरस्वतंत्रैरनपेक्षोऽपिबालवत् ६ देहेनदेहिनोराजन्देहाद्देहोऽभिजायते बीजादेवयथाबीजंदेह्यर्थइवशाश्वतः ७ देहदेहिविभागोयमविवेककृतःपुरा जातिव्यक्तिविभागोऽयंयथावस्तुनिकल्पितः ८ श्रीशुकउवाच एवमाश्वासितोराजाचित्रकेतुर्द्विजोक्तिभिः प्रमृज्यपाणिनावक्त्रमाधिम्लानमभाषत ९ राजोवाच कौयुवांज्ञानसंपन्नौमहिष्ठौचमहीयसाम् अवधूतेनवेषेणगूढाविहसमागतौ १० चरंतिह्यवनौकामंब्राह्मणाभगवत्प्रियाः मादृशाग्राम्यबुद्धीनांबोधायोन्मत्तलिंगिनः ११ कुमारोनारदऋभुरंगिरादेवलोऽसितः अपांतरतमोव्यासोमार्कंडेयोऽथगौतमः १२

देहादभिजायते यथाबीजादेवबीजंजायतेदेहीतुशाश्वतएव अर्थोभूम्यादिर्यथातद्वत् ७ ननुनश्वरदेहप्रतियोगित्वाद्देह्यपिनशाश्वतः स्यात्तत्राहतुः देहदेहिनोरयंपरस्परप्रतियोगिविभागः पुराअनादिरविवेककृतः अज्ञानकल्पितः जातिः सामान्यंव्यक्तिर्विशेषः तयोर्विभागोयथावस्तुनिसन्मात्रेकल्पितः परस्परापेक्षसिद्धत्वेनानिरूपणात्तद्वदिति ८ आधिम्लानंवक्त्रम् ९
१० उन्मत्तस्येवलिंगंयेषांते ११ १२ छ छ छ छ छ छ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

१३ १४ १५ ममप्रभूरक्षको बोधेसमर्थौविति वा अतो वांयुवाभ्यांज्ञानदीपः प्रवर्त्यताम् १६ १७ महापुरुषगोचरंहरिभक्तंत्वां
१८ १९ तदेवयदापूर्वमागतोऽस्मि २० रायः अर्थाः २१ यदाचलाः अनित्याः किंच महीति २१ हेभूरसेनइमेसर्वेऽपिशोकादिप्रदाः
किंच आगमापायित्वेनगंधर्वनगरतुल्याः गंधर्वनगरंह्यकस्मादेवक्वचिदायाति अपयातिचेतिप्रसिद्धंनदेवमनित्यत्वंशोका
दिहेतुत्वंचागमापायित्वंचोक्तंमिथ्यात्वमप्याह स्वप्नश्चमायाचमनोरथश्चयथातद्वत् २३ एतेमनोभवाः मनोमात्रविजृंभिताः

वसिष्ठोभगवान्रामः कपिलोबादरायणः दुर्वासायाज्ञवल्क्यश्चजातूकर्ण्यस्तथारुणिः १३ रोमशश्च्य
वनोदत्तआसुरिःसपतंजलिः ऋषिर्वेदशिराबोध्योमुनिः पंचशिरास्तथा १४ हिरण्यनाभः कौशल्यः
श्रुतदेवऋतध्वजः एतेपरेचसिद्धेशाश्चरंतिज्ञानहेतवः १५ तस्माद्युवांग्राम्यपशोर्ममूढधियः
प्रभू अंधेतमसिमग्नस्यज्ञानदीपउदीर्यताम् १६ अंगिराउवाच अहंतेपुत्रकाम
स्यपुत्रदोऽस्म्यंगिरानृप एषब्रह्मसुतःसाक्षान्नारदोभगवानृषिः १७ इत्थंत्वांपुत्रशोकेनमग्नंत
मसिदुस्तरे अतदर्हमनुस्मृत्यमहापुरुषगोचरम् १८ अनुग्रहायभवतःप्राप्तावावामिहप्रभो ब्र
ह्मण्योभगवद्भक्तोनावसीदितुमर्हति १९ तदेवतेपरंज्ञानंददामिगृहमागतः ज्ञात्वान्याभिनिवेशं
तेपुत्रमेवददावहम् २० अधुनापुत्रिणांतापोभवतैवानुभूयते एवंदारागृहारायोविविधैश्वर्यसं
पदः २१ शब्दादयश्चविषयाश्चलाराजविभूतयः महीराज्यंबलंकोशाभृत्यामात्याःसुहृज्जनाः २२ स
र्वेऽपिशूरसेनेमेशोकमोहभयार्त्तिदाः गंधर्वनगरप्रख्याःस्वप्नमायामनोरथाः २३ दृश्यमानाविनार्थे
ननदृश्यंतेमनोभवाः कर्मभिर्ध्यायतोनानाकर्माणिमनसोऽभवन् २४

अत्रहेतुः अर्थेनतात्विकस्वरूपेणविनैवदृश्यमानाः तत्कुतः यस्मात्क्षणांतरेनदृश्यंते तात्विकत्वेहिक्षणांतरेबाधोनस्या
त् अतोमनोमात्रविजृंभितत्वेनस्वप्नादिवन्मिथ्याभूताइत्यर्थः नन्वेतेपुण्यापुण्यकृताइतिमीमांसकाः प्राहुः तत्कुतोमनोभ
वत्वंतत्राह कर्मभिः कर्मवासनाभिः अर्थान्ध्यायतः पुंसोमनसएवनिमित्तात् कर्माण्यभवन् पाठांतरेकर्मेइसितत्तमभि
ध्यायतइत्यर्थः कर्मणोऽपिमनोभवत्वात् तत्साध्याअर्थाअपिमनोभवाएवेतिभावः २४ ६१ ६२

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

तदेवंममतास्पदानांदुःखादिहेतुत्वमुक्तम् तत्रदेहसंबंधोमूलमित्याह अयंहीति हीत्यवधारणे अयंद्रव्यज्ञानक्रियात्मकः
अधिभूताधिदैवाध्यात्मरूपोदेह एवदेहिनोदेहोऽहमितिमन्यमानस्यदेहिनोजीवस्यविविधान्क्लेशान्संतापांश्चकरोतीति
तथा २५ स्वच्छेनाव्यग्रेणगतिंतत्वम् ध्रुवोयमर्थइतिविश्रंभंविश्वासंप्रणयंचात्यज ततश्चउपशममाविश आश्रय २६ अंगि
रसोपदिष्टंतत्वंपरमेश्वरप्रसादंविनानप्राप्यतइतितत्प्रसादायमंत्रविद्यांनारदउपदिशति एतामिति उपनिषदंपरंश्रेयोऽस्या
मित्युपनिषत् मंत्रएवोपनिषत् तांप्रतीच्छ गृहाणद्रष्टाद्रक्ष्यतिभवान् २७ अतुलंचतदनधिकंचसमानाधिकशून्यंपरंमहि

अयंहिदेहिनोदेहोद्रव्यज्ञानक्रियात्मकः देहिनोविविधक्लेशसंतापकृदुदाहृतः २५ तस्मात्स्वच्छे
नमनसाविमृश्यगतिमात्मनः द्वैतेध्रुवार्थविश्रंभंत्यजोपशममाविश २६ नारदउवाच
एतांमंत्रोपनिषदंप्रतीच्छप्रयतोमम यांधारयन्सप्तरात्राद्द्रष्टासंकर्षणंप्रभुम् २७ यत्पादमूलमु
पसृत्यनरेंद्रपूर्वेशर्वादयोभ्रममिमंद्वितयंविसृज्य सद्यस्तदीयमतुलानधिकंमहित्वंप्रापुर्भवानपिप
रंनचिरादुपैति २८ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेपंचदशोऽध्यायः १५ श्रीशुक
उवाच अथदेवऋषीराजन्संपरेतंनृपात्मजम् दर्शयित्वेतिहोवाचज्ञातीनामनुशोचताम् १
नारदउवाच जीवात्मन्पश्यभद्रंतेमातरंपितरंचते सुहृदोबांधवास्तप्तास्त्वच्छुचात्वत्कृतया
भृशम् २ कलेवरंस्वमाविश्यशेषमायुःसुहृद्वृतः भुंक्ष्वभोगान्पितृप्रत्तानधितिष्ठनृपासनम् ३

मानंप्रापुःउपैतिउपैष्यति २८ इतिषष्ठस्कंधेटीकायांपंचदशोऽध्यायः १५ षोडशेतत्सुतोक्त्यैवविशोकीकृत्यतं
नृपम् आदिदेशमहाविद्यांनारदःशेषतोषणीम् १ आदौतावत्तत्पुत्रमुखेनैवपितृपुत्रादिसंबंधोमिथ्येतिदर्शयितुंयो
गबलेनतमेवज्ञातीनांदर्शयित्वाजीवात्मन्नित्याद्युवाच १ २ शेषमवशिष्टमायुरस्ति अपमृत्युनामृतत्वादित्यर्थः तदेवक ४०
लेवरंप्रविश्योत्थितोजीवउवाच यद्वा अंतरालेप्रेतशरीरेस्थित्वेतिज्ञेयम् ३ ५ ६ ७

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

४ मयिमृतेपुत्रहृष्याशोकश्चेत् शत्रुहृष्याहर्षः किंनक्रियतइत्याशयेनसंबंधस्यानियतत्वमाह बंधवोविवाहादिभिःसंबं
धिनः ज्ञातयःसपिंडाः अरयोघातकाःमित्राणिरक्षकाः मध्यस्थाउभयव्यतिरिक्ताःसाधारणाः विद्वेषोद्वेष्यादिनिमित्तेनद्वे
षिणःउदासीनास्तद्व्यतिरिक्ताइतिभेदः ५ कर्मभिर्भ्राम्यमाणत्वेदृष्टांतः यथापण्यानिक्रयविक्रयाद्यद्दाणिकर्तृषुव्यवहर्तृ
षुपरिभ्रमंतिएवंजीवोऽपियोनिषुजनकेषु ६ एकस्मिन्नपिजन्मनिसंबंधस्यानियतत्वंसदृष्टांतमाहद्वाभ्यां नित्यस्यजीवतोऽपिअ
र्थस्यपश्वादेःअनित्यः अनियतःविक्रयादिनासंबंधनिवृत्तेः ७ एवंयोनिगतःपित्रादिसंबंधंप्राप्तोऽपिसजीवोनित्यः देहज-

जीवउवाच कस्मिन्जन्मन्यमीमह्यंपितरोमातरोऽभवन् कर्मभिर्भ्राम्यमाणस्यदेवति
र्यङ्नृयोनिषु ४ बंधुज्ञात्यरिमध्यस्थमित्रोदासीनविद्विषः सर्वएवहिसर्वेषांभवंतिक्रमशोमिः
थः ५ यथावस्तूनिपण्यानिहेमादीनिततस्ततः पर्यटंतिनरेष्वेवंजीवोयोनिषुकर्तृषु ६ नित्यस्या
र्थस्यसंबंधोह्यनित्योदृश्यतेनृषु यावद्यस्यहिसंबंधोममत्वंतावदेवहि ७ एवंयोनिगतोजीवःसनि
त्योनिरहंकृतः यावद्यत्रोपलभ्येततावत्स्वत्वंहितस्यतत् ८

न्मादिनातस्यजन्माद्यभावात् अतएववस्तु
तोनिरहंकृतः अहमस्यपुत्रइत्यभिमानशून्यः यत्रपित्रादौसंबंधिनियावदुपलभ्येन कर्मवशेनवर्तेत तावदेवतस्यापि
त्रादेः तत्तस्मिन्स्वत्वंनतुविक्रयादुत्तरकालमपि अथवैवंसंबंधः यदुक्तंकलेवरंस्वमाविश्येति तत्रतस्मिन्कलेवरेममेदा
नींसत्वंनिवृत्तमितिसदृष्टांतमाह नित्यस्यचिरकालावस्थायिनःसुवर्णादेः योनिगतोदेहंप्रविष्टः यत्रदेहेतस्यजीवस्य-
तत्तस्मिन् देहेस्वत्वं नतुमरणोत्तरकालमपीत्यर्थः शेषंसमानं ८ सकलजीवानियंतर्भगवन्मांपाहि ७ ७

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

जीवस्यनित्यत्वंसाधयति एषनित्यःतत्रहेतुः अव्ययःअपक्षयशून्यःतत्कुतःसूक्ष्मःजन्मादिशून्यःतत्रकुतःसर्वाश्रयःजन्मादिमतोदेहादेराश्रयः नतुदेहादिरूपः यतःस्वदृक्स्वप्रकाशःसर्वाश्रयत्वमुपपादयति आत्मनःमायायागुणैरात्मानमेवविश्वंविश्वात्मकंसृजति तदात्मानंस्वयमकुरुतेतिश्रुतेःउपादानकारणत्वात्सर्वाश्रयइत्यर्थः जीवस्यवस्तुतोब्रह्मत्वात् ब्रह्मणएवचिच्छक्तिविशिष्टस्येश्वरत्वेनस्रष्टृत्वाज्जीवःसृजतीतिवाचोयुक्तिः यद्वा स्वकर्मद्वारासृष्टिनिमित्तत्वेनस्रष्टृत्वंभोग्यस्यचसर्वभोक्त्राश्रयत्वात्सर्वाश्रयत्वंचोक्तमितिद्रष्टव्यं ९ यदुक्तंसुहृद्दृत इतिसुहृदोबांधवास्तत्तानितिचतदप्याह नह्यस्ये

एषनित्योऽव्ययःसूक्ष्मएषसर्वाश्रयःस्वदृक् आत्ममायागुणैर्विश्वमात्मानंसृजतेप्रभुः ९ नह्यस्यातिप्रियःकश्चिन्नाप्रियःस्वःपरोऽपिवा एकःसर्वधियांद्रष्टाकर्तॄणांगुणदोषयोः १० नादत्तआत्माहिगुणंनदोषंनक्रियाफलम् उदासीनवदासीनःपरावरदृगीश्वरः ११ श्रीशुकउवाच इत्युदीर्यगतोजीवोज्ञातयस्तस्यतेतदा विस्मितामुमुचुःशोकंछित्त्वाऽऽत्मस्नेहशृंखलाम् १२ निर्हृत्यज्ञातयोदेहंतथाकृत्वोचिताःक्रियाः तत्यजुर्दुस्त्यजस्नेहंशोकमोहभयार्तिदम् १३ बालघ्न्योव्रीडितास्तत्रबालहत्याहतप्रभाः बालहत्याव्रतंचेरुर्ब्राह्मणैर्यन्निरूपितम् १४ यमुनायांमहाराजस्मरंत्योद्विजभाषितम् १४ सइत्थंप्रतिबुद्धात्माचित्रकेतुर्द्विजोक्तिभिः गृहांधकूपान्निष्क्रांतःसरःपंकादिवद्विपः १५

ति तत्रहेतुः एकःसुहृदादिसंगरहितः तत्कुतःगुणदोषयोर्हिताहितयोःकर्तॄणांमित्रादीनांयाःसर्वाधियःविचित्राबुद्धयः तासांद्रष्टासाक्षी १० यच्चोक्तंभुंक्तस्वभोगानित्यादि तत्राप्याह नादत्तइति गुणंसुखंदोषंदुःखंक्रियाफलंच राज्यादिकं उदासीनत्वेहेतुः परावरदृक् कारणस्यकार्यस्यचसाक्षी नतुभोक्ता यतःईश्वरः देहादिपारतंत्र्यशून्यः अतएवंभूतस्यममचयुष्माकंचसंबंधाभावाच्छोकंमाकुरुतेतिवाक्यार्थः ११ १२ १३ द्विजभाषितमंगिरसाप्रोक्तंपुत्रादीनांदुःखहेतुत्वंस्मरंत्यःपुत्रकामनाशून्यानिर्मत्सराः सत्यइतिभावः १४ निबिडपंकतुल्यंगृहंविहायनिष्क्रमणमतिधीरस्यतस्यैवयोग्यंनान्यस्येतिदृष्टांतमाह सरसःपंकात् द्विपोगजइव १५ ८४ ८४ ८४

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

कृताःपुण्यजलक्रियाःपितृतर्पणाद्यायेन संयतप्राणोनियतेंद्रियः १६।१७ नमोधीमहि ध्यायेममनसानमस्यामइत्यर्थः १८ निवृत्तादैतदृष्टिर्यस्मात् १९ न्यस्तानिरस्ताःशक्त्यूर्मयःमायानिमित्तारागद्वेषादयोयेन २० मनसासहवचसि अप्राप्योपरतेसति यएकएवप्रकाशते वचसीतिसर्वेंद्रियोपलक्षणम् सोऽस्मानव्यात्सदसत्परः कार्यकारणयोःकारणम् २१ तदेवाह यस्मिन्निति इदंकार्यकारणंतिष्ठति अप्येतिचयतश्चजायते मृन्मयेषुघटादिषुमृज्जातिर्मृन्मात्रमिवसर्वानुस्यूतंयत्तस्मै २२ ननुसर्वानुस्यूतंचेन्मृज्जातिवत्प्रतीयेत कथम् मनोवचसोरप्राप्तिस्तत्राह यद्ब्रह्मव्योमवद्विततमपिअसवः प्राणाःक्रियाशक्त्यानस्पृशंति मनआदीनिचज्ञानशक्त्यानविदुः तद्ब्रह्मनतोस्मि २३ तेषांतदज्ञानेहेतुमाह देहेंद्रियादयोऽमीयदंशविद्धायच्चे-

कालिंद्यांविधिवत्स्नात्वा कृतपुण्यजलक्रियाः मौनेनसंयतप्राणो ब्रह्मपुत्राववंदत १६ अथतस्मैप्रपन्नायभक्तायप्रयतात्मने भगवान्नारदःप्रीतोविद्यामेतामुवाचह १७ नमस्तुभ्यंभगवतेवासुदेवायधीमहि प्रद्युम्नायानिरुद्धायनमःसंकर्षणायच १८ नमोविज्ञानमात्रायपरमानंदमूर्तये आत्मारामायशांतायनिवृत्तद्वैतदृष्टये १९ आत्मानंदानुभूत्यैवन्यस्तशक्त्यूर्मयेनमः हृषीकेशायमहतेनमस्तेविश्वमूर्तये २० वचस्युपरतेप्राप्ययएकोमनसासह अनामरूपश्चिन्मात्रःसोव्यान्नःसदसत्परः २१ यस्मिन्निदंयतश्चेदंतिष्ठत्यप्येतिजायते मृन्मयेष्विवमृज्जातिस्तस्मैतेब्रह्मणेनमः २२ यन्नस्पृशंतिनविदुर्मनोबुद्धींद्रियासवः अंतर्बहिश्चविततंव्योमवत्तंनतोऽस्म्यहम् २३ देहेंद्रियप्राणमनोधियोऽमीयदंशविद्धाःप्रचरंतिकर्मसु नैवान्यदालोहमिवाप्रतप्तंस्थानेषुतद्द्रष्टृपदेशमेति २४

तन्यांशेनाविष्टाःसंतःकर्मसुस्वस्वविषयेषुप्रचरंति जाग्रत्स्वप्नयोःअन्यदासुषुप्तिमूर्छादौनैवप्रचरंति यथाऽप्रतप्तंलोहंनदहति अतोयथालोहमग्निशक्त्यैवदाहकंसदग्निंविनानदहति एवंब्रह्मगतज्ञानक्रियाशक्तिभ्यांप्रवर्तमानादेहादयस्तन्नस्पृशंति नविदुश्चेतिभावः जीवस्तर्हि द्रष्टृत्वात्जानातु नेत्याह स्थानेषुजाग्रदादिषुद्रष्टृपदेशंद्रष्टृसंज्ञांतदेवैति प्राप्नोति नान्योजीवोनामास्ति नान्योऽतोस्तिद्रष्टेत्यादिश्रुतेः यद्वा द्रष्टृपदेशंद्रष्टृसंज्ञंजीवमपि तदेवएति जानाति नतुजीवस्तत् जानातीत्यर्थः तदुक्तंहंसगुह्यस्तोत्रे देहोऽसवोऽक्षाइत्यादि २४ छ छ छ छ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

सकलायेसात्वत परिवृढाः तेषांनिकरः समूहस्तस्यकरकमलानांकुड्मलैः मुकुलैरुपलालितंचरणारविंदयुगलंयस्यतस्यसं
बोधनम् परमउत्कृष्टपरमेष्ठिन् सर्वेश्वर २५ पूर्वंसनारदोंगिराःआजगामेत्यंगिराः प्रधानोक्तःचित्रकेतोःपुत्रप्रदत्वेनतस्यप्र
थगुक्तत्वात् इहतुनारदोंऽगिरसासाकंययाविनिनारदस्य प्राधान्यनिर्देशः तदुपदेशेनतस्यवैराग्योत्पत्तेः प्रभोहेसमर्थ २६
यथायथावद्धारयामास २७ विद्याधराधिपत्यंचावांतरंफलंलेभे अप्रतिहतमस्खलितम् २८ कतिपयैरहोभिःविद्ययाइद्धे

ओंनमोभगवतेमहापुरुषायमहाऽनुभावायमहाविभूतिपतयेसकलसात्वतपरिवृढनिकरकर
कमलकुड्मलोपलालितचरणारविंदयुगलपरमेष्ठिन्नमस्ते २५ श्रीशुकउवाच भ
क्तायैतांप्रपन्नायविद्यामादिश्यनारदः ययावंगिरसासाकंधामस्वायंभुवंप्रभो २६ चित्रकेतु-
स्तुविद्यांतांयथानारदभाषिताम् धारयामाससप्ताहमब्भक्षःसुसमाहितः २७ ततश्चसप्तरात्रां
तेविद्ययाधार्यमाणया विद्याधराधिपत्यंसलेभेप्रतिहतंनृप २८ ततःकतिपयाहोभिर्विद्यये
द्धमनोगतिः जगामदेवदेवस्यशेषस्यचरणांतिकम् २९ मृणालगौरंशितिवाससंस्फुरत्किरीटके
यूरकटित्रकंकणम् प्रसन्नवक्त्रारुणलोचनंवृतंददर्शसिद्धेश्वरमंडलैःप्रभुम् ३० तद्दर्शनध्वस्तस
मस्तकिल्बिषःस्वच्छामलांतःकरणोऽभ्ययान्मुनिः प्रवृद्धभक्त्याप्रणयाश्रुलोचनःप्रहृष्टरोमानमदा
दिपुरुषम् ३१ सउत्तमश्लोकपदाब्जविष्टरंप्रेमाश्रुलेशैरुपमेहयन्मुहुः प्रेमोपरुद्धाखिलवर्णनिर्गमो
नैवाशकत्तंप्रसमीडितुंचिरम् ३२

नदीप्तेनमनसागतिर्यस्य २९ मृणालवत्गौरंशितिवाससंनीलांबरम् स्फुरंतिकि
रीटादीनियस्य कटित्रंकटिसूत्रम् प्रसन्नानिवक्त्राणियस्यअरुणानिलोचनानियस्यतंचतंच ३० दृष्ट्वाचतमादिपुरुषमभ्ययाच्छ
रणंगतः अनमन्ननाम कथंभूतः तस्यदर्शनेनध्वस्तंसमस्तंकिल्बिषंयस्य स्वच्छममलंचांतःकरणंयस्य प्रणयेनाश्रुयुक्तेलो
चनेयस्य प्रहृष्टानिरोमाणियस्यसः ३१ तंप्रसमीडितुंस्तोतुंचिरन्नैवाशकन्नशशाक तत्रहेतुःउत्तमश्लोकस्यपदाब्जयोर्विष्ट
रमासनम् उपमेहयन् अभिषिंचन् प्रेम्णाउपरुद्धः अखिलानांवर्णानांनिर्गमउच्चारणंयस्यसः ३२ ७ ७

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

मनीषयाबुद्ध्यामनः समाधायैतद्वक्ष्यमाणंबभाषे प्रतिलब्धावाग्येन सात्वतशास्त्रोक्तोविग्रहोयस्यतम् ३३ अन्योऽन्यप्रेम-
जानंदनिर्भृतान्स्वामिसेवकान् अभिनंदन्मुदास्तौतिदशभिः पंचभिर्विभुम् हेअजित अन्यैरजितोऽपिभवान्साधुभिर्भक्तैर्जितः
स्वाधीनएवकृतः यतोभवानतिकरुणः तेऽपिचनिष्कामाअपिभवताविजिताः योभवान्अकामात्मनामात्मानमेवददाति
३४ ननुभक्तैरेवजितइतिकथंस्पर्द्धमानैरपिसृष्ट्यादिकर्तृभिरन्यैरीश्वरैर्जयसंभवात् तत्राह तवेति जगतउदयादीनितवै
वविभवः विभवनंमहिमा लीलेतियावत् आदिशब्देनप्रवेशनियमनादीनि विश्वसृजस्तुब्रह्मादयोनेश्वराः किंतुनेत-

ततः समाधायमनोमनीषयाबभाषएतत्प्रतिलब्धवागसौ नियम्यसर्वेंद्रियबाह्यवर्तनंजगद्गुरुं
सात्वतशास्त्रविग्रहम् ३३ चित्रकेतुरुवाच अजितजितः सममतिभिर्भवान्जितात्मभि
र्भवता विजि तास्तेऽपिचभजतामकामात्मनांयआत्मदोऽतिकरुणः ३४ तवविभवः खलुभग-
वन्जगदुदयस्थितिलयादीनि विश्वसृजस्तेंऽशांशास्तत्रमृषास्पर्द्धंति पृथगभिमत्या ३५ प
रमाणुपरममहतोस्त्वमाद्यंतांतरवर्तित्रयविधुरः आदावंतेऽपिचसत्वानांयत्ध्रुवंतदेवांतरा
लेऽपि ३६ क्षित्यादिभिरेषकिलावृतः सप्तभिर्दशगुणोत्तरैरंडकोशः यत्रपतत्यणुकल्पः सहां
डकोटिकोटिभिस्तदनंतः ३७

वांशोयः पुरुषः तस्यांशाः तत्रएवंस्थितेऽपिपृथक् पृथगीश्वरावयमित्यभिमानेनवृथैवस्पर्धंते ३५ त्वमेवसृष्ट्यादिकर्तेत्येत
दुपपादयति परमाणुः सूक्ष्मंमूलकारणंपरममहदंतिमंकार्यम् तयोस्त्वमेवाद्यंतांतरवर्तिआदावंतेच अंतरेमध्येचवर्ति
तुशीलंयस्यसः अतएवत्रयविधुरः आद्यंतमध्यशून्योध्रुवः तेचत्वयासृज्यंते ननुध्रुवाः कुतइत्यतआह सत्वानांसत्वेनप्र-
तीतानांकार्याणामादावंतेऽपिअंतरालेऽपिचतदेवध्रुवम् स्वर्णादिवत् ३६ ध्रुवंध्रुवत्वेनकालतः परिच्छेदोनास्तीत्युक्त
म् देशतोऽप्यपरिच्छेदमाह क्षित्यादिभिरिति पूर्वस्मात्पूर्वस्मात्दशगुणमुत्तरोत्तरैरधिकैरावृतः यत्रत्वयिअणुक
ल्पः पतति परिभ्रमति तत्तस्मादनंतस्त्वम् ३७ ६५ ६५ ६५ ६५

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

यस्मादेवं परमेश्वरस्त्वमेव अन्येदेवास्तवविभूतयः अतस्त्वांविहायविषय कामनयाऽन्योपासकाअतिमंदाइत्याह विषयेषुतृट्-
तृष्णायेषांतेनराकाराःपशवःकुतःयेविभूतीरिंद्राद्याउपासते नतुपरंत्वाम् ततःकिंतत्राह तेषामिति तदनुउपास्यनाशानंत
रंयथाराजकुलमनुराजकुलनाशानंतरंयथातत्सेवकानामाशिषोनश्यंतितद्वत् अयंचपरमो वधिः मध्येऽपिनश्यंत्येव ३८
विषयकामेनापिकृतात्वत्सेवामोक्षफलैवेत्याह कामधियःविषयकामनाअपिहेपरमत्वयिरचिताःकृताश्चेत्नरोहंति देहांत
रोत्पत्तयेनभवंति करंभबीजानिभर्जितबीजानियथा यतोऽस्यजीवस्यगुणगणादेवद्वंद्वसमूहाभवंति अतःकामेनाऽपिनि-
र्गुणस्यतवभजनाच्छनैर्नैर्गुण्यंभवतीत्यर्थः ३९ फलकामनयाऽपित्वदाराधनंयदामोक्षहेतुः तदाकिंवक्तव्यंभगवद्धर्मेमाहा-

विषयतृषोनरपशवोयउपासतेविभूतीर्नपरंत्वाम् तेषामाशिषईशतदनुविनश्यंतियथाराजकुल
म् ३८ कामधियस्त्वयिरचितानपरमरोहंतियथाकरंभबीजानि ज्ञानात्मन्यगुणमयेगुणगणतोऽ
स्यद्वंद्वजालानि ३९ जितमजिततदाभवतायदाहभागवतंधर्ममनवद्यम् निष्किंचनायेमुनय
आत्मारामायमुपासतेपवर्गाय ४० विषममतिर्नयत्रनृणांत्वमहमितिममतवेतिचयदन्यत्र
विषमधियारचितोयःसह्यविशुद्धःक्षयिष्णुरधर्मबहुलः ४१

त्म्यमितिवक्तुंतत्संप्रदायप्रवर्त्तकत्वेनभगवंतंस्तौति
जितमिति यदाभवान्भागवतंधर्ममाह तदाहेभगवन्त्वयाजितंसर्वोत्कर्षेणस्थितम् तत्रहेतुः येनिष्किंचनाःसनत्कुमाराद
योमुनयस्तेयंभगवंतमपवर्गायसेवंते तेनभवताजितम् यंधर्ममितिवा ४० अनवद्यतामेवाह विषममतिः यत्रयस्मिन्भाग
वतेधर्मेनास्ति यदन्यत्रयथाऽन्यस्मिन्काम्येधर्मेननुसोऽपिवेदोक्तत्वादनवद्यएवतत्राह विषमधियाशत्रुमरणादिकाम
नयारचितोयःसह्यविशुद्धःरागद्वेषादिमत्वात् क्षयिष्णुश्चनश्वरफलत्वात् अधर्मबहुलश्चहिंसादिबाहुल्यात् तदुक्तंशं ४३
बरस्वामिभिः उभयमिवचोदनानांलक्ष्यते अर्थोनर्थश्चेत्यादि ४१ छ छ छ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

एतत्प्रपंचयति कः क्षेमः कुशलं न किंचित् निजपरयोः स्वस्य परस्य च स्वपरद्रुहा स्वस्मै परस्मै च द्रुह्यतीति स्वपरध्रुक् तेन यतः स्वद्रोहात् अत्यंतकायक्लेशात् तवकोपः पीडा संभवति तदुक्तं गीतासु कर्षयंतः शरीरस्थं भूतग्राममचेतसः मांचैवांतः शरीरस्थं तान्विध्यासुरनिश्चयानिति तथा परसंपीडया धर्मः चशब्दात्तवकोपश्च अतस्त्वया रागाधमपि कथंचिदिदं मार्गे प्रवर्तयितुं कास्यधर्मो ऽभिहितोन तत्त्वदृष्ट्या ४२ भागवतधर्मेण न तु द्रोह इत्याह नेति न व्यभिचरति न परमार्थं जहाति तत्र ईक्षा दृष्टिः अव्यभिचारे हेतुः स्थिरेति स्थावरजंगम प्राणिसमूहेषु समबुद्ध्यो भागवतायं धर्मं सेवंते ४३ एवंभूतस्य भागवतधर्मप्रवर्तकस्य तव दर्शनात् सर्वपापक्षयो भवतीति किंचित्रमित्याह नहीति ४४ अतो ऽहं कृतार्थो ऽस्मीत्याह अथेति अतो हेतोः तवावलोकने

कः क्षेमो निजपरयोः कियानर्थः स्वपरद्रुहा धर्मेण स्वद्रोहात्तवकोपः परसंपीडया च तथा ऽधर्मः ४२
न व्यभिचरति तवेक्षा यया ह्यभिहितो भागवतो धर्मः स्थिरचरसत्वकदंबेष्वपृथक्धियो यमुपासते त्वा
र्याः ४३ नहि भगवन्नघटितमिदं त्वद्दर्शनान्नृणामखिलपापक्षयः यन्नामसकृच्छ्रवणात्पुल्कसो
ऽपि विमुच्यते संसारात् ४४ अथ भगवन्वयमधुना त्वदवलोकपरिमृष्टाशयमलाः सुरऋषिणाय
दुदितं तावकेन कथमन्यथा भवति ४५ विदितमनंतसमस्तं तव जगदात्मनो जनैरिहाचरितम् विज्ञा
प्यं परमगुरोः कियदिव सवितुरिव खद्योतैः ४६ नमस्तुभ्यं भगवते सकलजगत्स्थितिलयोदयेशा
य दुरवसितात्मगतये कुयोगिनां भिदा परमहंसाय ४७

न परिमृष्टा निरस्ता आशये चित्ते मला येषां ते त्वद्दर्शनं च मम नारदोपदेशेन जातमित्याह सुरर्षिणेति ४५ यथा त्वाहं पूर्वमतिमूढ आसं यथा च नारदेनानुगृहीतो ऽस्मि तत्सर्वांतर्यामिणस्तव मया किं प्रकाशनीयमित्याह विदितमिति विशेषेणाज्ञाप्यं प्रकाशनीयं कियदिव न किमपीत्यर्थः सवितुर्यथा खद्योतैः प्रकाशनीयं नास्ति तद्वत् ४६ उक्तलक्षणं भगवंतं प्रणमति नम सकलस्य जगतः स्थित्यादीनामीशाय समर्थाय दुरवसिता अविज्ञाता आत्मगतिर्निर्जितत्वं यस्य तस्मै केषां कुयोगिनाम् केन भिदा भेददृष्ट्या ४७

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्वसंतिचेष्टंते चेकितानंपश्यंतमनुचिन्तयः ज्ञानेंद्रियाणिउच्चकंति स्वारूढंपश्यंति ४८ ४९ मेनुशासनंमद्विषयःउपदेशःतेन तयाचविद्यया अस्माच्चदर्शनात् संसिद्धोऽसि ५० तद्बोधदार्ढ्यायस्वयमप्युपदिशति अहमित्यादिना सर्वभूतान्यहमेवभू-तानामात्माभोक्ताऽप्यहमेव भोक्तृभोग्यात्मकंविश्वंमद्व्यतिरिक्तंनास्तीत्यर्थः यतोऽहंभूतभावनः भूतानांप्रकाशकः कारणंच-ननुशब्दब्रह्मप्रकाशकंपरंब्रह्मकारणंचप्रकाशकंच सत्यंतेउभेममैवरूपेइत्याह शब्दब्रह्मेति शाश्वतीशाश्वत्यौ ५१ अन-स्त्वमेवंपश्येत्याह लोकेभोग्यप्रपंचेभोक्तृत्वेनविततमनुगतमात्मानंलोकंचात्मनिभोग्यत्वेनसंततंव्याप्तम् तदुभयंच मया-

यंवैश्वसंतमनुविश्वसृजःश्वसंतियंचेकितानमनुचित्तयउच्चकंति भूमंडलंसर्षपायतियस्यमूर्ध्नित स्मैनमोभगवतेऽस्तुसहस्रमूर्ध्ने ४८ श्रीशुकउवाच संस्तुतोभगवानेवमनंतस्तम भाषत विद्याधरपतिंप्रीतश्चित्रकेतुंकुरूद्वह ४९ श्रीभगवानुवाच यन्नार दांगिरोभ्यांतेव्याहृतंमेऽनुशासनम् संसिद्धोऽसितयाराजन्विद्ययादर्शनाच्चमे ५० अ हंवैसर्वभूतानिभूतात्माभूतभावनः शब्दब्रह्मपरंब्रह्मममोभेशाश्वतीतनू ५१ लोकेविततमा-त्मानंलोकंचात्मनिसंततम् उभयंचमयाव्याप्तंमयिचैवोभयंकृतम् ५२ यथासुषुप्तःपुरुषोवि श्वंपश्यतिचात्मनि आत्मानमेकदेशस्थंमन्यतेस्वप्नउत्थितः ५३ एवंजागरणादीनिजीवस्थाना निचात्मनः मायामात्राणिविज्ञायतद्द्रष्टारंपरंस्मरेत् ५४

कारणात्मनाव्याप्तम् मयिचैवोभयंकृतंप्रक-ल्पितम् स्मरेदितितृतीयेनान्वयः पश्येदित्यध्याहारोवा ५२ ननुजाग्रदाद्यवस्थाभेदेनभोक्तृभोग्यात्मकंविश्वंस्फुटंप्रती यमानंकथंकल्पितंस्यादित्याशंक्यस्वप्नगतजाग्रदादिदृष्टांतेनसंभावयन्नाह यथेतिद्वाभ्यां यथास्वप्नेसुप्तोविश्वंगिरिवना दिरूपंदेशांतरस्थमात्मन्येवपश्यति स्वप्नमध्येसुषुप्तिंस्वप्नंचपश्यतीत्यर्थः तथास्वप्नएवोत्थितःसन् आत्मानमेकदेशस्थंश यनदेशेस्थितंमन्यते जाग्रदवस्थामनुभवति ५३ एवंप्रसिद्धान्यपिजागरादीनिजीवस्थानानिजीवोपाधेर्बुद्धेरवस्थाभूता नि आत्मनोमायामात्राणिइत्येवंविज्ञायतेषांद्रष्टारमत एवपरंतदवस्थारहितमात्मानंस्मरेत् ५४ ॥ ॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ननु तेषां द्रष्टारमिति कथमुच्यते स्वापे दृश्याभावेन द्रष्टृत्वाभावात्तत्राह येनेति प्रसुप्तः पुरुषो जीवो येन रूपेण तदा स्वापकाले आत्मनः स्वापं निर्गुणमतींद्रियं सुखं च वेद तमात्मानं ब्रह्म मामवेहि तदा स्वापसुखयोरसंवेदने सुखमहमस्वाप्समिति स्मृतेर संभवात् ५५ ननु स्वापसाक्षिणा दृष्टं कथं जाग्रदवस्थः स्मरेत् नह्यन्येन दृष्टमन्यः स्मरति तत्राह उभयं प्रस्वापं प्रतिबोधं च स्मरतः अनुसंदधतः तयोः प्रस्वापप्रतिबोधयोः प्रकाशकत्वेन यदन्वेति ताभ्यां व्यतिरिच्येत यत् एकैकापायेऽप्यनपायात् तत् ज्ञानं प रं ब्रह्म तदेव न तु भिन्नमित्यर्थः अतो बाल्ये दृष्टस्य यौवने स्मृतिवदवस्थांतरत्वेऽपि स्वापानंदयोः स्मरणं घटत इति भावः तदेवं भूतं च ब्रह्मात्मानमवेहीत्यनुषंगः ५६ विपक्षे दोषमाह यत्यदि एतन्मयि भावं मत्स्वरूपं ब्रह्म विस्मृतं तदात्मनः सकाशात् भिन्नं म-

येन प्रसुप्तः पुरुषः स्वापं वेदात्मनस्तदा सुखं च निर्गुणं ब्रह्म तमात्मानमवेहि माम् ५५ उभयं स्म-
रतः पुंसः प्रस्वापप्रतिबोधयोः अन्वेति व्यतिरिच्येत तज्ज्ञानं ब्रह्म तत्परम् ५६ यदेतद्विस्मृतं पुंसो
मद्भावं भिन्नमात्मनः ततः संसार एतस्य देहाद्देहो मृतेर्मृतिः ५७ लब्ध्वेह मानुषीं योनिं ज्ञानविज्ञान
संभवाम् आत्मानं यो न बुद्ध्येत न क्वचित्क्षेममाप्नुयात् ५८ स्मृत्वेहायां परिक्लेशं ततः फलविपर्यय-
म् अभयं चाप्यनीहायां संकल्पाद्विरमेत्कविः ५९ सुखाय दुःखमोक्षाय कुर्वाते दंपती क्रियाः ततो
निवृत्तिरप्राप्तिर्दुःखस्य च सुखस्य च ६० एवं विपर्ययं बुध्वा नृणां विज्ञाऽभिमानिनाम् आत्मन
श्च गतिं सूक्ष्मां स्थानत्रयविलक्षणाम् ६१

वति तत एतस्य पुंसः संसारो भवति संसारस्वरूपमाह देहाद्देहो जन्मांतरं पुनर्जन्म मृतेरनंतरं मृतिश्चेति ५७ योन्यंतरेऽपि भोगादिसंपादनं शक्यं ज्ञानार्थत्वं त्वेवयतितव्यमित्याह लब्ध्वेति ज्ञानं शास्त्रोक्तं विज्ञानमपरोक्षं तयोः संभवो यस्यां ताम् ५८ वैराग्यार्थमाह ईहायां प्रवृत्तिमार्गे ततई हातः अनीहा- यां निवृत्तिमार्गे तु अभयं मोक्षो भवतीति च स्मृत्वा फलसंकल्पाद्विरमेत् पाठांतरे नोभयं परिक्लेशः फलविपर्ययश्च नास्ती- त्येवं स्मृत्वा ५९ एतद्विवृणोति सुखायेति त्रिभिः दुःखस्यानिवृत्तिः सुखस्याप्राप्तिः ६० विज्ञाः वयमेव प्रवीणा वयमित्यभिमा नवतां स्थानत्रयविलक्षणां तुरीयां बुध्वा ६१ ५ ५ ५ ५ ५

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

दृष्टश्रुताभिर्मात्राभिरैहिकामुष्मिकैर्विषयैः स्वेननेजसाविवेकबलेन ६२ नचातःपरः पुरुषार्थोऽस्तीत्याह एतावानिति योगनैपुण्यं यस्याः साबुद्धिर्येषाम् परस्यात्मन एकं दर्शनमितियत् एतावानेव ६३ ६४ ६५ इतिषष्ठस्कंधेटीकायांषोडशोऽध्यायः १६
ततःसप्तदशेमोघमहार्द्धिप्राप्यखेचरन् विहस्यगिरिशंशापादुमायावृत्रतांगतः १ यतोयस्याम् तस्यैदिशेनमः नमनंकृत्वा १ स चित्रकेतुः विद्याधरस्त्रीभिर्हरिंगाययन् रेमइतिद्वयोरन्वयः अव्याहतंबलमिंद्रियपाटवंचयस्य २ नानाविधाः संकल्पेनेवसि

दृष्टश्रुताभिर्मात्राभिर्निर्मुक्तस्वेनतेजसा ज्ञानविज्ञानसंतुष्टोमद्भक्तः पुरुषोभवेत् ६२ एतावानेवमनुजैर्योगनैपुण्यबुद्धिभिः स्वार्थः सर्वात्मनाज्ञेयोयत्परात्मैकदर्शनम् ६३ त्वमेतच्छ्रद्धयाराजन्नप्रमत्तोवचोमम ज्ञानविज्ञानसंपन्नोधारयन्नाशुसिद्ध्यसि ६४ श्रीशुकउवाच आश्वास्यभगवानित्थंचित्रकेतुंजगद्गुरुः पश्यतस्तस्यविश्वात्मातनश्चांतर्दधेहरिः ६५ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेषोडशोऽध्यायः १६ श्रीशुकउवाच यतश्चांतर्हितोनंतस्तस्यैकृत्वादिशेनमः विद्याधरश्चित्रकेतुश्चचारगगनेचरः १ सलक्षंवर्षलक्षाणामव्याहतबलेंद्रियः स्तूयमानोमहायोगिमुनिभिःसिद्धचारणैः कुलाचलेंद्रद्रोणीषुनानासंकल्पसिद्धिषु रेमेविद्याधरस्त्रीभिर्गापयन्हरिमीश्वरम् ३ एकदासविमानेनविष्णुदत्तेनभास्वता गिरिशंददृशेगच्छन्परीतंसिद्धचारणैः ४ आलिंग्यांकीकृतांदेवींबाहुनामुनिसंसदि उवाचदेव्याःशृण्वंत्याजहासोच्चैस्तदंतिके ५ चित्रकेतुरुवाच एषलोकगुरुःसाक्षाद्धर्मवक्ताशरीरिणाम् आस्तेमुख्यःसभायांवैमिथुनीभूयभार्यया ६

द्धयोयास्तनास्तु ३ अकस्माद्द्भुतैश्वर्यगर्वात्प्राचीनकर्मतः आसुरींयोनिमापन्नोभवानी शापतःसतु नदाह एकदेत्यादिना ४ अंकीकृतामुत्संगेनेकीकृत्यदेवींबाहुनाआलिंग्यस्थितमुवाच जहासच तस्यांतिके ४५
स्थितःसन् ५ धर्मवक्तावदति शरीरिणांमध्येमुख्यश्चभार्यया मिथुनीभूयचास्ते ६ ७ ७

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

७ ८ अगाधागंभीराधीर्यस्यसः ९ ननस्यवीर्यंप्रभावंविद्वान् अतद्वीर्यविद्वान् तस्मिन् निर्जितात्माभिमानिनेजितें
द्रियोऽहमित्यभिमानवतेइतिरुषाक्रोधेनाह १० विरूद्धंप्रकर्षेणकरोतीतिविप्रकृत् ११ अनिवर्तिनंशास्त्रमनिक्रम्यवर्तमा
नशीलंयेनोनिषेधंतिननिवारयंति १२ एषांब्रह्मादीनामनुध्येयंपदाब्जयुग्मंयस्यतम् मंगलंमंगलंपरमधर्ममूर्तिं सूरी

जटाधरस्तीव्रतपाब्रह्मवादीसभापतिः अंकीकृत्यस्त्रियंचास्तेगतन्हीःप्राकृतोयथा ७ प्रायशः
प्राकृताश्चापिस्त्रियंरहसिबिभ्रति अयंमहाव्रतधरोबिभर्तिसदसिस्त्रियम् ८ भगवानपितच्छ्रु
त्वाप्रहस्यागाधधीर्नृप तूष्णींबभूवसदसिसभ्याश्चतदनुव्रताः ९ श्रीशुकउ० इत्यतद्वीर्य
विदुषिब्रुवाणेबह्वशोभनम् रुषाहदेवीधृष्टायनिर्जितात्माभिमानिने १० पार्वत्युवाच
अयंकिमधुनालोकेशास्तादंडधरःप्रभुः अस्मद्विधानांदुष्टानांनिर्लज्जानांचविप्रकृत् ११ नवेदधर्मं
किलपद्मयोनिर्नब्रह्मपुत्रानतुनारदाद्याः नवैकुमारःकपिलोमनुश्चयेनोनिषेधंत्यनिवर्तिनंहरम् १२
एषामनुध्येयपदाब्जयुग्मंजगद्गुरुंमंगलमंगलंस्वयम् यःक्षत्रबंधुःपरिभूयसूरीन्प्रशास्तिधृष्टस्तदयं
हिदंड्यः १३ नायमर्हतिवैकुंठपादमूलोपसर्पणम् संभावितमतिस्तब्धःसाधुभिःपर्युपासितम् १४
अतःपापीयसींयोनिमासुरींयाहिदुर्मते यथेहभूयोमहतांनकर्तापुत्रकिल्बिषम् १५ श्रीशुक
उवाच एवंशप्तश्चित्रकेतुर्विमानादवरुह्यसः प्रसादयामाससतींमूर्ध्नानम्रेणभारत १६

न्परिभूयअज्ञान् कृत्वाजगद्गुरुंयःप्रशास्तितत्तस्मात् १३ ननुहरिभक्तोऽयंनदंडार्हइतिचेत्तत्राह नायंसाधुभिःपरिसेवि
तंवैकुंठस्यपादमूलोपसर्पणमर्हतीतियतःसंभाविताअहमधिकइतिकृतामतिर्येनअतएवस्तब्धअनम्रः १४ तदेवंस्वयंदंड्य
त्वंनिश्चित्यसंप्राह अतइति हेपुत्र यथाभूयोमहतांकिल्बिषमपराधंनकर्ताकरिष्यति तथा याहीत्यर्थः १५ पूर्वदिष्टंप्रा
चीनकर्मप्राप्तमेव १६ ५ ५ ५ ५ ५ ५

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

१७ अयंचसंसारचक्रस्वभावएवनचित्रमित्याह संसारचक्रइति १८ अतएवात्रममन्वतवचनकोऽपिदोषइत्याह नैवेति १९ एवंताव
त् सुखदुःखादिकमंगीकृत्योक्तमिदानींतदपिवस्तुतोनास्तीत्याह गुणानांमायानांप्रवाहेसंसारे २० ननुमायागुणानांचेद्बंधप्र
वाहस्तर्हि तेषांजडत्वाद्बंधमोक्षाद्यनुभावोनस्यात्तत्राह एकःपरमेश्वरःमाययानिमित्तभूतयाभूतानिप्राणिनःसृजति एषांबं
धादिकंचसृजति निष्कलःस्वयंबंधादिशून्यः २१ नन्वेवंभूतविषमसृष्टेनस्यांकिंकारणंप्रियादिवैषम्याभावादित्याशंक्याय
द्यपिप्रियादयोनसंति तथापितत्तत्कर्मवशात्सर्वंघटतइत्याह नतस्येतिद्वाभ्याम् प्रतीपःअप्रियःनज्ञातिबंधुश्चेत्यर्थःसर्व

चित्रकेतुरुवाच   प्रतिगृह्णामितेशापमात्मनोंऽजलिनांबिके देवैर्मर्त्याययत्प्रोक्तंपूर्वदिष्टंहितस्यतत्
१७ संसारचक्रएतस्मिन्जंतुरज्ञानमोहितः भ्राम्यन्सुखंचदुःखंचभुंक्तेसर्वत्रसर्वदा १८ नैवात्मान
परश्चापिकर्तास्यात्सुखदुःखयोः कर्तारंमन्यतेप्राज्ञआत्मानंपरमेवच १९ गुणप्रवाहएतस्मिन्कः
शापःकोन्वनुग्रहः कःस्वर्गोनरकःकोवाकिंसुखंदुःखमेववा २० एकःसृजतिभूतानिभगवानात्म
मायया एषांबंधंचमोक्षंचसुखंदुःखंचनिष्कलः २१ नतस्यकश्चिद्दयितःप्रतीपोनज्ञातिबंधुर्नपरो
नचस्वः समस्यसर्वत्रनिरंजनस्यसुखेनरागः कुतएवरोषः २२ तथाऽपितच्छक्तिविसर्गएषांसु-
खायदुःखायहितायबंधायमोक्षायचमृत्युजन्मनोः शरीरिणांसंसृतयेऽवकल्पते २३ अ
थप्रसादयेनत्वांशापमोक्षायभामिनि यन्मन्यसेह्यसाधूक्तंममतत्क्षम्यतांसति २४ श्रीशुकउ
वाच   इतिप्रसाद्यगिरिशौचित्रकेतुररिंदम जगामस्वविमानेनपश्यतोःस्मयतोस्तयोः २५

त्रसमस्यतत्कुतः निरंजनस्यनिःसंगस्य अतएवनन्निमित्तेसुखेरागोनास्ति रागानुबंधोरोषःकुतःस्यात् २२ यद्यप्येवंतथाऽ
पितस्यशक्त्यामाययायोविसर्गः पुण्यपापादिलक्षणंकर्मयेषांशरीरिणांसुखाद्यर्थमवकल्पते समर्थोभवति यथोक्तंगी
तासु भूतभावोद्भवकरोविसर्गः कर्मसंज्ञितइति २३ अथतस्मात्भामिनिहेकोपने त्वांकेवलंप्रसादयामि नतुशापमो-
क्षाय तर्हिकिंप्रसादनेनअतआह ममोक्तंसुक्तिंसाधुअपिअसाधुवन्मन्यसेतत् त्वयाक्षम्यताम् २४ गिरिशौभवानी ४६
शंकरौप्रसाद्यस्मयतोःविस्मयंकुर्वतोःसतोः २५

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

२६ २७ स्वर्गादावेवतुल्योर्थःप्रयोजनमितिद्रष्टुंशीलंयेषांतेतथा २८ तत्रतदुक्तमेवहेतुमाहद्वाभ्याम् देहिनांसुखदुःखमित्यादिद्वं
द्वानिईश्वरस्यलीलयामाययाभवंति २९ तेषुचगुणदोषविकल्पइसेवेत्यन्वयः इष्टानिष्टभेदइवयःस्फुरतिसआत्मन्यर्थभेदःपुं
सःस्वप्नेयथाविवेककृतोभवति स्रजिवत्सर्पमालादिभिर्यथातथैवकृतइत्यर्थःस्रग्वदितिविवक्तव्येस्रजिवदित्यार्षपाठांतरे
तुस्रगमम् ३० अतोभागवतानांनिस्पृहत्वमुचितमेवेत्याह वासुदेवइति ज्ञानवैराग्ययोर्वीर्यंबलंयेषांतेषांव्यपाश्रयःविशि

ततस्तुभगवान्रुद्रोरुद्राणीमिदमब्रवीत् देवर्षिदैत्यसिद्धानांपार्षदानांचशृण्वताम् २६ श्रीरुद्रउ
वाच दृष्टवत्यसिसुश्रोणिहरेरद्भुतकर्मणः माहात्म्यंभृत्यभृत्यानांनिस्पृहाणांमहात्मनां २७ ना
रायणपराःसर्वेनकुतश्चनबिभ्यति स्वर्गापवर्गनरकेष्वपितुल्यार्थदर्शिनः २८ देहिनांदेहसंयोगाद्द्वंद्वा
नीश्वरलीलया सुखंदुःखंमृतिर्जन्मशापोऽनुग्रहएवच २९ अविवेककृतःपुंसोह्यर्थभेदइवात्मनि
गुणदोषविकल्पश्चभिदेवस्रजिवत्कृतः ३० वासुदेवेभगवतिभक्तिमुद्वहतांनृणाम् ज्ञानवैरा-
ग्यवीर्याणांनेहकश्चिद्व्यपाश्रयः ३१ नाहंविरिंच्योनकुमारनारदौनब्रह्मपुत्रामुनयःसुरेशाः वि
दामयस्येहितमंशकांशकानतत्स्वरूपंपृथगीशमानिनः ३२ नह्यस्यास्तिप्रियःकश्चिन्नाप्रियःस्वः
परोऽपिवा आत्मत्वात्सर्वभूतानांसर्वभूतप्रियोहरिः ३३ तस्यचायंमहाभागश्चित्रकेतुःप्रियोनुगः
सर्वत्रसमदृक्शांतोह्यहंचैवाच्युतप्रियः ३४ तस्मान्नविस्मयःकार्यःपुरुषेषुमहात्मसु महापुरुष
भक्तेषुशांतेषुसमदर्शिषु ३५ श्रीशुकउवाच इतिश्रुत्वाभगवतःशिवस्योमाभिभाषितं
बभूवशांतधीराजन्देवीविगतविस्मया ३६

ष्टबुद्ध्याआश्रयणीयोऽर्थोनास्ति ३१ अस्यचहरिदासत्वेनतत्स्वभा
वत्वान्नैतच्चित्रमितिवक्तुंहरेर्माहात्म्यमाह नाहमितिद्वाभ्याम् ईहितमभिप्रायंलीलांवायदावयंनविद्मस्तदानस्यस्वरूप
मंशकांशकाअपिसंतःपृथगीशमानिनोनविदुरेव ३२ अतएवहरिरपिसर्वेषांभूतानांप्रियः ३३ अहंचैवाच्युतस्यप्रियः
तस्मान्ममास्मिन्क्रोधोनाभूदितिभावः ३४ ३५ ३६

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria; Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

प्रतिशापंदातुमलंतमःसमर्थतमोऽपि ३७ ३८ असुरजातेः असुरभावेनोत्पत्तेः भगवतिमतेश्च ३९ ४० एतत् एतम् ४१
इतिषष्ठस्कंधेटीकायांसप्तदशोऽध्यायः १७ आदित्यानांचतुर्थस्यत्वष्टुर्वंशप्रसंगतः प्रोक्तमिंद्रहननंविश्वरूपस्यवधादि
कम् १ अदितेःपंचमादीनांपुत्राणामन्वयोक्तिभिः अष्टादशेदितिगर्भस्यशक्रेणमरुतांभिदा २ त्वष्टुर्वंशमनुक्रम्यप्रसंगयथा
क्रमम् आदित्यानामथान्येषांवंशानाहमुनीश्वरः ३ दक्षकन्यान्वयानुकथनेआदित्याःद्वादशपुत्राःप्रोक्ताःविवस्वानर्यमापूषा
त्वष्टायसविताभगः धाताविधातावरुणोमित्रःशक्रउरुक्रमइति तत्रषष्ठाध्यायांतेमारभ्यविश्वरूपवृत्रचित्रकेतूपाख्यानैस्त्व

इतिभागवतीदेव्याःप्रतिशप्तुमलंतमः मूर्ध्नासंजगृहेशापमेतावत्साधुलक्षणम् ३७ जज्ञेत्वष्टुर्दक्षिणा
ग्नौदानवींयोनिमाश्रितः वृत्रइत्यभिविख्यातोज्ञानविज्ञानसंयुतः ३८ एतत्तेसर्वमाख्यातंयन्मांत्वंप-
रिपृच्छसि वृत्रस्यासुरजातेश्चकारणंभगवन्मतेः ३९ इतिहासमिमंपुण्यंचित्रकेतोर्महात्मनः माहा
त्म्यंविष्णुभक्तानांश्रुत्वाबंधाद्विमुच्यते ४० यएतत्प्रातरुत्थायश्रद्धयावाग्यतःपठेत् इतिहासंहरिंस्मृ
त्वासयातिपरमांगतिम् ४१ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेसप्तदशोऽध्यायः १७ श्री
शुकउवाच पृश्निस्तुपत्नीसवितुःसावित्रींव्याहृतींत्रयीम् अग्निहोत्रंपशुंसोमंचातुर्मास्यंमहाम
खान् १ सिद्धिर्भगस्यभार्यांगमहिमानंविभुंप्रभुम् आशिषंचवरारोहांकन्यांप्रासूतसुव्रताम् २ धातुः
कुहूःसिनीवालीराकाचानुमतिस्तथा सायंदर्शमथप्रातःपूर्णमासमनुक्रमात् अग्नीन्पुरीष्यानाधत्त
क्रियायांसमनंतरः ३ चर्षणीवरुणस्यासीद्यस्यांजातोभृगुःपुनः वाल्मीकिश्चमहायोगीवल्मीकाद
भवत्किल ४

त्वष्टुर्वंशमनुवर्ण्येदानींसवितुर्वंशमाह पृश्निस्त्विति सावित्रीमित्यादिषुप्रासूतेत्युत्तरस्यानुषंगः पशुंप
शुयागंमहामखान्पंचयज्ञान् १२ धातुर्भार्याकुहूःसायंपुत्रंप्रासूत एवंसिनीवालीदर्शमित्यनुक्रमात् समनंतरोविधा
तांक्रियायांपुरीष्यानग्नीन्पंचचितान्पुरीष्यासोअग्नयइतिपंचवाएतेऽग्नयोयच्चितयइतिश्रुतेः ३ चर्षणीवरुणस्य
भार्याऽसीत् पूर्वंब्रह्मणःपुत्रोभृगुर्यस्यांपुनर्जातः वाल्मीकिर्वरुणस्यैवपुत्रोऽभवत् एतौवरुणस्यासाधारणौपुत्रौ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

१५ महापुरुषचेतसाऽऽईश्वरबुद्ध्याउपनमेत् भजेत् पतिश्चस्वयंप्रेमशीलः सन्पत्न्याः कर्माणिबिभृयात्तदनुकूलोभवेदित्यर्थः १६ यतोदंपत्योर्मध्येएकतरेणकृतमुभयोरपिभवति १७ नविहन्यात्नविच्छिंद्यात् १८ १९ द्वादशमासानित्युक्तेकदाचित्तन्मध्येम-

ततःस्तुवीतस्तोत्रेणभक्तिप्रह्वेणचेतसा यज्ञोच्छिष्टमवघ्रायपुनरभ्यर्चयेद्धरिम् १५ पतिंचपरयाभक्त्याम-
हापुरुषचेतसा प्रियैस्तैस्तैरुपनमेत्प्रेमशीलःस्वयंपतिः बिभृयात्सर्वकर्माणिपत्न्याउच्चावचानिच १६ कृ-
तमेकतरेणापिदंपत्योरुभयोरपि पत्न्यांकुर्यादनर्हायांपतिरेतत्समाहितः १७ विष्णोर्व्रतमिदंबिभ्रन्नविह-
न्यात्कथंचन विप्रान्स्त्रियोवीरवतीःस्रग्गंधबलिमंडनैः अर्चेदहरहर्भक्त्यादेवंनियममास्थितः १८ उ-
द्वास्यदेवंस्वेधाम्नितन्निवेदितमग्रतः आसाद्यात्मविशुद्ध्यर्थंसर्वकामर्द्धयेतथा १९ एतेनपूजाविधिना
मासान्द्वादशहायनम् नीत्वाथोपचरेत्साध्वीकार्तिकेचरमेऽहनि २० श्वोभूतेपउपस्पृश्यकृष्णमभ्यर्च्य
पूर्ववत् पयःशृतेनजुहुयाच्चरुणासहसर्पिषा पाकयज्ञविधानेनद्वादशैवाहुतीःपतिः २१ श्रीकृष्ण

लमासेसति तेनसहद्वादशसंख्यायांसत्यांशकृद्दस्यैकस्यत्यागःस्यात् हायनमित्युक्तेतन्मध्यपतितस्यस्यापिप्रसंगःस्यात् तदु-
भयंवारयितुमुभयमुक्तम् उपचरेत् उपवसेत् २० श्वोभूतेप्रभातेसति पयसिशृतेनपक्वेन पाकयज्ञविधानेन पार्वण-
स्थालीपाकविधानेन २१ छ छ छ छ छ छ छ छ

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

२२ सुमजास्त्वं सत्सुखकरमित्यर्थः वाग्यतः सन्शेषम् २३ २४ अवीराविधवा धनेश्वरी सत्यपियासु दुर्भगा सा सुभगा भवति २५ य आमयावीरोगी स विरुजा विशिष्यारुजा विमुच्यते इंद्रियैः सहितं कल्पं देहं च विंदति निःशेषः पठन्योवर्त्तेत

आशिषः शिरसादाय द्विजैः प्रीतैः समीरिताः प्रणम्य शिरसा भक्त्या भुंजीत तदनुज्ञया २२ आचार्यम-
ग्रतः कृत्वा वाग्यतः सह बंधुभिः दद्यात्पत्न्यै चरोः शेषं सुप्रजास्त्वं सुसौभगम् २३ एतच्चरित्वा विधिवद्व्र-
तं विभोरभीप्सितार्थं लभते पुमानिह स्त्री चैतदास्थाय लभेत सौभगं श्रियं प्रजां जीवपतिं यशो गृहम् २४
कन्या च विंदेत समग्रलक्षणं पतिं त्ववीरा हतकिल्बिषां गतिम् मृतप्रजा जीवसुता धनेश्वरी सुदुर्भगा सु-
भगा रूपमग्र्यम् २५ विंदेद्विरूपा विरुजा विमुच्यते य आमयावींद्रियकल्पदेहम् एतत्पठन्नभ्युदये
च कर्मण्यनंततृप्तिः पितृदेवतानाम् २६ ॥ ॥ श्रीकृष्णाय ॥ ॥

तस्यां पितॄणां देवतानां चानंततृप्तिर्भवतीत्यर्थः २६ ॥ नमो भगवते सकलजनपालकाय भक्तजनतारकाय नारायणाय ॥ ५२

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

उपसंहरति राजन्निति महत्पुण्यंजन्ममहद्व्रतंच २७ षष्ठस्कंधनिगूढार्थपदभावार्थदीपिका सद्भिरासेव्यतामेषयातिश्रीध

तुष्टाःप्रयच्छंतिसमस्तकामान्होमावसानेहुतभुक्श्रीहरिश्च राजन्महन्मरुतांजन्मपुण्यंदितेर्व्रतंचाभिहि
तंमहत्ते २७ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेपुंसवनव्रतकथननामएकोनविंशोऽध्यायः १९ ६

रानर्मिता १ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेश्रीधरस्वामिविरचितायामेकोनविंशोऽध्यायः १९ श्रीगोपालकृष्णाय

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

इतिश्रीमद्भागवतेषष्ठस्कंधः समाप्तः

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi